

Ing. Václav Mazín, PhD., pedolog, soudní znalec v oboru krajinné ekologie a pozemkových úprav, býv. ředitel Pozemkového fondu Plzeň, býv. vědecký pracovník

ZMÍRNĚNÍ NEGATIVNÍCH DOPADŮ KLIMATICKÝCH ZMĚN NA ZEMĚDĚLSKOU KRAJINU

Abstrakt:

Extrémní hydrometeorologické dopady počasí na území české kotliny byly i v minulosti. Lze je doložit z letopisů a kronik. Co je ale nového v současnosti, je sled těchto mimořádných událostí v krátkém časovém intervalu a celková změna podnebí, především ve zvyšující se průměrné teplotě. Je diskutabilní, do jaké míry může tyto globální změny podnebí ovlivnit člověk svým rizikovým a neracionálním chováním. Co však může částečně ovlivnit, jsou způsoby využívání půdy a krajiny včetně hospodaření s vodou. V tomto směru je možné změnit současné systémy, které postupně slábnou a ztrácí výkon, za nové zmírňující negativní dopady klimatických změn. To však vyžaduje změnu myšlení a chování, která se odvíjejí od agroenvironmentální politiky Evropské unie. Jedním z příkladů správné praxe při využívání krajiny a hospodaření s vodou a půdou jsou komplexní pozemkové úpravy.

Klíčová slova: klimatické změny, hydrologické extrémy v krajině, ztráta komplexnosti agroekosystémů, systémové změny adaptace

1. ÚVOD

1.1. Globální klimatické změny a jejich dopady na krajinu.

Něco zásadního se odehrává mezi nebem a zemí v oblasti povětří neboli, vědecky řečeno, v klimatickém systému Země. V posledních asi třiceti letech se v mírném klimatickém pásu severní polokoule opakovaně vyskytují extrémní hydrometeorologické jevy, např. široká amplituda zimních teplot, holomrazy, přívalové deště, bleskové povodně nebo dlouhodobé sucho, přičemž za změnu klimatu se považuje obecný posun v charakteru klimatu, tedy v dlouhodobém charakteru počasí (Český hydrometeorologický ústav, 2015). Naše území je nejvíce ohroženo suchem a přívalovými srážkami resp. bleskovými, ale také plošnými povodněmi.

Například v letech 1997–2002 dochází k opakovanému výskytu velkých povodní z dlouhotrvajících dešťů. Na malém povodí je zaznamenána blesková povodeň s průtokem 100-leté vody, což je běžné jen u velkých toků (VÚV Praha, 2014). V ročním průměru u nás vzrostl výskyt extrémních srážek o 26 %, avšak distribuce srážek je rozložena do krátkých, humidních částí roku. Změna úhrnů srážek je totiž na našem území statisticky neprokázaná (Rožnovský, 2015). Současný stav spíše inklinuje k diferenciaci období sucha a období dešťů, často je setřen rozdíl mezi ročními obdobími.

V období 1961–2010 prokazatelně roste průměrná teplota vzduchu, extrémní sucho a následný hladomor si v Etiopii v polovině 80. let 20. století vyžádalo asi 200 tis. obětí. Ale také ve vyspělé Evropě v roce 2002 na následky veder umírá asi 30 tis. lidí. Agronomické sucho přechází z děletrvajícího výskytu meteorologického sucha. Výnos obilovin klesne až o 50 %. Vzroste riziko přívalových povodní z intenzivních

srážek. V horizontu dvou desetiletí dojde ke zhoršení kvality a dostupnosti vody. Zastavení energetického využití vody, čerpání vody pro závlahy. Kombinace civilizačních změn se zhoršujícím se podnebím (Rožnovský, 2015; ČHMÚ, 2015; Bárta, 2013). Zvýšená teplota a sucho odstartuje migraci a vymírání organismů na planetě. Dojde k úplné změně a přeformování cenóz zonálních společenstev.

V současné době jsou dopady zhoršených klimatických podmínek tématem nejen mezinárodních konferencí, tak jak tomu bylo v nedávné době, ale diskuse o měnícím se podnebí probíhají v široké veřejnosti. Dnes se totiž dotýkají nějakým způsobem každého. Vyschlé studně, povodňové škody na nemovitostech, urputné vlny veder nebo zničená úroda. Dokonce někteří vědci varují před nebezpečnou kombinací civilizačních změn se zhoršujícím se podnebím, které mohou způsobit ztrátu komplexnosti systémů, které jsme pracně vybudovali (Bárta, 2013). Oddělovat přírodní jevy v krajině od zemědělce a stavět se pouze do role pozorovatele a glosátora, je nevědecké.

Člověk a klima je kolosální téma, které zahrnuje nejen Zemi, ale celý prostor Poněbesí. Exaktně změřit tyto globální jevy v proudění vzduchu v atmosféře a oceánských proudech je pro člověka nemožné. A předpovědět změny a jejich dopady na koloběh vody je velmi problematické. Dovedeme předpovědět možná počasí a to s jistotou na týden nebo čtrnáct dní. Matematické modely, které se využívají pro předpověď počasí nelze aplikovat pro dlouhodobé změny klimatu. Tam můžeme využít jen statistiku. A tak jediné, co člověk pohybující se po povrchu Země může změnit a vyhodnotit, jsou hydrologické projevy nebo dopady měnícího se podnebí a krátkodobých projevů počasí.

Přírodní katastrofy a globální změny, ale s úpadky celých civilizací v historii lidstva spolu většinou souvisely. Je dokázáno, že většinou se člověk z těchto krizí nepoučil. Na druhé straně i po zániku civilizací a kultur došlo vždy k obnově, ale na kvalitativně jiné úrovni. Vědci se shodnou, že současná situace však probíhá v časově zúženém hrdle a civilizace, alespoň ta západní, není schopna rychle reagovat. Vždy, když dojde k extrémnímu projevu meteorologických podmínek, na chvíli si lidé rozpomenou, že v krajině, ve které žijí, probíhají procesy, které nejsou schopni ovlivnit.

Abychom jako společnost mohli reagovat na nové společenské, ekonomické a ekologické podmínky globalizovaného světa, je nutné ve vzájemných souvislostech zhodnotit stav současné krajiny venkova, zemědělství a vliv klimatických změn. Zemědělství je základem naší civilizace, ale pro přírodu je větší zátěž než jakékoli jiné odvětví lidské činnosti. Z tohoto důvodu je třeba řešit vliv stávajících, ale i nových způsobů hospodaření. Rozhodující je nalezení klíčových opatření směřujících k udržitelnému využití přírodních zdrojů (Balmford a kol., 2012). Úlohou udržitelného zemědělství je pak chránit půdu před vlivem vnějších, degradačních faktorů.

1.2. Částečně ovlivnitelné hydrologické extrémy v krajině

Za změnu klimatu se považuje obecný posun v charakteru klimatu. Nevztahuje se tedy, podobně jako globální oteplování, ke změně průměrné globální teploty (ČHMÚ, 2015). Podle předpovědi ČHMÚ dojde v horizontu dvou desetiletí ke zhoršení kvality a dostupnosti vody. Také vzroste riziko přívalových povodní z intenzivních srážek. Sled katastrofálních událostí v české kotlině za posledních dvacet let je důkazem toho, že i když o negativních změnách klimatu víme, přesto setrváváme ve stejných vzorcích chování. První varování v roce 1997 byly povodně na Moravě a poškozená koryta toků se investičními zásahy narovnal do stejně nevhodných míst, v roce 2002 tisíciletá povodeň s 18 mrtvými a po deseti letech ten samý výsledek. Rok 2015

dlouhodobé sucho, na které se agroenvironmentální politika nijak nepřipravila a nezměnila nevhodnou skladbu plodin a způsoby využívání půdy. Eroze zemědělské půdy po roce 1990 se mnohonásobně zvýšila a půda jako nejrozsáhlejší ekosystém krajiny ztratila na mnohých místech nejen přirozenou úrodnost, ale i svojí retenční schopnost.

Bilanci vody a vodní režim zemědělské krajiny negativně ovlivňují zhoršující se stavy lesů v horských a podhorských oblastech, jako je například Národní park Šumava, kde je přes 50% lesů bez života, uschlých nebo vytěžených s výjimkou pro zalesnění do 3 let. Dokonce v srpnu 2015 vyschnul pramen Vltavy.

Krajina České republiky je ve stavu, kdy dlouhodobě neřešené problémy s retencí vody způsobují bleskové povodně, pokles hladin podzemních vod a agronomické sucho.

2. PŘETRVÁVAJÍCÍ STEREOTYPY MYŠLENÍ A RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ ČLOVĚKA V KRAJINĚ

Je obtížné určit, který z degradačních faktorů způsobených nevhodnými způsoby využívání krajiny, nastartuje dlouhodobý a nezvratitelný proces ztráty komplexnosti agroekosystémů a jejich náchylnost pro dopady extrémních meteorologických jevů. Většinou působí v krajině jako součinitelé s různými dispozicemi a v různé intenzitě. Vedle toho klima je až na nadmořskou výšku faktor nezávislý, pohybující se ve stále více proměnných veličinách. Co však je možné považovat za společný jmenovatel neuspokojivého stavu, krajiny, hydrografické sítě a půdy je retence vody v horních a středních částech povodí.

Přes veškerou legislativní snahu a ústavní povinnost pro vlastníky hospodařit tak, aby nedocházelo k znehodnocování životního prostředí, se stále prohlubuje odcizení lidí od půdy a krajiny a bezohledné, rizikové chování uživatelů půdy, vody a krajiny. Kromě sucha, jsou zákonem chráněné všechny přírodní složky. Naučili jsme se po zkušenostech reagovat na povodně, ale stále řešíme jen ochranu nemovitostí v obci, nikoli neobnovitelné škody na půdě a vodních zdrojích, nebo vodním režimu povodí. Povolujeme hlubinné vrty jak studní, tak tepelných čerpadel bez promyšlení dopadů a předběžné opatrnosti. Přitom podzemní zdroje vody jsou pro nás velmi vzácné a neměli bychom je drancovat. Co však dělat, když přijde náhlé a dlouho trvající sucho nevíme. Kam běžet, komu to nahlásit?

Dopady hydrologických extrémů a rizikového chování člověka v zemědělské krajině.

2.1. Způsoby hospodaření a eroze zemědělské půdy

Západní civilizace dospěla do současné vyspělosti a prosperity nejen svojí pracovitostí, ale také díky vzdělanosti a vědě, která posouvala poznání. Zdá se, že toto platí v různých oborech, ale pokrok v oblasti zemědělství je podřízen diktátu konkurenčního boje o zboží nebo-li potraviny. Ale ani to ne. Je možné mluvit o volné soutěži, když Evropská unie dává 70% dotací do zemědělství? A dokonce přímých dotací na půdu, která je v současnosti vyčerpaná nerozumným a kořistnickým způsobem využívání? Na 1 ha zemědělské půdy je v ČR 1000 poplatníků daní, kteří dotují průmyslovou výrobu nejen potravin, ale i alternativních plodin pro energetické účely. Kukuřice a řepka olejka jsou zlatý důl pro příjemce dotací. Jde v zemědělství o výrobu potravin nebo elektřiny a nafty? Skutečností je, že půda je dnes zneužívaná pro energetické účely bez návratu kvalitních statkových hnojiv. Nemůžeme se divit, že není v kondici a podléhá snadno extrémním projevům klimatu.

V české kotlině je ohroženo náhlou vodní erozí 50 % zemědělské půdy a ročně je postiženo 21 milionů tun půdy o celkové škodě 4,3 miliardy korun (Janeček, 2007). Kde jsou ty doby, kdy naši předci pozorovali v jarních měsících járký, dnešní terminologií drobné rýžky po tajícím sněhu.

V období 2012-2015 bylo v ČR nahlášeno SPÚ 521 událostí náhlé eroze a z toho 136 bylo opakovaných ve stejném půdním bloku. Z 85% se jednalo o plošnou erozi převážně na orné půdě oseté kukuřicí. Nastavení standardů Dobrého zemědělského environmentálního stavu, které by měly předejít náhlé erozi, jsou v ČR nedostatečně nastaveny. A to nejen, co do rozsahu erozně ohrožených půdních bloků (pouze 11% ohrožených půd), ale také účinností předepsaných opatření. Největší výskyt erozních událostí byl zaznamenán v krajině Vysočina, Středočeském kraji, Jihočeském a Plzeňském. Erozi dochází na postižené půdě ke snížení hektarových výnosů o 15-75% (VÚMOP, v.v.i., 2015).

Agroenvironmentální politika EU se snaží čelit erozi a podmiňuje příjem dotace na půdu protierozní technologií. Ale místo 50% erozně poškozovaných půd v České republice je tato protierozní technologie obdělávání vztažena jen na 11%. Logicky lze odvodit, že na 39% erozí poškozované půdy České republiky daňoví poplatníci dotujeme erozi, které lhostejně přihlížejí zemědělci, ale i ministerstvo životního prostředí a ministerstvo zemědělství. A půda začíná být vyčerpaná, unavená a někde kapituluje... Z úrodné půdy černozemí na spraších vzniklých v době ledové se na mnohých místech Moravy, Hané a Polabí během třiceti let staly degradované černozemě a nakonec antropogenní půdy bez vnitřní síly, odolnosti a schopnosti rodit. Kromě 51% půd postižených vodní erozí je dalších 14% znehodnoceno větrnou erozí a 45% utužením. Ale můžeme jako občané této republiky chtít na politicích s perspektivou čtyř let nějakou dlouhodobou koncepci ochrany půdy? Vždyť řada z nich je teď příjemcem milionových dotací na půdu.

Pomalu, plíživě milimetr za milimetrem, ale vytrvale. Jedna z epizod plošné eroze na dlouhém půdním bloku evidovaném v programu pro dotace na půdu. Každoročně se opakující, zákonem povolený smyv půdy. (Plzeňská pahorkatina, 1998)

A tak v roce 2015 vědci konstatují, že půda v České republice je nemocná. Po dlouhém období sucha přišly lijáky, které však půdu nespasí, ale spíše jí ublíží. Vyprahlá, spečená půda je jen další obětí vodní eroze a způsobuje místní povodně. Přitom právě pole by měla zadržovat nejvíce vody v krajině. Daleko více než lesy, které jsou na mělkých skalnatých půdách (Vopravil, J., iDNES. cz, 17.8. 2015).

Eroze půdy byla do roku 1989 velmi vysoká, po roce 2000 však trend zhoršování retence vody v půdě vyvrcholil. Souvisí to se zcela nesmyslným obhospodařováním zemědělské půdy (vliv dotační politiky EU), protože na 74 % orné půdy pěstujeme obilí, řepku a kukuřici. Z krajiny po roce 1992 postupně zmizely pícniny (v současnosti je jich o 21% méně při porovnání s celkovou výměrou orné půdy) a zelené hnojení, nastoupily technologie bezorebného zpracování půdy (podpovrchové zhutňování půdy).

Zvýšila se eroze a tím se snížila hloubka půdního profilu (tedy i retenční kapacita půdy), začaly se ve zvýšené míře aplikovat pesticidy, které mají negativní vliv i na půdní faunu. Ta v půdě vytváří preferenční cesty a umožňuje rychlejší zasakování intenzivních srážek. Za sucha, na které si zemědělci stěžují, si částečně mohou sami - podporou eroze a rychlejšího odtoku vody z pozemků. Čím menší hloubka půdního profilu, tím menší zásoba vody v půdě využitelná pro rostliny, ale i hydrologické sucho ve vodních tocích. Dalším faktorem jsou klimatické podmínky, které však neumíme ovlivnit a dlouhodobě předvídat.

2.2. Nepřiměřeně velké půdní bloky polí a místní bleskové povodně

Jeden z extrémních projevů klimatického rozvratu jsou přívalové lokální srážky. Jejich hlavní příčina je sice ve změně podnebí, které se chová extrémně, ale k jejich neobvykle vysokému výskytu v ČR přispěl člověk svým nerozumným chováním na zemědělském půdním fondu. Nikde v okolních zemích ani postkomunistických se nenajdou tak rozsáhlé půdní bloky s nepřerušovanou délkou svahu. Přehnaná velikost půdních bloků se tak stala vedle eroze dalším degradačním faktorem, který

znehodnocuje nejen půdu ale i celou krajinu. V kombinaci s morfologií krajiny a hydrografickou sítí povodí způsobují urychlený a soustředěný odtok vody. Pokud je půda v postižené lokalitě zorněná, dochází k náhlé erozi projevující se nejen v ploše, ale v rýhách a výmolech. Odnos jemnozemě a štěrku způsobuje sedimentaci v níže položených částech povodí IV. řadu, v tocích a nádržích, které pak ztrácí retenční schopnost.

V období 2012-2015 bylo v ČR nahlášeno SPÚ 521 událostí náhlé eroze a z toho 136 bylo opakovaných ve stejném půdním bloku. Z 85% se jednalo o plošnou erozi převážně na orné půdě oseté kukuřicí. Ale sekundární dopady těchto náhlých a abnormálních erozních jevů v krajině se negativně projevují ve formě bleskových povodní, které v dolních částech povodí IV. Řádu způsobují nejen zanášení toků a nádrží, ale i škody na infrastruktuře obcí a nemovitostech. Nastavení standardů *Dobrého zemědělského environmentálního stavu*, které by měly předejít náhlé erozi, jsou v ČR nedostatečně nastaveny. A to nejen, co do rozsahu erozně ohrožených půdních bloků (pouze 11% ohrožených půd), ale také účinností předepsaných opatření. Největší výskyt erozních událostí byl zaznamenán v krajině Vysočina, Středočeském kraji, Jihočeském a Plzeňském. Erozi dochází na postižené půdě ke snížení hektarových výnosů o 15 – 75% (VÚMOP, v.v.i., 2015).

Naši předci vyvinuli sofistikovaná protipovodňová opatření. K vynikajícím stavebním vodohospodářským úpravám patří například třeboňská rybníční soustava nebo důmyslný švýcarský (podle země původu) systém přeronových polí, propustí, přivaděčů a sběrných struh v povodí Úpy a Metuje, který zachycoval i povodňové stavy vod, za sucha hospodařil s vodou. Z této důmyslné stavby 19. století zbylo dnes již nefunkční torzo na ploše šesti hektarů. Současné české zemědělství tyto zkušenosti zcela ignoruje, nerespektuje a s vodou neumí hospodařit.

Blesková povodeň způsobená kombinací tvaru povodí a nevhodnému způsobu využívání velkých půdních bloků. Chotíná, Plzeň sever (2011).

Pokud by půdní bloky respektovaly morfologii místa, svažitost území a genetické půdní typy vymezené půdněekologickými jednotkami, zranitelná lokalita by byla daleko více připravena na přívalovou srážku.

Jelikož se jedná o náhodný, krátkodobý (bleskový) jev, nemají na průběh povodně vliv faktory jako je retenční kapacita půdy, nebo systematické drenáže. Nejvýznamnějším a rozhodujícím faktorem je morfologie místa predisponovaného

k rychlému odtoku a jeho koncentraci v dráhách soustředěného odtoku. Tyto bleskové povodně jsou monitorovány VÚMOP Praha v.v.i. a z výsledků vyplývá, že nejvíce se těchto náhlých jevů vyskytuje na neúměrně velkých půdních blocích, kterou jsou využívány k orbě. Tyto megabloky orné půdy jsou nejhorším degradačním faktorem zemědělské krajiny zděděné po socialistické velkovýrobě. Paradoxně je převážná část podnikatelů v zemědělství považuje za ekonomicky výhodné a posilující konkurenceschopnost zemědělství ČR.

Tento degradační faktor nadměrné velikosti půdních bloků zemědělské půdy v kombinaci s neúměrným podílem zornění (až 80%) české krajiny souvisí s vysokou mírou odcizení obyvatel venkova a občanů České republiky k půdě. Z toho všeho pramení další rekord České republiky. Podíl pronajaté zemědělské půdy je 80%. V tomto parametru půdní držby nás předčili pouze Slováci. Průměr pronajaté půdy v EU je cca 50%. Uvedená fakta naznačují nebezpečný potenciál ztráty zbytku osobního vztahu k vlastní půdě a Zemi. Je možné z tohoto stavu obviňovat vlastníky? Nebo dokonce poukazovat na dodržování zákona o ochraně půdy, řádné zemědělské praxi nebo na Ústavu České republiky, která říká, že vlastnictví zavazuje? *Míra odcizení* člověka od půdy se stále prohlubuje, a to jak od bezmocných malých vlastníků žijících ve městech a vesnicích, tak od mocných příjemců dotací, kteří využívají výsadní postavení velkoplošného nájemce. Jsou známé případy, kdy hospodářský dvůr akciové společnosti je vzdálen od pozemků 70 km. Nebo je možné za to vše vinit stát? Vždyť ten činí jen to, co mu vlastníci-občané dovolí. Oni volí poslance a politiky a ti tvoří zákony této země. Došlo ale za posledních 25 let ke skutečné emancipaci těchto vlastníků půdy?

Ale možná vývoj globalizované společnosti vyřeší problém odcizení člověka od půdy a Země sám. Je jednoznačné, že podíl bezzemků stále roste a naopak počet velkovlastníků půdy narůstá. Postupně bohatnou a odkupují pronajatou půdu od drobných vlastníků. Jejich dotace z EU a ČR dosahují desítek miliard. Zaměstnávají obyvatele venkova a dávají pronajímatelům půdy naturálie jako kdysi za monarchie.

Zárodek bleskové povodně v horní části povodí IV. Řádu na nevhodně zorněném a nepřiměřeně velkém půdním bloku

2.3. Vodohospodářství a nedostatečná retence vody v povodí

Již naši předci si uvědomovali, že pouze přírodě blízká opatření ke zvýšení retence vody v krajině jsou nedostatečná, že je třeba začít budovat retenční opatření i technická. Systém regulace vody znali již naši předci. V Ratibořicích (povodí Úpy) na panství Viléma Schaumburg-Lippe byl v letech 1842-1848 vybudován důmyslný systém přeronových polí, propustí, přivaděčů a sběrných struh. Ten umožňoval regulovat vlhkost půdy podle potřeby, libovolně ji měnit. Systém zachycoval i vodu při povodních. Tento systém je velmi podobný tomu, co bychom v dnešní krajině potřebovali, ne pouze dílčí jednotlivá opatření, ale systém opatření. Příkladem systémového řešení retence vody může být Třeboňsko: kombinace přírodě blízkých opatření: mokřadů a travních porostů a technických opatření: rybníků. Za tento systém můžeme být vděční Štěpánku Netolickému a Jakubu Krčínu z Jelčan a Sedlčan.

Současné české zemědělství tyto zkušenosti zcela a dlouhodobě ignoruje. A to již od roku 1920. Problémy si přiděláváme především způsobem, jakým s krajinou zacházíme. Nelze zde nic svádět na to, že zemědělská půda má „geneticky“ předpoklady pro erozi půdy a rychlý odtok vody. Systém hospodaření na orné půdě do určité míry rozhoduje o všech zmíněných jevech. Pokud bychom přijmuli teorii o genetických předpokladech jako úplnou a celistvou, pak se vzdáváme velké části odpovědnosti za systém hospodaření.

Se stavem hydrografické sítě a vodohospodářskými stavbami souvisí správa malých vodních toků a povodí. Po dvaceti pěti letech se staly potoky, meliorační příkopy a hlavní meliorační zařízení nechtěným dítětem státu. Jejich péčí a údržbou se žádný správce nechce zabývat. Povodí s.p. odmítá spravovat nejen tato vodohospodářská a meliorační opatření, ale nechce mít nic společného i s poldry vodními nádržemi v povodí, jejichž je správcem. Důvodem není jen údržba, ale především náhrady za způsobené škody po povodních. Po zrušení Zemědělské vodohospodářské správy.

Povodí, která se vyznačují významnými akumulačními prostory ve formě zásob podzemní vody nebo přehradních nádrží, jsou vůči projevům klimatické změny obecně odolnější. Zemědělství bude ohroženo suchem a v řadě oblastí budou klesat hodnoty vláhových indexů. Nebezpečí představuje vodní eroze půdy, která ohrožuje více než polovinu domácích zemědělských půd. Krajinou se také mohou šířit nezvyklé druhy patogenů a invazivních organismů (ČHMÚ, 2015).

Bezpečnostní strategie České republiky řeší nějak migrační politiku, energetickou problematiku a další okruhy hrozeb, ale nezabývá se ani půdou ani vodou. Ani erozí půdy ani vysycháním krajiny a zásobáren vody. Monitoringu eroze půdy a sucha, který provádí pro ministerstvo zemědělství Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy v Praze, nepřisuzuje nikdo z politiků větší váhu. Jihomoravský kraj-obilnice republiky se svými erodovanými černozeměmi je stále více postihována ve vegetační době suchem. Nízká nadmořská výška při zvyšujících se průměrných teplotách se tak stávají paradoxně nevýhodou. Výnosy jsou zde nižší než například na Rakovnicku, kde jsou méně úrodné půdy. V katastrálním území Šardice v okrese Hodonín bylo v roce 1973 celkem 289 ha černoze. V roce 2013 jich zbylo jen 45,7 ha. Ostatní černoze již parametrů těchto půd nedosahují a jsou přeřazeny do nižších kategorií degradovaných půd (Hladík, 2015) Přitom 1 ha černoze, která je v kondici, je schopna zadržet 3 500 l vody. O přirozené úrodnosti, kterou žádná umělá hnojiva nenahradí, není třeba se zmiňovat.

Jižní Morava rok 2010, písečná bouře v období sucha na obilnici České republiky.

2.4. Zemědělství a kvalita vody

Lesy hynou za bezmocného přihlížení člověka, voda z krajiny mizí, ztrácí použitelnost pro vodárenské účely a vymyká se kontrole vodohospodářů. Stačí několik kilometrů horních povodí řek pramenících na Šumavě, jako je Úhlava, a ve vodě se vyskytnou jedovaté látky splavené do řeky ze zemědělských pozemků. Voda z vodárenských nádrží jako je například Želivka obsahuje nepřijatelné množství pesticidů a dusíku z polí. Odtok těchto rakovinotvorných látek usazujících se v organismech včetně lidí, urychlují plošná drenážní odvodnění vybudovaná za období socialismu na neúměrně velkých blocích orné půdy. Kdyby někoho napadlo, že by se daly dusičnany z vody odstranit vodárnou, pak je třeba mít informaci o tom, že kubický metr vody by podražil o 20 Kč. Podobně nákladný je jeden rozbor vzorku vodárenské vody na obsah pesticidů (2000 Kč). Přitom všem je jasné, že současné zemědělství nemůže fungovat bez ochranných látek pro kulturní plodiny, ani bez odvodnění půdy. Plodiny by nevyrostly a mechanismy by v období dešťů nevplynuly na pole.

Zemědělství je základem naší civilizace, ale pro přírodu je větší zátěž než jakékoli jiné odvětví lidské činnosti. Abychom omezili jeho dopad v budoucnosti, je třeba řešit, jaké vlivy mají stávající a nové způsoby hospodaření, který způsob zemědělství je nejméně škodlivý pro přírodu a jaká jsou nezbytná opatření k udržitelnému využití přírody (BALMFORD a kol., 2012). Jak to ale vymyslet?

2.5. Zemědělství, klima a soběstačnost ve výrobě potravin

A co dnešní situace zemědělství u nás v České republice, která má tak příznivé klima a půdněekologické podmínky? Odborníci tvrdí, že jsme potravinově soběstační jen z 60%. Za posledních sedmdesát let ubylo na území České republiky skoro milion hektarů zemědělské půdy pod zástavbou. Ale ani sousední státy ne tom nejsou lépe. Spíše hůře. Rakousko by pro svoji potravinovou soběstačnost potřebovalo 3 000 ha půdy na občana. Má však jen 1 500 ha a zemědělství je v tomto státě vážně ohroženo. Největší plošné zábory tvoří supermarkety (Hancvelcl, 2015).

Eroze půdy po vydatných deštích v květnu 2010 Autor: Jiří Wenzl

Při všech těchto exaktně změřených příznacích krize vztahu společnosti k půdě a vodě je zároveň jasné, že po roce 2050 se bude muset vzhledem k nárůstu obyvatel dramaticky zvýšit produkce obilí. To ovšem při předpokládané změně počasí znamená nároky na umělou závlahu půdy a zvyšující se náklady na výrobu obilí a tím i jeho cena. V současnosti je v ČR zavlažováno pouze 4% zemědělské půdy pro zeleninu a ovoce. Zavlažovací soustavy vybudované za socialismu se opustily jako nerentabilní v devadesátých letech minulého století, kdy politici a obchodníci nevěděli co s momentální nadvýrobou potravin. Obyvatel přibývá, úživnost krajiny klesá, počasí je nepříznivé pro zemědělství a ceny potravin rostou. Jako bychom válčili s přírodou o život. Naštěstí je obilí stepní rostlina a stačí ji jen málo vody na začátku vegetačního období.

Česká republika je přitom závislá jen na spadlých srážkách a povrchové vodě, která však nezadržitelně a urychleně z našeho území odtéká po erodované a utužené, drenáží odvodněné půdě do kanálů a regulovaných řek. Vědci odhadují, že v současnosti je hladina podzemní vody místy pokleslá až o 6 m. Jako odstrašující případ je možné připomenout Šumavu, tvořící po tisíciletí přirozenou infiltrační a akumulaci oblast obrovské zásobárny vody pro vnitrozemí. Podle vědců zadrží les o 50% více vody než bezlesí. Po kalamitě 1991-2015 je na ploše národního parku až 51% suchých lesů, nebo vykácených holin (Martan, 2014).

3. PŘÍKLADY SYSTÉMOVÉ ZMĚNY ADAPTACE NA NEGATIVNÍ DOPADY KLIMATU – KOMPLEXNÍ POZEMKOVÉ ÚPRAVY

Z předešlé kapitoly vyplývá, že člověk může nejefektivněji čelit negativním dopadům klimatických změn zvýšením retence krajiny v povodích IV. řádu. Povodně

a sucho nelze řešit prioritně nádržemi a protipovodňovými opatřeními prioritně nádržemi a protipovodňovými opatřeními typu hrází v dolních částech povodí. Společný jmenovatel ekokrizových jevů je ztráta retence zemědělské krajiny. Důsledek neracionálních způsobů využívání půdy v kombinaci se silícími náhodnými a trvalými jevy klimatickohydrologických změn dochází zákonitě ke snížení komplexnosti agroekologických systémů a soustav.

Politici byli již minulé plánovací období agroenvironmentálních programů Evropské unie upozorňováni na nebezpečné potenciály v rozporech mezi měnícím se klimatem a dotační podporou průmyslového zemědělství.

V České kotlině máme jen dvě možnosti jak nepřijít o vodu. První by vyžadovala komplexní změnu způsobu využívání krajiny, především na zemědělské půdě pomocí zvýšení podílu trvalých travních porostů v dráhách soustředěného odtoku a zalesnění rozvodnic nemoudře využívaných jako orná půda. Dotace, které by měly podporovat tato plošná opatření zadržující vodu v krajině ze strany státu, jsou však tak nízké, že by postačily na tisícinu této zemědělské půdy. Kromě toho o ně nejeví zemědělci a vlastníci půdy zájem. Druhá možnost jak zadržet rychle odtékající vodu z krajiny je technická. Vyžadovala by státní investice v rámci pozemkových úprav v podobě budování zasakovacích průlehů a nádrží, které by převedly povrchový odtok na podzemní. Samotné změny plodin a protierozní agrotechnika již vzhledem ke stavu půdy a velikosti půdních bloků nepomohou. Vytvořit pozemkovou úpravou obecní, nebo státní pozemek pro nádrž nebo zasakovací průleh, zpracovat projektovou dokumentaci, provést veřejnou zakázku a vybudovat takové vodohospodářské opatření trvá investorovi při dodržení všech správních lhůt osm až deset let (Mazín, 2015) Když vodohospodáři navrhli v Plánech povodí České republiky 46 strategických míst, kde by bylo v budoucnosti možné postavit velké záchytné nádrže, rozpoutala se ze strany zelených aktivistů a místních občanů taková kampaň, že z navrženého počtu zbylo jen 9 nádrží. Přitom šlo jen o to vymezit tato místa vhodná pro vodní nádrže ze zastavitelného území a rezervovat je výhledově pro budoucí potřebu (Generel nádrží, 1988).

3.1. Proces komplexních pozemkových úprav

V roce 1991 byly zákonem zřízeny pozemkové úřady, které mají pomoci zmírnit křivdy spáchané na vlastnících půdy, ale i krajině v období totalitního režimu. Zákon o půdě ve své preambuli má za cíl obnovit osobní vztah lidí k půdě. Mnozí již na tato ustanovení zapomněli a stali se z nich kritici pozemkových úprav. Tvrdí, že pozemkové úpravy zasahují do práv vlastníků a podnikatelů v zemědělství, že pozemkové úpravy trvají dlouho a že jsou nákladné. Věc už není tak jednoznačná, jako po politickém převratu v roce 1989 a pro každého zasvěceného je obtížné se orientovat v současných kontraproduktivních procesech, natož předvídat budoucnost.

Státní pozemkový úřad (SPÚ) je pod kritikou obcí a veřejnosti. Často totiž bývá realizována jen část navržených společných zařízení. Je třeba připomenout, že pozemkové úřady nebyly zřízeny jako investorská organizace státu, ale správní úřad pověřený řízením ve věci restitucí zemědělského majetku, správy státních zemědělských pozemků a organizací pozemkových úprav.

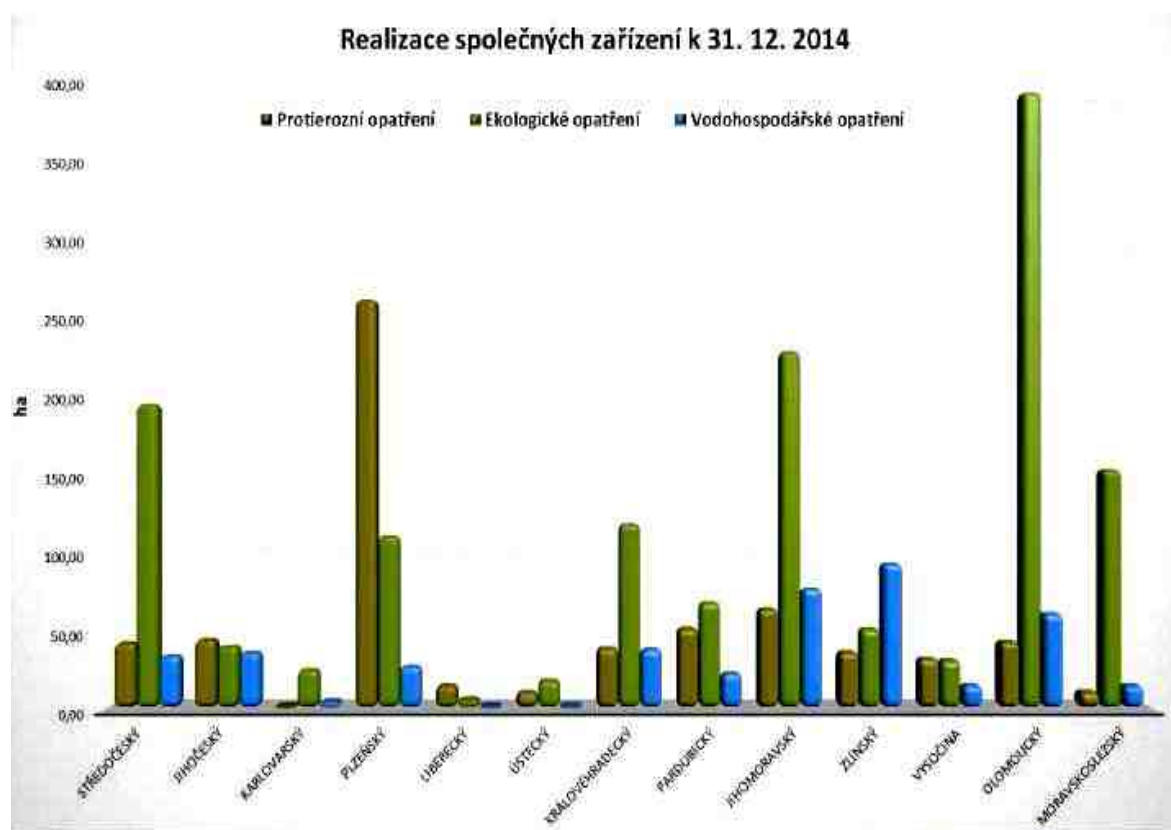
Výsledkem správního řízení ve věci pozemkových úprav mají být především prostorově a funkčně optimalizované pozemky. Investorskou činnost v tak masivně navrhovaných společných zařízeních nemůže tento správní úřad sám zabezpečit. Nemůže být realizátorem všech navržených opatření, která mají napravit neutěšený

stav v krajině. Vytvářejí především majetkoprávní podmínky pro výstavbu a budování těchto prospěšných staveb. To je právě limitující faktor pro rozvoj venkovské krajiny a zachování konkurenceschopnosti zemědělství.

Aby bylo možné vyhodnotit proces komplexních pozemkových úprav z hlediska jeho efektivity v podobě realizovaných vodohospodářských a protierozních opatření, je žádoucí porovnat navržený stav v plánech společných zařízení a realizaci těchto staveb v krajině. Touto problematikou se zatím zabývalo jen několik autorů v rámci výzkumných úkolů nebo bakalářských a disertačních prací.

3.2. Celkové porovnání a podílové zastoupení vodohospodářských a protierozních opatření za období 1995–2014

Značné rozdíly mezi kraji svědčí o nestandardně nastaveném a probíhajícím procesu KoPÚ v rámci ČR (obr 1.). Přes všechny regionální odlišnosti však lze konstatovat, že všechny tři kategorie společných zařízení (protierozní, vodohospodářská a ekologická) zvyšují podíl trvalých porostů v rámci matrice zemědělské krajiny a tím zadržují vodu v povodí.

Regionální odlišnosti v procesu realizace společných zařízení KoPÚ (zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2015)

3.3. Konkrétní příklady správné praxe při komplexních pozemkových úpravách

Fenomén pozemkových úprav spočívá v tom, že pomocí zákonem stanoveného postupu je možné výměnou vlastnických pozemků připravit pozemek pro výstavbu veřejně prospěšné stavby nebo opatření. Tím je splněn předpoklad provedení nápravných opatření technického charakteru na půdních blocích, kde se projevují

dopady hydrologických extrémů. Z podstaty věci je tento proces krajinného plánování, obnovy katastrálního operátu, vlastnických výměn pozemků a investiční činnosti zdoluhavý. Od zahájení správního řízení a přípravy komplexní pozemkové úpravy do fáze kolaudace stavby půdoochranného nebo vodohospodářského opatření uplyne 7-10 let. V tomto směru se dá říci, že jsme promarnili dvě generace. Současná snaha politiku o rekonstrukce bývalých rybníků a výstavbu retenčních zařízení uprostřed zemědělské krajiny bez majetkoprávní přípravy se jeví jako neznalé problematiky a nereálné, přesto, že se uvažuje o vyčlenění finančních prostředků ze státního rozpočtu.

Soustava šesti vsakovacích jam na revitalizovaném trubním odpadu z výše položeného půdního bloku orné půdy, který je odvodněn systematickou drenáží (Hněvnice, Plzeň-sever, 2015)

Zasakovací průleh uprostřed svažitého půdního bloku jako ochrana proti bleskovým povodním, které ohrožují zastavěnou část obce, zvyšuje retenci vody v krajině, rozděluje nevhodnou velikost bloku orné půdy a nepřerušenou délku svahu způsobující erozi půdy. (Hromnice Plzeň sever 2014)

4. ZÁVĚR – ZMĚNA MENTALITY → CHOVÁNÍ → POLITIKY

Je zřejmé, že ambice lidstva na změnu klimatu jsou nereálné. Něco tak kolosálního rozměrem, ale i geniálním stvořitelským záměrem člověk nemá šanci změnit. Co ale může ovlivnit, a je to jeho povinností, jsou způsoby chování v krajině. Jsme na této Zemi jako příchozí hosté a dostali jsme úkol se o půdu a krajinu starat. Vše živé na této planetě pochází z půdy nebo vody.

Dnešní doba je plná výzev. Budoucnost západní civilizace je závislá na systémových změnách v zemědělství a hospodaření s vodou. Nejde ani tak o nové technologie jako v technických oborech, ale spíše udržení současného stavu, který funguje setrvačností tradičních postojů a způsobů myšlení obyvatel venkova. Průmysl na zemědělskou půdu ani do lesa nepatří.

Změny v chování ke krajině ze strany společnosti musí předcházet změny v myšlení a uvažování. Jak občanů, vlastníků půdy, podnikatelů, tak těch, kteří si občané zvolili jako politiky. Pokud však bude převládat byznysový přístup k půdě jako ke zboží a prostředku k dosažení dotací, nelze dojít k nápravě neuspokojivého stavu.

Neuspokojivý stav ve společenských strukturách není jen v nastavení dotační politiky a odosobnění vztahu obyvatel venkova a zemědělců k půdě, ale i nedůsledným výkonem správních úřadů na úseku územního plánování, vodního hospodářství a ochrany zemědělského půdního fondu. Regulační podmínky pro hospodaření na půdě a s vodou v krajině nejsou vymahatelné a ani nepodmiňují dotace na půdu zemědělským podnikatelům. Nastavení podmínek pro příjem dotací ve způsobech využívání půdy je tak nízké, že z 50% ohrožených půd je chráněno jen 11%, takže daňoví poplatníci dotují erozi na 39% zemědělské půdy v ČR.

Příkladnou změnu v hodnotovém pojetí vztahu společnosti k půdě uzákonili Maďaři, kteří prohlásili půdu za národní bohatství. Podobně vnímají Britové krajinu jako veřejný statek.

Závěrem se nabízí otázka kdo je za stav přírodního prostředí, krajiny a půdy v České republice zodpovědný. Osmdesát procent nájemců půdy nebo 3 miliony vlastníků? Nebo je za tento dlouhodobě neudržitelný stav zodpovědný stát, respektive politici se svojí liberální strategií a oligarchií? Na druhé straně platí odvěká zákonitost z Knihy knih. Každý stát má takovou vládu, jací jsou její občané (parafráze).

Dnešní moderní člověk jako vyznavač občanské svobody a individualizmu se může stavět do pozice autonomní bytosti v různých oblastech života. Ale ve vztahu k půdě a přírodě to prostě nejde. To pochopili i současní demokraté. Proto platí dodnes ustanovení o vztahu lidí k Zemi v Listině základních práv, svobod i povinností. Pokud je půda pro někoho cizí věc, pak by měl přijmout ustanovení Listiny základních práv (čl. 17) a Ústavy České republiky (čl. 1/1993). V těchto obecně závazných předpisech se demokraticky dělí o vládnutí nad Zemí stát zastupující většinu občanů a vlastníků půdy. Stát se zavazuje k tomu, že *bude dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů včetně životního prostředí*, a vlastník, potažmo nájemce půdy má zakázáno *poškozovat přírodu nad zákonem stanovenou míru*. S tímto ústavním právem a povinností občanů a státu je v rozporu postoj šesti států EU, které zablokovaly přijetí charty pro ochranu zemědělského půdního fondu na mezinárodní úrovni. Smutné připomenutí v tomto roce půdy.

První výsledek pozemkových úprav na spraších pokrytém území, který nastartoval další změny v užívání krajiny (Katastrální území Velké Bílovice rok 1996)

Výsledek změny po pěti letech. (Katastrální území Velké Bílovice rok 2000)

Použitá literatura

BALMFORD A., GREEN R., PHALAN B. (2012) What conservationists need to know about farming. *Proceedings of the Royal Society B-Biological Sciences* Vol. 279: 2714-2724.

BALABÁN, M., LUDVÍK, J., STEJSKAL, L., 2012. Strategické trendy globálního vývoje, Fakulta sociálních věd UK Praha, Print s.r.o. Příbram, ISBN 978-80-87100-20-2

BÁRTA, M., KOVÁŘ, M., 2011. Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur. Praha Academia 2011. ISBN 978-80-200-2036-9

BÁRTA, M., TUREČEK, T., KOLAPS NEZNAMENÁ KONEC. 2013 Vyšehrad, spol. s.r.o., Praha 3 Víta Nejedlého 15 2013, ISBN 978-80-7429-392-4

ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. (2015) *Klima země*. [online, cit. 5. 6. 2015]. Dostupné z
http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap11.pdf
http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/cc_faq03_cs.html.

HLADÍK, J. (2015) *Řešení sucha prostřednictvím pozemkových úprav v návaznosti na zadržení vody*. Průhonice 2015, Konference Pozemkové úpravy – současnost a budoucnost.

HOISL, R. (1992) *Stand von Landschaftsplanung, Landesflege, ländlicher Neuordnung und Dorfeneneruigingin Deutschland, Lehrgebiet*. München : Institut für Landespflege und Botanik der Technischen Universität München.

KONEČNÁ, J., STEJSKALOVÁ, D., MAZÍN, V. (2011) *Hodnocení realizací protierozních a vodohospodářských společných zařízení v pozemkových úpravách*. Pozemkové úpravy, Vol. 75, pp. 1–4.

KONEČNÁ J. (2013) *Hodnocení realizací protierozních a vodohospodářských zařízení v pozemkových úpravách* [disertační práce]. Mendelova univerzita v Brně, 159 s.

KVÍTEK, T. (2006) *Zemědělské meliorace*. České Budějovice: [s. n.], 165 s.

KVÍTEK, T. 2015 Povodně, sucho, eroze, jakost povrchové a pozemní vody, hladiny podzemních vod a společný ukazatel – malá retence vody v krajině Pozemkové úpravy 4/2015, ISSN, 1214-5815 MK ČR : E 19402

MARTAN, P. (2014) *Za železnou oponou: Komunita pro duchovní rozvoj*, Čkyně 197, ISBN 978-80-904111-8-0

MAZÍN, V. (2010) *Dynamika změn struktury krajiny při komplexních pozemkových úpravách v české republice v letech 1994–2009*. [Disertační práce]. JČU, České Budějovice, 124 s.

MAZÍN, V. (2015) *Návrh, projekce a stavba vodní nádrže při komplexní pozemkové úpravě Krsy: Rybníky – naše bohatství pro budoucnost*, ČVÚT Praha, Fakulta stavební Praha 2015.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. (2015) *Venkov a pozemkové úpravy*. [online, cit. 5. 6. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/pozemkove-upravy/>.

ŠRÁMKOVÁ, L. (2015) *Katalog společných zařízení, doplnění, aktualizace pro okres Plzeň-jih*, [bakalářská práce], ČZU Praha, katedra biotechnických úprav.

A. ZADÁNÍ POSUDKU

1. Zadavatel

2. Předmět posudku

2.1. Topografické a věcné vymezení posuzovaného území

Krajina podle § 3 zákona č. 114/1991 Sb. o ochraně přírody „je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.“ Krajina je zásadním způsobem ovlivněna činností člověka, především způsobem užívání půdy a hospodaření v krajině. To historicky ovlivnilo vzhled kulturní krajiny včetně charakteru osídlení. **Krajina se tak stala předmětem politiky a věcí veřejných.** Předmětem posouzení a vyhodnocení dopadů současné situace v NP Šumava a CHKOŠ je krajina domova, které se dotýkají lidské aktivity, jimiž se příroda dotváří a jimiž se z přírody stává krajina kulturní a obývaná. Topografické vymezení **Národního parku Šumava a navazující části Chráněné krajinné oblasti Šumava** uvádí NV č. 40/1978 Sb. a

Podle geomorfologického členění ČR (Demek, J. 2011) se jedná o tyto jednotky:

Podsoustava	Celek	Podcelek	Okrsek
I B Šumavská hornatina	I B – 1 Šumava	I B – 1 A Šumavské pláně	IB – 1A -2 Kvildské pláně
			IB – 1A – 4 Svojšská hornatina
		IB – 1B Železnorudská hornatina	IB – 1B -1 Debrnická hornatina
			IB – 1B-2 Královský hvozd
			IB – 1B-3 Pancířský hřbet

Vhodnější členění zájmové oblasti je možné využít podle Petříčka 1990 na sociokoregiony.

Tabulka č. 2

sociokoregion	Podrobnější sociokoregion	Ochrana přírody
4.02 – Šumava	4.02. A Šumava Královský hvozd	Národní park
	4.02. B Šumava Šumavské pláně	
3.07 – Pošumaví	3.07. A Šumava podhůří, Strážovská vrchovina	Chráněná krajinná oblast
	3.07. B Šumava Podhůří Horní Pootaví	
	3.07. C Šumava podhůří Nezdické Vápence	

Pro účely tohoto posouzení je vymezení dílčích území (oblastí) krajinného rázu dostatečné podle výše uvedených sociokoregionů (Petříček, 1990). Přitom jsou zmíněny zvláštní lokality, kde došlo ke ztrátě krajinného rázu (např. bývalý vojenský újezd Dobrá Voda a další).

Hydrogeologicky patří zájmové území do rajonu kód 1310 – Kvartér Úhlavy a převážně (z 90%) do rajonu kód 6310 – Krystalinikum v povodí Úhlavy (Olmer, 2011) s velmi vysokým odtokem vody (více jak 7,0 l. s l. km⁻²) (Kříž, H., 2011).

Toto území tvoří podle oficiální typologie lesní a zemědělsko-lesní kulturní krajina (Dohnal a kol., 2011). (Podle autorů Buček, A., Lacina, J., 1990 je kulturní krajina mozaikou ekosystémů do různé míry ovlivněných činností člověka, vyžadující ke svému fungování různý přísun dodatkové energie

v podobě lidské činnosti.). Předmětem posouzení tedy není krajina tvořená převážně původními nebo přírodními společenstvy a biotopy, ale krajina, o kterou pečoval a pečuje lesní hospodář a zemědělec. Přitom je předem zřejmé, že v tomto území se zvláštní ochranou přírody existují vzácné a jedinečné lokality biotopů, které je nezbytné zachovat jako genofond.

Z věcného hlediska však za současné situace mezilidského konfliktu nejde o odbornou diskusi ohledně krajiny nebo její ochrany, protože se do jisté míry staly obětí politiky. Jednak ve sféře výkonu státní moci ze strany Správy Národního parku Šumava a také politiky jako prostoru střetu oficiální vládnoucí moci s občanskými hnutími, skupinami vědců a jednotlivci. Jelikož je v České republice otevřená demokracie, je tento dialog legitimní až do té míry, kdy už se nejedná o demokratické prostředky, ale o porušování zákona včetně ústavy, nátlakové akce radikálů a fundamentalistů a prokazatelné škody na životním prostředí. Předmětem posouzení je proto porovnat veřejný zájem deklarovaný právními normami EU a ČR s dopady současného konfliktu na region.

Předmětem posouzení je mimo jiné poměr mezi ochranou živé přírody (bioty) a životního prostředí člověka. Tyto dvě strany jedné mince jsou v případě NPŠ stavěny stále více do střetu, nikoli hledání kompromisu v situaci přírodní kalamity a ekologické krize, či počátku kolapsu celého sociokoregionu. U ochrany přírody je objektem zájmu mnohdy jeden druh živočicha indikující přírodní hodnotu mimo subjekt člověka a u ochrany životního prostředí je naopak objektem sám člověk, existenčně závislý na živé i neživé přírodě.

2.2. Geopolitické, sociální a ekonomické aspekty posouzení

Předmětem posouzení je nejen samotná krajina, ale **vliv konání nebo nekonání člověka na krajinu západní části NP Šumava a CHKO Šumava**. Současné názorové rozštěpení společnosti se stalo otázkou právní, společenskou a politickou. Hrozí reálné nebezpečí nejen ztráty přírodních hodnot území, ale i rozvrácení ekonomické a sociální sféry celého regionu.

Nejde však jen o **rozpory okolo bezzásahovosti a divočiny** mezi lesníky a částí přírodovědců, ale i bezprecedentní **požadavek zneprátených stran na zneprístupnění převážné části** území NP Šumava pro veřejnost.

Předmětem posudku je nejen samotný stav přírodního prostředí NP Šumavy. Současná situace na chráněných ekosystémech totiž není jen výsledkem přírodních kalamit (vyšší moci), ale evidentně k tomuto také přispěly **geopolitické a sociálně právní rozpory**. Nekoncepčnost v přístupu ke kalamitním situacím, trvající od roku 1983 dodnes, byla příčinou toho, že NP Šumava a celá Šumava včetně bavorské strany se dostala do jedné z nejhorších period ve svých dějinách (Skuhravý, V., 2012).

Na první pohled tak došlo k **rozdělení názorů na Šumavu** na dva nyní už nesmiřitelné tábory, a to na zastánce takzvané divočiny a na zastánce racionální péče, asanačních zásahů a hospodaření s ponecháním bezzásahovosti na vybraných lokalitách. Při podrobnější analýze konfliktu je však zřejmé, že se jedná o vážný **střet dvou světonázorů**, při kterém se radikalizují stoupenci dlouhodobého hnutí hlubinné ekologie. Tyto mentální až spirituální aktivity pronikají nejen do občanské společnosti, ale i na akademickou půdu některých univerzit. Výsledkem je nepřehledná situace, nezdravé vazby, nejasné postoje lobbistických skupin, bezbrannost až bezmoc skupin patřících k obyvatelům a návštěvníkům regionu. **Cílem posudku je pokusit se o rozčlenění a roztrídění této směsice protichůdných a kontraproduktivních vztahů sociální, geopolitické a názorové situace na západní části Šumavy.**

Možnosti dalšího řešení konfliktu se tak dostávají nejen na úroveň politickou a filozofickou, ale dokonce duchovní. Předmětem posudku je proto také **analýza světonázorů mezi tradičními konzervativními hodnotami společnosti a mladou ideologií ekologů zastávající radikální hlubinnou ekologii**. Situace se totiž dostala do stadia, kdy menšina

radikálů a fundamentalistů manipuluje veřejnost ve jménu „divočiny“ a dochází k radikalizaci i místní komunity, žijící na území NP Šumavy.

Téma Šumavy se dnes nějakým způsobem dotýká osobně převážné části obyvatel ČR a je srdeční záležitostí.

3. Cíl posudku

Za současného stupně rozporů všech stran je zřejmé, že neexistuje instantní řešení. Za úspěšné lze považovat popsání určitých geopolitických a ekologických jevů a jejich nebezpečných trendů, projevujících se ve ztrátě hodnot, jako je například krajinný ráz. Posudek shromažďuje jak odborná stanoviska profesionálů, tak vyjádření a komentáře laiků, a to buď o jednotlivostech, nebo o systémových okruzích problematik. Názorové spektrum je tak široké, že jej nelze vyčerpávajícím způsobem popsat, natož vyhodnotit, ale soustředí se na dva antagonistické pohledy, které jsou jádrem sporu o míru ochrany přírodních zdrojů a míru energomateriálových vstupů, péče a asistence člověka. Za současné situace kolapsu sociální a geopolitické situace by nebylo žádoucí znevažovat a podceňovat laické názory a vyjádření a naopak přeceňovat výsledky vědeckých prací a posuzovatelů, byť zaštitěných státními institucemi, univerzitami nebo financovanými z evropských nebo národních agentur.

Hlavním cílem posudku je najít pomocí situační analýzy a preventivního vyhodnocení dochovanosti krajinného rázu **celostní pohled na současný konflikt zájmů všech stran**, působících na západní části území Národního parku Šumava. Cílem vyhodnocení stavu krajinného rázu tohoto území je **vytvořit informační a metodickou platformu pro nezaujatou diskusi všech stran a osob**, jejichž zájmy jsou oprávněně dotčené. Cílem posudku je také vytvořit **informační zdroj pro objektivní argumentaci** při budoucích legislativních a rozhodovacích procesech, které budou stále složitější. Tak, jak je možné celou situaci sledovat a vyslovit zjednodušenou prognózu či odhad předem, je možné že se sice nastartovaly obnovující procesy v přírodním prostředí, ale sociálně- politická situace a ekonomika regionu je teprve před recesí.

Nejde tedy jen o ochranu přírody nebo lesní správu jako výkony státní moci, ale i o udržitelný rozvoj území a vyvážený, přiměřený poměr mezi těmito programy krajinné politiky a Evropské úmluvy o krajině, ke které ČR přistoupila. Problematika Národního parku Šumava, vzhledem ke geomorfologické rozloze, již přesahuje státní zájem a stala se mezinárodní záležitostí. Tím, že problematika NP Šumava byla zpolitizovaná s přispěním médií, která se lacině přiklonila na stranu radikalizujících skupin, je jedinou cestou ke konstruktivní diskusi **participace veřejnosti na všech stupních**.

O celé záležitosti již nemohou rozhodovat pouze odborníci a vědci z různých oborů. Situace eskalovala na takovou úroveň, že bez zapojení místní komunity, občanů a všech neziskových organizací (kromě radikalizujících) nelze vyjít ze současné patové situace. Je třeba sjednotit názorové spektrum mlčící většiny. Bohužel je možné zaregistrovat již rezignaci některých účastníků sporu, kteří hájí mlčící většinu.

Zároveň je nezbytné **identifikovat jednostranně chápané výklady a výkony veřejné správy** směrem k národním, ale i mezinárodním právním normám, ale i nebezpečné potenciály fundamentalistických názorů, ovlivňujících rozhodovací procesy i formou zastrasování a demagogií. Cílem posudku je mimo jiné **analyzovat a rozkrýt duchovní pozadí nátlakových akcí radikálů a fundamentalistů a oddělit tyto tendence od exaktních a seriózních výsledků přírodovědců**.

Jeden z dílčích cílů posudku je také pokusit se o seriózní **prognózu dalšího vývoje**, a to nejen přírodního prostředí, ale i venkovské krajiny jako sociálního prostoru a příhraničního regionu. Predikace možných negativních dopadů na přírodní prostředí, ekonomiku a udržitelný rozvoj regionu je povinností všech, kterým je svěřena správa nad Šumavou.

4. Metoda zpracování posudku

4.1. Analýza – shromáždění údajů a informací

Metodou analýzy geopolitických a kulturně-sociologických přístupů k problematice současného konfliktu okolo Šumavy je nejen **literární rešerše a rozbor právních norem, ale i filozofických a ideových směrů, které jsou na pozadí současné negativní situace.** Konflikt všech stran, názorový střet a rozpory, které jsou i v samotné Správě NP Šumava (viz vyjádření ředitele Stráského 2012), jsou jako „červená nit“, která se vine přes všechny části analýzy tohoto posudku.

Analýza používá jak subjektivní proklamace, či zprávy z médií, tak odkazy na vědecky hodnotné a publikované texty s vysokým citačním indexem (viz použitá literatura). I při sebelepší snaze o objektivní, neosobní posouzení je zřejmý podtext celého posudku, preferující tradiční, konzervativní postoj k ochraně přírody a životního prostředí ve smyslu řádné péče, obhospodařování a zodpovědnosti za svěřenou zemi, ale i dodržování Ústavy a zákonů tohoto státu všemi zúčastněnými stranami. **Hlavním metodickým přístupem posouzení geopolitické a sociální situace je kritické myšlení (řecky rozlišování), které je základem vědecké práce.**

4.1.1. SWOT analýza geopolitické a kulturně – společenské problematiky

Přes velký počet různorodých faktorů a multidisciplinární náročnost předmětu posudku je použito pro geopolitické a kulturně – sociologické faktory **SWOT ANALÝZY** (Humphrey Albert), která se využívá pro tvorbu koncepčních a strategických materiálů ve státní správě. Pro syntetickou část posudku byly vytipovány hodnotící kritéria jednotlivých analyzovaných okruhů problematiky a rozděleny do silných a slabých stránek, rizik a příležitostí konfliktního stavu.

Základní metoda je v klasifikaci a ohodnocení jednotlivých faktorů ve čtyřech skupinách. Vzájemnou interakcí faktorů silných a slabých stránek na jedné straně vůči příležitostem a nebezpečím (rizika) na straně druhé lze získat nové kvalitativní informace, které charakterizují a hodnotí úroveň jejich vzájemného střetu. Výstupem kompletní SWOT analýzy je optimalizace chování společnosti jak na straně veřejné správy, soukromého sektoru a celé místní komunity, kterým se zvýší přednosti a příležitosti a omezí nedostatky a rizika (<http://cs.wikipedia.org/wiki/SWOT>).

4.1.2. Posouzení míry ochrany krajinného rázu území – SWOT analýza

Aby byl respektován fenomén regionu, což je výjimečná přírodní hodnota a nedošlo k tendenčním, subjektivním závěrům posudku, byl zároveň se SWOT analýzou pro hodnocení současného stavu území využit **institut krajinného rázu (zák. č. 114/1992 Sb.), který má přesahy jak do kontinuity historického vývoje regionu, tak do preventivní složky ochrany všech kulturních a přírodních hodnot.**

Pro situační analýzu a posouzení je tedy využito ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., kterým je založena správa NP Šumava a z logiky věci vyplývá, že by toto posouzení nemělo být v právním rozporu se samotnou ochranou přírody tak, jak je do současnosti vnímána Správou NP Šumava.

4.1.2.1. Metodický postup využití krajinného plánování a preventivní ochrany krajinného rázu

Pro krajinářské hodnocení je v České republice platný institut krajinného rázu, který by měl přiměřeně chránit přírodní, kulturní a historické bohatství státu. Tato regulace či omezení lidských aktivit je veřejný zájem vycházející z čl. 35 Ústavní listiny základních práv a svobod a je deklarován v § 12 zák. č. 114/1992 Sb. „o ochraně přírody a krajiny“.

I když zmíněný § 12 se soustřeďuje a zaměřuje především na ochranu estetických a přírodních hodnot při umísťování a povolování staveb, vychází z toho zákonné ustanovení z celoevropsky přijatého standardu, že totiž existuje celospolečenský zájem na zachování kulturního dědictví minulosti a příznivého životního prostředí budoucích generací.

Hodnocení krajinného rázu se proto nevztahuje při aplikaci § 12 jen na jednu složku přírodního prostředí, ale sleduje především vzájemné vztahy, a to ještě v historickém kontextu. V tom je třeba vidět nadřazenost zákona o ochraně přírody jako speciální normy nad ostatními „složkovými“ zákony. Komplexnost a intermediální přístup je základní metodický postup, a to nejen z hlediska expertního soudu odborníka, ale jako výsledek spolupráce všech orgánů státní správy, samosprávy i občanských iniciativ. Jde tedy o rozhodování politické, při kterém jsou porovnávány a váženy argumenty všech zúčastněných stran a objektivně zjištěných skutečností. V případě krajinného rázu nese morální, ale i právní odpovědnost za výsledek hodnocení příslušný orgán ochrany přírody. Otázkou však zůstává, zda tento orgán může zaručit odbornou úroveň a kvalitu implementace institutu krajinného rázu do příslušných dokumentů krajinných a územních plánů, včetně plánu péče NP Šumava.

Bohužel existují studie expertů, které fundovaným rozbořením výsledků dlouhodobé politiky NP Šumava upozorňují na nesprávnou aplikaci § 90 (4) zák. č. 114/1992 Sb., který zmocňuje tento zákon být nadřazen nad ostatní zákony, jako jsou vodní zákon, lesní zákon nebo zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, které také chrání jednotlivé složky přírodního prostředí a životního prostředí (Krečmer, V. a kol., 2011). **Jestliže „složkové“ zákony a jejich nižší právní normy vycházejí z výsledků exaktních věd a celistvého pojetí, pak ryze přírodovědná stanoviska, zabývající se pouze přírodními společenstvy nebo jednotlivými druhy organismů, postrádají rozměr časoprostorový a jsou jalová z hlediska predikace nebo prognóz.** Nedostatečná argumentace, neznalost variant dlouhodobé sukcese ekosystémů po kalamitních stavech trvající desítky, možná stovky let a nečinnost v době, kdy bylo možné lidskými silami usměrnit blížící se kalamitu kůrovce, to vše působí rozpory a konflikty mezi zúčastněnými stranami. Názor profitujících přírodovědců a konzervačních ochránců přírody, že kalamita obohacuje ekosystémy o tzv. divočinu, působí na odbornou veřejnost a místní komunitu a občanské iniciativy přinejmenším nedůvěryhodně (Blíže vysvětlení podstaty problému viz kapitola B. 1. 1. 6. a B. 2. 5. 5.).

Z výše uvedené polemiky je zřejmé, že je třeba použít pro hledání cesty z neřešitelné situace metodu *celostního pojetí problematiky*, což lze právě pomocí institutu krajinného rázu.

4.1.2.2. Základní filozofie ochrany krajinného rázu

Prvotní myšlenkou je **funkce kontinuity a dynamiky vývoje způsobu života**, a to jak našeho, tak našich předků. Z tohoto vyplývá, že nelze využívat jen rigorózní konzervativní přístup, odkazující se na stav biocenóz před sto nebo dvěma sty lety, případně extrémní návrat do neolitu. Pokud se hodnotitel ztotožní s touto základní tezí, je možné postupovat v následujících variantách:

- Naši předkové se chovali eticky a jejich tradice s výsledky utvářené kulturní krajiny je žádoucí chránit v jejich rázovitosti (*je možné konstatovat, že stav biodiverzity, což je nejvyšší hodnota krajiny, byla dosažena na Šumavě v období před rokem 1945 v podobě ekosystémů pestrých luk a zdravých lesních společenstev, byť monokulturních. Lepšího stavu lze docílit jen hypoteticky*)
- Naši předkové se dopouštěli omylů a pak není vhodné zhmotnělé omyly v krajině chránit, natož pokračovat v jejich vývoji (*jako omyl nelze pokládat tradiční způsob využívání původního obyvatelstva bezlesí a lesů. Dělal jen to, co jim předávaly generace otců*)
- Krajina je neetickým chováním předků a současníků zničena nebo přeměněna exploatací tak, že ztratila zcela kontinuitu původních hodnot a rázovitosti a je třeba

hledat a vytvářet její novou tvář (*tato teze je bohužel pravdivá a nutí současnou generaci přemýšlet o nápravě důsledků vysídlení Němců a patologického chování totalitního režimu komunistů po roce 1948, ale bohužel i působením nové ideologie rigorózní ochrany v rámci NP a CHKO Šumava*)

4.1.2.3. Metodika hodnocení krajinného rázu

Aby bylo možné objektivně vyhodnotit současnou míru ochrany terciární struktury krajinného rázu západní části NP Šumava, je nutné se nejprve zabývat všemi třemi vrstvami hodnocení. Primární, sekundární a terciární. Základním metodickým problémem ochrany krajinného rázu je stanovení přiměřené míry ochrany zájmového území a místa.

Jak uvádí výklad § 12 zákona č. 114/1992 Sb. č. j. 40246/ENV/08924/600/08 MŽP ČR z 5. 6. 2008 **krajinný ráz je věcí odborných disciplín a fenoménem obecným, který má sloužit právu vymezující a zaručující širokou ochranu hodnot krajiny. Základním pojmem krajinného rázu je aspekt harmonična a estetična. Ochrana vzácných biologických hodnot je zajištěna prostřednictvím ustanovení o územní, druhové a evropské ochraně.**

Někteří z odborníků se shodují na tom, že při posuzování kulturně historické hodnoty krajinného rázu se skrývá vždy nějaký příběh. Vzácnost a cennost hodnoty charakteristického znaku projevujícího se hmotně nebo duchovně v určitém místě je nutné posuzovat v širším kontextu krajiny (Bukáček, 2011).

V případě NP Šumava je zřejmé, že míra ochrany krajinného rázu by měla být ve srovnání s jinými oblastmi nejvyšší. Také je zřejmé, že sekundární a terciární struktura vychází z jedinečné a neobyčejné primární struktury. Přesto je etické, společensky žádoucí a odborně erudované hledat vyváženost a přiměřenost všech tří poloh a rovin hodnocení Šumavy. K tomuto všeobecně známému principu je třeba pro případ NP Šumava přidat vliv vyšší moci v podobě přírodních kalamit a katastrof (vichřice, dálkové přenosy, kůrovec). Tyto faktory přesahující člověka hospodáře a správce přírody mění všechny tři struktury krajinného rázu, ale především primární struktury, která je pro hodnotu a stupeň krajinného rázu v podmínkách národních parků tak významná.

Podle doporučených metodických postupů (VaV/640/1/99/6 „Krajinný ráz“), které vychází z třiceti let profesionálních a občanských zkušeností v praxi územního plánování, pozemkových úprav, hospodářských úprav lesů i ochrany přírody (Löw, Michal 2001) byl pro účely zpracování tohoto posudku zvolen následující postup:

1. Převzetí typologie západní části Šumavy jako vstupního rámce pro diferenci krajinného rázu na regionální a místní úrovni (zjištění potenciálních hodnot území)
2. Převzetí regionálního krajinářského hodnocení (využití dosavadních podkladových materiálů a diskuse a srovnání s ekologickou interpretací charakteristik krajinných typů)
3. Hodnocení samotného území západní části Šumavy (vyhodnocení aktuálního stavu)
 3. 1. vymezení lokalit se stejnou rázovitostí ve všech třech strukturách krajinného rázu, tedy z hlediska kontinuity vývoje (potenciál KR lokalit)
 3. 2. zhodnocení znaků krajinného rázu v rámci lokalit:
 - Rozhodujících, které vytváří identitu lokality
 - Hlavních, které formují krajinný obraz
 - Doplnujících, které dotvářejí identifikaci člověka s místem
4. zjištění míry dochovanosti znaků krajinného rázu ve vymezených lokalitách (aktuální stav). Zjištění skutečné hodnoty krajinného rázu lokality
5. porovnání zjištěných potenciálních hodnot znaků a jejich míry dochovanosti. Určení postižení hodnot krajinného rázu lokality. Součástí tohoto metodického kroku je i posouzení zásahu do krajinného rázu kalamitami. Jde o vyhodnocení vlivu a

výsledného působení kalamit na jednotlivé typické znaky krajinného rázu lokalit a stupeň narušení dochovanosti především hlavních znaků primární struktury krajinného rázu

6. stanovení stupně a způsobu ochrany krajinného rázu v lokalitě. Součástí stanovení je nejen zjištěná míra dochovanosti, ale **obecně uznávaná shoda**

4.2. Syntéza – shrnutí a závěry SWOT analýzy

Pro syntézu získaných dat, údajů a informací je použito metody tří struktur (vrstev) krajinného rázu (přírodní hodnoty, společenské hodnoty, historicko – kulturní – duchovní). V těchto třech polohách je provedeno shrnutí těch nejdůležitějších a rozhodujících faktů.

Je využito jak SWOT analýzy geopolitických faktorů, tak SWOT analýzy dochovanosti krajinného rázu. Jako návrhy na možnosti nápravy negativního stavu geopolitické a sociální situace západní části Šumavy jsou sestaveny změny ve způsobu a výkonu státní správy na území NP a CHKO Šumava, formulace etického kodexu pro chování lidí, prognóza a predikace vývoje a stanovení strategických cílů a priorit záchrany sociokoregonu.

B. SITUAČNÍ ANALÝZA

1. Rozbor geopolitických a kulturně-sociologických faktorů

1.1. Závazné právní normy EU a ČR ve vazbě k současnému výkonu státní správy NP Šumava a CHKO

Při zběžném srovnání způsobu ochrany, péče nebo „hospodaření“ na území NP Šumava CHKO Šumava je zřejmé, že výsledky těchto lidských aktivit, konání a správy věcí veřejných je jakoby mimo rámec zákonných norem. Šumava není totiž jen o tetřevovi nebo I. zónách ochrany přírodovědecky významných biotopů, ale o komplexně dlouhodobě a cílevědomě pojatém managementu a monitoringu celého území, který chybí.

Zdá se, že právě tím, jak je od počátku neobjektivně a neracionálně chápán NP Šumava jako předmět rigorózní ochrany přírody, dochází stále více k prohlubování rozporu mezi zákonnými normami, předpisy, metodikami a skutečným přírodním stavem krajiny. Toto minutí se cíle ze strany státu dává pak prostor pro radikalizující se tendence nebo vědecké hypotézy založené na výsledcích několika pokusných ploch při časově zanedbatelné řadě ve srovnání s ekologickými periodami přesahujícími délku lidského života.

Výsledkem neracionálních přístupů k velkoplošné ochraně tak nekriticky rozsáhlého území NP Šumava CHKO Šumava uprostřed civilizované Evropy je právní stav, kdy nejsou naplňovány globální cíle mezinárodní legislativy, například v podporování tradičního extenzivního hospodaření (Biosférické rezervace UNESCO), nejsou přijímána specifická opatření pro obnovu a vytváření typů krajiny (Evropská úmluva o krajině). Podobně národní legislativa je na území NP Šumava problematicky naplňovaná, a to jak ze strany MŽP ČR jako orgánu vrchního dozoru ve věcech životního prostředí a koordinátora všech rezortů (kompetenční zákon, vodní zákon, lesní zákon, zákon o ochraně ZPF), ale i v případě samotného zákona o ochraně přírody a krajiny (krajinný ráz, neměnit současnou skladu a plochu kultur, neměnit dochované přírodní prostředí apod.).

Nelze také ignorovat samotnou ekonomickou stránku konfliktu, kdy od roku 2006 velmi razantně klesá návštěvnost území NP Šumava turisty (o 4% za rok), na které jsou závislé obce a podnikatelé. Celkem je od roku 2006 příjem z této aktivity o 1,8 miliardy Kč menší.

Je možné vysledovat změnu chování lidí žijících v regionu, který se nerozvíjí a jehož přírodní prostředí má stále nevlídnější obraz, tvář a krajinný ráz pro běžné návštěvníky, ale i

obyvatele. Požadavky některých přírodovědců a aktivistů na znepřístupnění rozsáhlých území NP Šumava, především v jeho západní části, vycházejí z abnormální epizody období 1938 – 1989, kdy došlo z politických důvodů a dopadů II. světové války k vylidnění území a narušení sekundární struktury krajinného rázu.

1.1.1. Evropská smlouva o krajině (definice krajiny, krajinná politika)

*„Řekne-li se: **člověk a krajina**, nastolujeme téma podobně všeobjímající, jako když řekneme **člověk a svět**. Zatímco vztah člověk a svět je abstraktní, příliš nepřehledný, možná nepoznatelný Bůh, pak naproti tomu člověk a krajina je představa každého člověka konkrétní, smyslová a citová. Připomíná naši příslušnost k určité pospolitosti a sociální zakotvenost.*

Ale krajina poskytne pro člověka domov i hrob jedině, když je demokratická, otevřená, bez plotů a cedulí, jak pro boháče, tak pro bezdomovce ... Krajina je politikum, pokud je obývaná. Předmětem politiky je hrozba ztráty domova, obrazu krajiny, se kterým se člověk hluboce identifikoval“ (Tůma, M., 2002).

Právě Šumava byla a je staletí předmětem politiky, ať již v období kolonizace, osídlení Němci, jejich odchodem, nebo znásilnění přírody komunistickou zvůlí. A dnes se stává Šumava politikou, která rozděluje celou společnost. Nejde již o tetřeva nebo stromy a lesy, ty už stojí jako mrtvé memento, nebo leží jako potrava pro brouka. Ve hře je vnitřní identita těch, co zde žijí a neorientují se v současném způsobu výkonu státní moci a akcích občanských aktivit, za kterými jsou vědecké hypotézy, neznámé ideologie a spiritualita. Přitom tento zmatený občan předal politikům část své svobody, aby ho vládní moc chránila před nebezpečím některých skupin a jednotlivců. To je základní princip demokracie.

Členské státy Evropské unie jsou vázány Evropskou smlouvou o krajině (Rada Evropy, Florencie 2000), jejíž ustanovení by tyto státy měly promítat do svého právního řádu. Česká republika tuto úmluvu podepsala v roce 2002 a od 1. 10. 2004 se stala závaznou. Česká republika mimo jiné přistoupením ke smlouvě uznala, že **krajina je důležitou součástí kvality života lidí v ní žijících, ale i využívajících ji pro cestovní ruch a rekreaci. Krajina je základem identity těchto lidí a odkazem předků**. Podpisem smlouvy se Česká republika zavázala krajinnou politiku promítnout průřezově do své environmentální, kulturní, zemědělské, sociální, hospodářské a ostatní politiky.

Krajinná politika podle této úmluvy znamená: „*vyjádření všeobecných principů, strategií a zásad, umožňujících kompetentním úřadům veřejné správy přijímání specifických opatření*“.

Krajinné plánování podle Evropské smlouvy o krajině jsou: „*cílené aktivity s výhledem do budoucnosti (prognózy), zaměřené na zvýšení hodnoty, obnovu či vytváření typů krajiny*“. Tyto krajinné plány jsou vytvářeny v podmínkách ČR jednak na území národních parků plány péče a zároveň v územních plánech obcí. Toto jsou dokumenty krajinné politiky podle Evropské úmluvy o krajině na regionální a místní úrovni. K tomu je třeba doplnit, že třetím celostním dokumentem a procesem, který je nástrojem realizace krajinné politiky, jsou komplexní pozemkové úpravy. Je proto logické, že musí obsahovat komplexní, celostní vyhodnocení přírodních, kulturních a historických hodnot specifického prostředí lokality, a to při dosažené shodě.

Nejde tedy jen o jednostranný výkon státní správy na určitém území obce nebo chráněného území, ale o **dlouhodobý proces hledání kontinuity vývoje krajiny**, jejího osídlení, způsobu využívání a zároveň vytváření plánů a dlouhodobých vizí udržitelného rozvoje území. K tomu je paralelně rozvíjena v pětiletých cyklech rozvojová dotační politika EU, která podporuje směry plánů a příslušných dokumentů.

Ze znění těchto základních ustanovení krajinné politiky vyplývá, že nelze vyhodnocovat krajinu jen z hlediska ochrany přírody, ale je nutné a pro státní správu závazné

využívat všeobecných principů, strategií a zásad. Z hlediska zákona č. 114/1992 Sb. „o ochraně přírody“, který je nadřazen podle některých výkladů ostatním „složkovým zákonům“ (zákon o lesích, vodní zákon, zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, stavební zákon a další), **pro komplexní a celostní pojetí krajinného plánování je nejbližší institut krajinného rázu** - § 12 zák. č. 114/1992 Sb., který by měl být uplatňován pomocí § 70 (za účasti občanů) a § 71 (za účasti obcí).

Poznámka: v rámci ČR se institut § 12 využívá převážně jen při hodnocení vlivu investice (stavby) na krajinný ráz (dálnice, vysílače apod.). V rámci územních plánů, ale i plánů péče většinou není využíván nebo je zpracován jen formálně.

Závěr:

Na základě současného nepříznivého stavu přírodního prostředí, ekosystémů lesních společenstev, stavu bezlesí, ale i nízké úrovně partnerského prostředí, lze konstatovat, že v přístupech řízení a rozhodovacích procesech zodpovědného správního úřadu chybí celostní vyhodnocení přírodních, kulturních a historických hodnot. Zároveň chybí po dvaceti letech zákon o NP Šumava, je nejasný plán péče, zonace a dlouhodobá vize udržitelného rozvoje, tak jak je vnímaná Evropskou smlouvou o krajině.

Dochází tak stále více k prohlubování rozporu mezi závaznými právními normami EU a ČR a skutečným stavem přírodního prostředí a celého regionu.

1.1.2. Arhuská konvence a další dokumenty participace veřejnosti

V souvislosti se zodpovědností MŽP ČR, NP Šumava a orgánů územního plánování (obcí) na jeho území je důležité zmínit Arhuskou konvenci (Úmluva EHS/OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí - 1998), která zavazuje státy k umožnění spolurozhodování občanů při tvorbě všech krajinných plánů a dokumentů již ve fázi záměru. ČR podepsala tuto smlouvu v červnu 1998.

Dalšími zahraničními dokumenty, podporující partnerství v živé demokracii, byla např. European Commission: Plans and programming documents for the structural funds a další. Politikům ve vyspělé části Evropy je jasné, že pokud nedokážou **navázat aktivní spolupráci mezi veřejnou správou a příjemci služeb, což jsou občané**, ztrácí svůj vliv a voliče. Dochází k nepochopení, nesouhlasným postojům a nedůvěře vůči veřejné moci (Tauchelová, 2003). K tomuto došlo v případě výkonu veřejné správy, či spíše státní správy, na území NP Šumava, za přispění MŽP ČR, které do roku 2011 oficiálně podporovalo některá občanská sdružení. Bohužel ta, která byla orientovaná ideologicky, bez zodpovědnosti řádného hospodáře a správce tak cenného a výjimečného území, jako je Šumava. **Situace se stala tak nepřehlednou, že se vymkla z vlády státní moci (demokracie) a stala se předmětem neřízené veřejné diskuse, lobbistických nátlaků a bohužel i radikálních projevů místní komunity (poškození aut aktivistů apod.).**

V současné situaci nejde již jen o projevy občanské neposlušnosti nebo odbornou diskusi, ale v některých směrech hrozí nebezpečí tzv. NIMBI syndromu (Not In Back Yard), který vzbuzuje odpor vůči postupu správních úřadů a projektů, které mají negativní vliv v místě, kde žijí občané. Jedná se o jednání občanů, které z hlediska technických nebo právních norem nemá racionální základ. V případě nezvládnutí situace kompetentního orgánu může vzniknout i skupinová hysterie (Tauchelová, 2003).

Zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů i v tak výjimečném, přírodovědecky významném, území, jako je Šumava, se nemůže omezovat jen na rozšiřování výsledných rozhodnutí a jednostranných informací, většinou zákazů a nařízení (viz návrh na zrušení 50 km turistických tras v roce 2010, rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7A06/2010-44 viz kap. B. 2.4.4.). Je zřejmé, že konečné rozhodnutí je v kompetenci a zodpovědnosti

správního úřadu, ale měla by mu předcházet informovanost veřejnosti. Tím, že dvacet let po založení NP Šumava neexistovala širší veřejná opozice vůči jednostrannému výkonu státní správy, narůstal postupně konflikt.

Zapojením veřejnosti a obcí do rozhodovacích procesů NP Šumava v případě územních plánů by bývalo bylo dosaženo snížení pravděpodobnosti občanských protestů, vyjadřování nesouhlasných stanovisek proti rozhodnutí veřejných orgánů. Nespokojenost obyvatel, místních podnikatelů a návštěvníků dosáhla takové míry, že náprava a získání důvěry bude trvat dlouhou dobu.

Závěr:

Z hlediska komunitního práva a principů participace veřejnosti byl od roku 1991 až do současnosti NP Šumava praktikován nejnižší stupeň zapojení veřejnosti do demokratického rozhodování, a to: manipulace s veřejným míněním. Pokusy o manipulaci veřejného mínění jsou používány tam, kde zásadní rozhodnutí již byla učiněna a jsou pouze oznámena občanům. To je nejprimitivnější pokus o zapojení veřejnosti do spolurozhodování a působí až arogantně vůči místním občanům.

1.1.3. Kompetenční zákon č. 2/1969 Sb. vztahující se na MŽP ČR

MŽP ČR je podle tohoto zákona **orgánem vrchního dozoru** ve věcech životního prostředí a ústředním orgánem lesního hospodářství na území národních parků. Je rovněž ústředním orgánem pro státní ekologickou politiku a ochranu přírody a krajiny (§ 19). Tyto kompetence jsou všeobecně známy a promítají se do rezortních zákonů, především zákona č. 114/1992 Sb.

Kompetenční orgán mimo jiné ukládá ve svém § 24 MŽP ČR povinnost připravovat návrhy zákonů a jiných právních úkonů a **činit** podle zákonů potřebná ustanovení k nápravě. Podobně z § 22 vyplývá povinnost MŽP ČR zkoumat společenskou problematiku v okruhu své působnosti a analyzovat dosahované výsledky. A dokonce v návrzích nápravných opatření by mělo MŽP ČR přiměřeným způsobem informovat veřejnost.

Dále jsou MŽP ČR svěřeny kompetence při **koordinaci všech rezortů** a ústředních orgánů při řídicí a kontrolní činnosti vlády (§ 19 odst. 3).

Podle § 19 zákona č. 2/1969 Sb. je MŽP ČR také **ústředním orgánem pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti povrchových a podzemních vod, ale i pro ochranu zemědělského půdního fondu**. To jsou již kompetence, které jsou v rezortních zákonech aplikovaných na území NP Šumava méně známy a vnímané okrajově. Přitom Šumava jako vyhlášená Chráněná oblast přirozené akumulace vod vykazuje vysoký celkový odtok vody IVE 4c6 (Kříž, H., Atlas ČR, MŽP ČR).

Je zřejmé, i když problematicky změřitelné, že na progresivně se zvětšujících plochách odlesněné, mělké, propustné půdy dochází ke zrychlenému odtoku povrchové vody, vyšší evapotranspiraci, erozi půdy, snižování její mocnosti a transportu jemnozeme do povrchových toků v nižších částech povodí (viz údaje ČHMÚ Praha) a její sedimentace v korytech toků, čímž dochází ke snížení jejich průtočné kapacity. To má negativní vliv nejen na celkový vodní režim Šumavy, ale i mikroklima a v důsledku zvýšení povodňového nebezpečí na středních částech povodí toků Plzeňského kraje.

V posledním období politického vývoje v ČR lze vyzorovat zvláštní fenomén ve státní správě na úrovni ústředních orgánů, kdy jednotlivé rezorty, včetně životního prostředí, jsou odborně vedeny přes poradce ministrů a profesionální úředníci stojí v pozadí. Tím je ohrožena nejen odborná úroveň rozhodovacího procesu, ale i kontinuita a širší souvislosti tak složitých multidisciplinárních oborů, jako je životní prostředí člověka nebo ochrana přírody.

Závěr:

Kompetence MŽP ČR a zodpovědnost Správy NP Šumava za řádný výkon státní správy na svěřených úsecích se netýká jen ochrany biotické části přírody, ale na stejné úrovni i vody, půdy a ostatních složek životního prostředí. Přístup k výkonu státní správy ve svěřených kompetencích se tak jeví jako nevyvážený, nedostatečně reflektující míru rozporů a bez potřebných opatření, reflektujících narůstající kolaps regionu.

1.1.4. Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. v souvislostech s jinými zákony chránícími přírodní složky a životní prostředí

Vláda ČR schválila v roce 2004 Státní politiku ŽP ČR, která zastřešuje všechny ostatní koncepční materiály politiky, týkající se jednotlivých složek životního prostředí. Jde tedy o to integrovat hlediska životního prostředí do sektorových politik při sociální přijatelnosti environmentálních programů, projektů a činností na mezinárodní, celostátní, krajské a regionální úrovni.

a) Zákon o ochraně přírody a krajiny

Podle kompetenčního zákona ČR je zřejmé, že krajinná politika je svěřena Ministerstvu životního prostředí (MŽP ČR), které by mělo koordinovat činnost všech rezortů ve vztahu k životnímu prostředí a je tedy zodpovědné i za výkon státní správy na území NP Šumava. Podmínky pro výkon státní správy na území Národního parku Šumava upravuje nařízení vlády č. 163/1991 Sb., kterým byl park zřízen a zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Podle § 2 nařízení vlády a obdobně § 15 (2) zákona je posláním parku: *uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména ochrana či **obnova samořídících funkcí přírodních systémů**, dále pak přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území k turistice a rekreaci nezhoršující přírodní prostředí. **Dále musí být hospodářské a jiné využití národního parku podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů.***

Z těchto základních právních ustanovení pro výkon státní správy na území NP Šumava vyplývá povinnost cílevědomé činnosti pro všechny zúčastněné strany, otevřenost pro vědecké přístupy a racionální aplikaci všech výsledků výzkumu při respektování výjimečnosti přírodního prostředí. **Ze speciálního zákona č. 114/1992 Sb. vyplývá, že je zaměřen na ochranu přírody, nikoli životního prostředí člověka. To však neznamena, že společnost a zodpovědné státní orgány nechají dojít kalamitu rozsáhlých území po vichřicích a kůrovci tak daleko, že jsou ohroženy ostatní složky životního prostředí, jako je vodní režim, půdní pokryv, mikroklima, krajinný ráz a další hodnoty krajiny. Zároveň je ze zákona zřejmé, že území NP Šumava je hospodářsky využíváné, tedy nejedná se o „divočinu“ a tyto způsoby využívání, tedy vkladů lidské práce, mají být využity pro zachování a zlepšení přírodních poměrů.**

Podobně je orgán ochrany přírody a krajiny v roli zodpovědného koordinátora a **řádného hospodáře**. V tomto světle zákonných ustanovení se jeví současná strategie bezzásahovosti a spoléhání na přirozenou obnovu narušených ekosystémů na území NP Šumava jako nepatřičná. Mezinárodně uznávaným přístupem k ochraně přírody je zachování biodiverzity, ke kterému má bezzásahovost na kalamitních plochách nepůvodního lesa a zarůstajícím bezlesí daleko.

b) Zákon o územním plánování a stavebním řádu

Tento zákon, kterým se řídí stavební úřady, obce jako jeho pořizovatelé a zpracovatelé územního plánu, upravuje postup vyhodnocování vlivů na udržitelný rozvoj území, rozhodování o území (§ 1 (1) zák. č. 183/2006 Sb. Orgány obce a kraje zajišťují ochranu a rozvoj hodnot území obce a kraje. Orgány územního plánování postupují ve vzájemné součinnosti s orgány ochrany přírody a ostatními správními úřady. **Územní plán obce na**

území NP Šumava by měl vytvářet vyvážený vztah podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území. Tento vyvážený stav by měl uspokojovat potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích. Úkolem územního plánování je mj. vytvářet v území podmínky pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstranění jejich důsledků, a to přirozeným způsobem (§ 18 a § 19 zák. č. 183/2006 Sb.).

Kdyby byla tato zákonná ustanovení řádně aplikovaná do života regionu západní části Šumavy, bez neracionální „nadvlády“ zákona o ochraně přírody, nýbrž ve vstřícné spolupráci státních orgánů (orgán územního plánování – obce a orgán ochrany přírody – SNP Šumava), nemohla by dojít krize regionu do současného kolapsu.

Dalším závažným problémem, především v poloze důvěryhodnosti Správě NPŠ a stavebním úřadům obcí, jsou megalomanské stavby multimilionářů, kteří kupují pozemky na území NP Šumava a postaví stavbu v rozporu se stavebním povolením a dokumentací stavby. Úřady tyto stavby dodatečně povolují. Děje se tak v rozporu se zásadami územního plánování i stavebního úřadu (viz subkapitola B. 1. 2. 11.).

c) Lesní zákon č. 285/1995 Sb.

V roce 1991, kdy vznikl NP Šumava, bylo prokázáno, že toto území patří k nejzachovalejším částem střední Evropy. Část Šumavy, patřící do Čech, byla druhově pestřejší a stabilnější, než Bavorský les.

Po rozšíření kůrovce SNP Šumava zpracovávala nastartovaný rozpad a odumírání lesních porostů, ve snaze zabránit škodám na ekosystémech, ale docházelo k odvolacím řízením. Dramatické zhoršení stavu nastalo v roce 2007 po orkánu Kyrill, kdy bylo oficiálně ponecháno 140000 m³ dřevní hmoty nezpracováno (Opatření MŽP ČR č. j. 48452/ENV/07) a bylo tak rozšířeno bezzásahové území na ploše více jak 10000 ha (Simon, 2012). V současnosti je bezzásahovost na cca 20000 ha.

Vyčíslená škoda na životním prostředí soudním znalcem na objednávku Policie ČR byla dne 1. září 2008 přesahovala 32 miliard Kč.

Zákon o lesích v § 1 uvádí, že les tvoří nenahraditelnou složku životního prostředí, a proto je postup správního řízení ve věci bezzásahovosti MŽP ČR v rozporu se zákonem č. 285/1995 Sb. „o lesích“.

d) Vodní režim, odtokové poměry, vodní zákon

Zvlášť opomíjené zákonné ustanovení § 16 zmíněného zákona je *zákaz měnit stávající vodní režim pozemků*, který navazuje na „vodní zákon“ a „zákon o ochraně ZPF“. Holiny postižené vodní erozí, kde je aplikovaná teorie bezzásahovosti, jednoznačně urychlují odtok z povodí a významně přispívají ke zvýšení povodňového nebezpečí v povodí řek Úhlava a Otava a níže položených území, což se projevilo v roce 2002. Pokud by vykladači zákona a právní experti připustili, že na území NP Šumava platí a mají být respektovány i jiné zákony, než zákon o ochraně přírody a krajiny, pak je jednoznačné, že svojí nečinností a strategií bezzásahovosti, která urychlila kalamitu, je porušován především vodní zákon č. 254/2001 Sb., a to v § 27, který ukládá vlastníkům pozemků povinnost nezhoršovat vodní poměry a odtokové poměry, odnos půdy a zlepšen retenční schopnosti krajiny.

V úpatí pohoří západní části Šumavy **pod hranicemi CHKOŠ dochází k neobvykle vysokému transportu sedimentů**, a to 0,6 – 0,8 t/ha/rok (údaj ČVÚT Praha 2007). Podobně nebezpečná je eroze v povodí Úhlavy, především u Q₅₀ a Q₁₀₀, který je extrémní (Kotrnc, Pokorný, 2011). V tomto směru je třeba upozornit na vzrůstající projevy vodní eroze v nejvyšších partiích Šumavy způsobené svážením odtěženého dřeva po kalamitě, ale i rozšiřující se holiny bez vegetace lesa, který se nesmí vysázet.

Retenční potenciál Šumavy s vysokými srážkami a na hlavní rozvodnici Evropy tvoří především slatinné formace rašeliníšť, mokřadů a potočních niv. Horninové podloží krystalinika na hřebenových partiích je méně propustné a jímavé. O to více mají

vodohospodářský význam lesy, především podmačené smrčiny a horské smrčiny, které jsou ale ponechány působení kůrovce bez asanačních zásahů a postupně hynou.

V tomto směru je třeba připomenout, že **Šumava není jen národní park, ale také Chráněná oblast přirozené akumulace vod** (§ 28 zák. č. 254/2001 Sb.), kde je zakázáno zmenšovat rozsah lesních pozemků. Řešit tento nesprávný postup bezzásahovosti a spoléhání na samovolnou sukcesi, trvající desítky let, udělováním výjimek MŽP ČR, je nežádoucí a nesprávné.

Zákonné povinnosti vyplývající z § 16 vodního zákona jsou podle Nař. vlády 262/2007 Sb. upraveny do plánu hlavních povodí České republiky vycházející z hlavních zásad a strategie EU pro udržitelný rozvoj. Tyto zásady podporují zadržení vody v území, podporují obnovu ekologické stability krajiny a integrovaný přístup k ochraně vody ve všech sektorech a samosprávě. Jedná se zejména o dlouhodobý výhled, kdy se předpokládá, že se budou výrazněji projevovat důsledky předpokládaných klimatických změn. Jedná se tedy o **princip předběžné opatrnosti, kterým se žádný z územně kompetentních správních úřadů nezabývá**. V případě vědecké nejistoty je vhodné použít hodnotící postupy a preventivní opatření s cílem zabránit poškození lidského zdraví nebo životního prostředí. Tato evropská strategie také počítá se zapojením veřejnosti a posílením účasti občanů na rozhodování.

e) Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu

Tento zákon ukládá vlastníkům a nájemcům zemědělské půdy **hospodařit tak, aby nepoškozovali příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy** a chránili obdělávané pozemky podle schválených projektů pozemkových úprav (§ 3 (1) zák. č. 231/1999 Sb.).

Toto zákonné ustanovení lze dát do souvislostí desítek a stovek hektarů zemědělských půdy, které během čtyřiceti let existence CHKO a NPS zarostly náletem dřevin z důvodu neobhospodařování a absence energomateriálových vkladů. **Kořenový systém hustého náletu kulturních smrků způsobuje nenávratné znehodnocení zemědělské půdy, která mohla být využita pro ekologické zemědělství a diferencovanou péči o pestré horské louky s neobvykle vysokou biodiverzitou.**

f) Občanský zákoník a integrovaný záchranný systém

Podobný princip odpovědnosti a předcházení hrozcím škodám obsahuje Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve svém § 415 a 417, kdy každý je povinen si počínat tak, aby nedocházelo ke škodám na přírodě a životním prostředí. Tento § lze vztáhnout na vlastníka pozemku nebo pověřeného správce, což je za stát SNP Šumava, případně PF ČR a Státní lesy ČR, kteří jsou zodpovědní za stav pozemků jak v lesích, tak na zemědělské půdě Šumavy. Vzhledem k rozsáhlým plochám suchého, nevytěženého lesa v bezzásahových zónách, které jsou komunikačně nepřístupné, hrozí nebezpečí požáru velkého rozsahu (SNP Šumava pod vedením ředitele Stráského se chystalo v roce 2012 vstoupit do Integrovaného záchranného systému a nakoupit potřebnou techniku).

g) Trestní zákoník

Podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. ve znění zákona č. 330/2011 Sb. § 294(1) uvádí, že kdo s jiným právním předpisem z hrubé nedbalosti poškodí nebo ohrozí půdu, vodu, ovzduší nebo jinou složku životního prostředí, a to ve větším rozsahu nebo území anebo jde-li k odstranění následků takového jednání třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na 6 měsíců nebo zákazem činnosti. Podobně zní § 301 – poškození chráněných částí přírody (zvláště chráněných území, Evropsky významných lokalit, Ptačích oblastí).

Z hlediska evropské politiky ochrany životního prostředí je možné pochybovat o tom, zda jsou dodržovány základní principy ochrany ŽP, a to především princip

prevence a princip integrace. Podle těchto principů koordinované politiky ES je levnější a účinnější vzniku poškození životního prostředí zabránit, než řešit poškození až když nastane a také, že nelze sledovat jen jeden aspekt ochrany ŽP a opomenout ostatní.

Shrnutí:

Na počátku posouzení současné konfliktní situace je třeba upozornit na to, že dlouhodobě chybí zásadní dva legislativně-právní nástroje, vyplývající ze zák. č. 114/1992 Sb., a to je plán péče, z něhož vyplývají návštěvní řád a hlavně zákon o národním parku. Nejvyšší ústavní soud přiznal ve svém rozsudku č. j. 7A06/2010-45, že SNP Šumava má nedostatek pravomocí právě z důvodu absence zákonného podkladu zřízení NP Šumava, a to v případě zákazu vstupu na obrovská neprostupná území (68 km²) pro turisty, přestože zde existují asfaltové cesty. Místo přiměřeného zpřístupnění území pro turisty je navrhovaná a neustále měněná zonace, která je nekoncepční, s malými lokalitami velkého množství bez respektování základních ekologických zákonitostí a požadavků na minimální prostorově funkční parametry pro existenci a migraci přírodních nebo přírodě blízkých společenstev, které mohou být objektem ochrany přírody.

V současnosti není platný ani plán péče (platnost vypršela 31. 12. 2010) a ze strany NP Šumava je dlouhodobě přehlížena zákonem stanovená součinnost krajů a obcí. Zákonem ustanovená Rada NP má starosty obcí jako povinné členy, ale dlouhodobě jsou upřednostňovány názory členů ze strany přírodovědeckých vědců (Zahradník, 2012).

Poznámka: V roce 2012 ředitel NP Šumava p. Stráský zrušil vědeckou radu NPŠ.

V roce 2007 vyzval Jihočeský kraj vládu usnesením svého zastupitelstva, aby rozhodla o tom, jaký je veřejný zájem v ochraně přírody NP Šumava a upozornil vládu, že postupem Správy NP Šumava dochází k porušování zákona č. 114/1992 Sb. a nařízení vlády, jímž byl park zřízen. Podobně Plzeňský kraj využil své zákonodárné kompetence a předložil návrh zákona o NP Šumava, ale bez adekvátní odezvy. Lze tvrdit, že NP Šumava existuje již dvacet let protiprávně, protože nebyla naplněna zákonná podmínky § 15 zák. č. 114/1992 Sb., kdy národní parky včetně podmínek, režimu a poslání, mají být vyhlášovány zákonem a nikoli jen nařízením vlády.

Předseda o. s. Zachraňme Šumavu v usnesení této neziskové organizace z roku 2011 uvádí: *Valná hromada Zachraňme Šumavu občanské sdružení, o. s. a naši hosté, zástupci občanských sdružení Šumava 21 a Otevřená Šumava, oceňují vedení parku za jeho snahu o zastavení kůrovcové kalamity. Chápeme toto úsilí jako nadlidský zápas a doporučujeme boj s kůrovcovou kalamitou do budoucna ještě zintenzivnit. K tomu doporučujeme, aby ředitel Správy NPŠ Jan Stráský požádal o souhlas podle § 22 zákona 114/1999 Sb. o povolení zásahů proti škůdcům a o případě mimořádných okolností a nepředvídaných škod podle ustanovení § 32 a 33 lesního zákona v I. zónách národního parku. Tento souhlas by podle našeho názoru zefektivnil úsilí o zastavení kůrovcové kalamity. Problém v návrhu zákona o Národním parku Šumava vidíme m. j. ve skutečnosti, že zákon chce ochraňovat les výjimkami, které jsou společensky nepřijatelné. Národní park je podle našeho názoru nástrojem ochrany přírodních hodnot Šumavy, nikoli cílem ochrany přírody. Také zonace je nástrojem ochrany a řídí se reálně dosažitelným deklarovaným cílem, tedy stavem předmětu ochrany, ekosystému nebo biotopu. Úmyslné zásahy v zónách musí být vždy individuálně posuzovány s ohledem na aktuální stav předmětu ochrany a predikaci dosažení deklarovaného cíle. Jednotlivé zásahy musí být vždy přísně individuální pro každou jednotlivou lokalitu. Doporučujeme do zákona zahrnout oddělení správního úřadu (orgán státní moci) od vykonávání ochrany přírody a lesnických činností a ostatních činností parku (Jirsa, T., 2012).*

Závěr:

Ze současného stavu progresivně se prohlubujícího kolapsu regionu, je třeba uvažovat o tom, zda byly dodrženy všeobecně uznávané principy prevence, integrace a odpovědnosti za hrozící škody a znehodnocení přírodních složek.

Ze srovnání ustanovení zákona a právních norem EU se skutečnými výsledky a trendy legislativy a výkonu státní správy na území NP Šumava vyplývají zřejmé rozpory až nezákonné postupy, které se negativně projevují v životě společnosti, občanů, obcí, ale i samotném životním prostředí člověka. Jestliže chybí po dvaceti letech zákon o NP Šumava, je možné označit legislativní proces předkladatele (MŽP ČR) za nenaplněný, pasivní, bezradný a nečinný ve smyslu povinnosti vyplývající z § 24 zák. č. 2/1969 S. Konfliktní situace přerostla místní význam a dostala se na mezinárodní úroveň, vymyká se právnímu rámci a je dlouhodobě neudržitelná.

Poznámka: Zarážející je rozdílný, nestandardní přístup k výkonu státní správy v rámci ČR na území NP Šumava a například KRNAP.

1.1.5. Další instituty ochrany přírody a omezení využívání nemovitostí na území NPŠ (Biosférická rezervace UNESCO, Natura 2000, ÚSES)

Je třeba připomenout, že do roku 1990 existovala na Šumavě CHKO a v rámci ní tři kategorie zón. Rok před vyhlášením NP však již byla na Šumavě vyhlášena Biosférická rezervace, která ve svých cílech a předmětu má podporu extenzivního využívání kulturní krajiny. Vznik a vyhlášení NPŠ následovalo rok potom a z dnešního pohledu je zřejmé, že toto rozhodnutí vznikalo v revoluční náladě, doprovázeno vznikem rezortu životního prostředí a potřebná odborná diskuse o cílech, předmětu a plošném rozsahu (hranicích) NPŠ chyběla. To se pak negativně promítlo do nekonceptnosti ochrany přírody a chaotických změn v režimu managementu. Jednou se chránily určité taxony, jindy biotopy a vše dovršila ideologie bezzásahovosti.

Natura 2000, směrnice 79/409 EHS a 92/43 EHS, které jsou začleněny do zák. č. 114/1992 Sb., je soustava chráněných území, kterou společně vytváří členské státy EU a je určena k ochraně nejvýznamnějších a nejvíce hrožených druhů živočichů, rostlin a stanovišť. Záměrem je ochrana biologické rozmanitosti. Cílem této zvláštní ochrany je zachování příznivého stavu předmětu ochrany, tzn. ve stavu stejném nebo lepším, než v okamžiku vyhlášení.

Při vymezování území Natura 2000 v roce 2000 došlo k překrytí území NP Šumava, k čemuž může dojít podle předpisu 92/43 EHS. Otázka však je, jaký to má v tomto případě nejvyšší úroveň ochrany (NP) význam. K. Brezova.web.cz uvádí: „*Idea soustavy Natura 2000 se v EU prosazuje jen obtížně. Není tajemstvím, že tyto směrnice jsou nejhůře naplňované v rámci EU. Směrnice působí jako vědecký projekt a jsou proto brány benevolentně a různými způsoby politicky upravovány. Směrnice říkají, že odborné principy musí absolutně dominovat, zároveň se však musí brát v úvahu i požadavky hospodářství. Natura 2000 tak bude mít šanci zabránit velkým destruktivním projektům, jejichž dopady na přírodu jsou nezvratné.*“

Zdá se, že ani Natura 2000 nedokázala zabránit nezvratným dopadům nečinnosti a bezzásahovosti na území Šumavy. Jestliže je třeba tetřev hlušec indikátorem biodiverzity krajiny a biocenóz NP Šumava a jeho přirozeným prostředím je foton bezlesí a lesa, pak v lokalitách s jeho sledovaným výskytem toto jeho přirozené stanoviště od vyhlášení NATURY 2000 postupně zaniká. Bezlesí zarůstá náletem smrku a les z nepůvodního smrkového společenstva usychá po napadení kůrovcem.

Vedle území Natura 2000 je na území NP Šumava vymezen Územní systém ekologické stability (ÚSES) jako síť biocenter a biokoridorů neregionálního, regionálního a lokálního významu, které umožňují existenci, migraci a komunikaci přirozených a přírodě blízkých společenstev (Löw, Michal, 2003). Tento institut je vhodné uplatňovat v podmínkách labilní, degradované krajiny intenzivně využívaných zemědělských oblastí, kde došlo ke ztrátě základních funkcí bioty, nikoli však v podmínkách přirozených a přírodě blízkých biocenóz NP Šumava.

1.1.6. Výsledky šetření eurokomisařů

1.1.7. Případ žádosti obnovení turistických cest na území Královského hvozdů

Zařazení (místo) žádosti:

- CHKO Šumava, PO, Přírodní památka Královský hvozd, Natura 2000, EVL, část NPR, klidová oblast, zóna CHKOŠ č. (...)
- (k. ú. Špičák, Hamry)
- území je na hranici s Německem

Charakter žádosti:

- podle dochovaných historických map legalizovat stávající pěší stezky (pěšiny)
- na některých úsecích jsou stávající lesní cesty, někde jen pěšiny v lese, které jsou neoficiálně využívány

Technické a technologické řešení:

- jen prořezání pokácených kmenů pro průchod
- označení trasy

(žádné stavební činnosti)

Geneze případu:

- 1) březen 2012 konzultace na SNP Šumava ve Vimperku, na základě které o. s. Otevřená Šumava sepsalo záměr podle zákona č. 100/2001 Sb. (EIA) na obnovení 6 cest v území k. ú. Špičák a Hamry. (Jiná možnost řešení obnovení cest nebyla ze strany SNP Šumava doporučena.)
- 2) 25. 4. 2012 přijata žádost (podání) os o. s. Otevřená Šumava Krajským úřadem Plzeňského kraje s doloženým sdělením SNP Šumava z 6. 12. 2011, že „nelze vyloučit významný negativní vliv na EVL a PO“
- 3) 3. 5. 2011 postoupil Krajský úřad žádost MŽP ČR k přímému vyřízení (§ 23 (3) zák. č. 100/2001 Sb.)
- 4) 21. 5. 2012 MŽP ČR Praha odbor posuzování vlivů na ŽP vydalo sdělení, že v:
 1. zjišťovacím řízení § 4 (1) písm. e) zák. č. 100/2001 Sb. musí být provedeno posouzení potencionálních vlivů na životní prostředí (zejména EVL a PO)
 2. žádost je nutné doplnit:
 - výjimkami ze zákona č. 114/1992 Sb.
 - jednoznačně uvést, zda existuje přeshraniční vliv
 - uvést opatření k vyloučení nepříznivých vlivů
 3. pak lze teprve rozhodnout, kdo je příslušný orgán k provedení zjišťovacího řízení (kraj nebo MŽP ČR)
- 5) 22. 5. 2012 konzultace (pomoc) na odboru posuzování vlivů na životní prostředí MŽP ČR Praha s výsledky:
 1. doporučení, aby záměr vyplnila a podepsala osoba s úředním oprávněním pro posuzování NATURA 2000 (pak by vše skončilo a proces by nepokračoval dále na § 9 („velký posudek“))
 2. posuzovatel musí také určit, zda je, či není přeshraniční vliv
 3. doporučení vyloučit z žádosti cestu „Lávkové cesty“, která by vyžadovala na dvou místech obnovení dřevěných lávek, a tím technické řešení
 4. doporučení požádat SNP Šumava znovu o sdělení
- 6) 29. 5. 2012 o. s. Otevřená Šumava požádalo SNP Šumava o nový aktualizovaný návrh bez „Lávkové cesty“, s návrhem případného odstranění ležící kalamitní hmoty šetrnými metodami (stahování klád pomocí koní, lanovku), které jsou běžně užívané v NPŠ, ale i odkazy na jednoznačně neprokázaný rušivý vliv turistů na tetřeva

- 7) 4. 6. 2012 vydala SNP sdělení, že trvá na původním stanovisku z 6. 12. 2011
- 8) 17. 9. 2012 konzultace o. s. Otevřená Šumava na MŽP ČR Praha, sekce ochrany přírody, odbor zvláštní územní ochrany přírody a krajiny, doporučení:
1. Odlišit a rozdělit žádost o obnovení šesti cest podle postavení a problematiky ochrany území, kterým prochází:
 - a) cesty, jejichž trasa nevede přes NPR
 - b) ostatní cesty v CHKOŠ
 2. Vzhledem k tomu, že pro obnovení cest mimo NPR není nutný povolovací proces (zákon č. 100/2001 Sb.), protože jsou na území CHKOŠ, není ani nutné podávat (žádost) záměr na jejich obnovení ve smyslu zákona č. 100/2001 Sb. Z určitého pohledu režimu zákona č. 100/2001 Sb. je možné vnímat žádost o obnovení stávajících cest jako záměr. Ale ve skutečnosti se nejedná o investiční činnost nebo technologii, která by měla vliv na životní prostředí či ptačí oblast, protože nelze podle vyhodnoceného záměru (posudku) předepsat podmínky pro povolovací proces.
 3. Jelikož se jedná pouze o označení stávajících stezek, které jsou extenzivně využívané turisty v rámci CHKOŠ, není podle zákona č. 114/1992 Sb. nutné o obnovení žádat. Legislativa nezakazuje a neomezuje používání cest. Ani zákon o ochraně přírody, ani lesní zákon.
 4. Pro předmět ochrany klidové oblasti (tetřev) není turistika ideální aktivita (tetřev tuto aktivitu za posledních 100 let příliš nezná), ale zákaz používání stávajících stezek, byť neoznačených, ze zákona nevyplyvá. (Jediné omezení by přicházelo v úvahu ze strany vyhlášky Přírodní památky Královský Hvozd.)
 5. Správa CHKOŠ může do využívání stezek vstoupit omezením vstupu v určitém období (např. hnízdění, ale to je mimo turistický ruch- zima, léto). Následovalo by vyjednávání podmínek.
 6. Nic nebrání vyznačení cest po dohodě se Svazem turistů a po dohodě s vlastníky stromů, což jsou Lesy ČR. Toto je věc občansko právní, tedy dohoda mezi vlastníkem a neziskovou organizací. Vhodné je trasu vést mimo podrost nebo již existující erozní rýhy apod.

Závěr:

Může se tak v některých lokalitách NP Šumava stát, že se překrývají přírodní rezervace, ÚSES, I. zóna, Natura 2000 PO, biosférická rezervace UNESCO, EVL (Evropsky významná lokalita), Přírodní památka, Přírodní rezervace a další vyhlášená a registrovaná ochranná opatření a zvláště chráněná maloplošná území. V realitě však se může jednat o mrtvý les na počátku sekundární sukcese s nejistým výsledkem časového horizontu sta let. Tato nízká transparentnost všech právních nástrojů zabezpečujících ochranu společenství a populací vedla Evropskou komisi k výtkám, které reflektovala novela zákona o ochraně přírody č. 349/2009 Sb. ke zjednodušení, zpřehlednění a zprůhlednění složitého správního řízení. Přesto pro řadového občana, ale i ostatní správní úřady je administrativní bariéra předpisů okolo NP a CHKO Šumava obrovská (viz žádost o. s. Otevřená Šumava na obnovení původních turistických cest v Královském hvozdě 2012).

Tato nepřehlednost a nekonceptnost (neřád) dávají prostor pro uplatnění různých ideologických představ a dogmat, mnohdy bohužel prezentovaných i částí vědecké obce. Dvacetiletá až čtyřicetiletá absence cílů ochrany přírody způsobuje, že

přírodní procesy, které logicky potřebují asistenci člověka, nemohou fungovat a směřovat k cílovému, pokud možno rovnovážnému, stavu, který by se ustálil v určitém klimaxovém stádiu nebo rovnovážné dynamice.

1.2. Jednotlivé partnerské strany, které jsou v současnosti ve střetu

Je zřejmé, že k úspěšnému zpracování plánu péče nebo územního plánu či jiných krajinných plánů je nezbytný odborný pohled, a to vždy multidisciplinární. Přitom však záleží na schopnosti jednání a úrovni identifikace zpracovatele těchto dokumentů s historií, tradicí a důsledky civilizačních dopadů do krajiny. Závěrečný výsledek posouzení a návrhu všech opatření je limitovaný také kulturou chování, vzděláním a kvalitou spolupráce ostatních partnerů, obyvatel, obcí a občanů, ale i vědců a odborníků.

1.2.1. Vlastníci pozemků

Jeden z rozhodujících partnerů určujících úroveň kultivace vzájemných vztahů je vlastník pozemků. Pak je třeba si uvědomit, že NP Šumava tvoří stovky kilometrů čtverečních státní půdy, kterou spravuje NP, Státní lesy, PF ČR, ÚZSVM, Povodí a.s. a další státem určení správci. Vedle toho jsou pak z hlediska stavu ekosystémů především bezlesí nájemci pozemků, kteří pobírají nemalé dotace na obhospodařovanou půdu.

Jak již bylo uvedeno v kapitole B. 1.1.2., je úroveň partnerských vztahů v konfliktu okolo NP Šumava na nízké úrovni. I když průzkumy zájmu občanů o spolurozhodování dokazují, že obecně je úroveň zapojení jen 10% populace, lze dosáhnout až 60%. Jistě, že je občanů, kteří opravdu zadarmo investují svůj čas a energii jako svůj příspěvek místní komunitě a společnosti málo, vrátí se tato iniciativa všem aktérům, tedy občanům, politikům i úředníkům (Berman, E. A kol., 2002).

V případě rozměru současného konfliktu lze předpokládat, že se do diskuse o Šumavě zapojí poměrně vysoké procento občanů, vlastníků půdy a nájemců zemědělských pozemků. Ředitel NP Šumava Stráský (2012) se k tomuto vyjádřil: „*Už nezní jen to, že Šumava má být hnědá, ale veřejnost pochopila, že bojovat s kůrovcem se musí a Šumava musí být zelená...v tomto úřadě (SNPŠ) je až polovina lidí, která má skutečně jinou představu, než jakým směrem se správa parku nyní ubírá*“ (i Dnes 27. 2. 2012). Jedná se tedy jen o personální problém? A proč veřejnost jako většina mlčí nebo se její názory neobjevují v médiích? Těmito legitimními otázkami je třeba se zabývat.

1.2.2 Správa NP Šumava, obce a občan

Státní a komunální úředníci na obcích s přenesenou působností státní správy jsou ti, kteří rozhodují, vykonávají státní moc v rámci zákona a jsou za tato rozhodnutí také zodpovědní. Přesto každý speciální zákon váže úředníka ke spolupráci se všemi osobami, jejichž zájmy jsou výkonem státní správy dotčeny. Ukládá mu to totiž nadřazený zákon závazný pro každého státního nebo komunálního úředníka, a to je správní řád.

Úředník si může myslet, že zapojení občanů přinese především nejistotu a spoustu práce navíc, ale pak ztrácí zpětnou vazbu a jeho práce není službou, ale administrací. Pokud se pak dostane pod tlak občanských aktivit nebo politiků a lobbistů, je ztracen.

V praxi se pak občan setkává s jednostrannými, nesrozumitelnými až nepochopitelnými přístupy a výklady speciálních zákonů nadřazených jiným obecným normám, které postrádají celostní pohled. Právě území Šumavy vyžaduje komplexní a jednotný přístup k výkonu státní správy, péči a zachování kvality krajiny, ale i života obyvatel i návštěvníků. V případě Národních parků a Chráněné krajinné oblasti přetrvává už dvacet let **neúměrná koncentrace výkonu státní správy a vysoké kompetence orgánů v jednom centru rozsáhlých území, což může způsobovat nevyvážené úsudky a přístupy k výkonu**

státní správy a také účelové užívání některých zákonných ustanovení (např. § 22 (1) zák. č. 114/1992 Sb.).

Vedle toho se otevírají nebezpečné potenciály ideologizace environmentální politiky a různých doktrín ochrany přírody pro přírodu (hlubinná ekologie, divočina), které vyvolávají neústupné postoje obcí, odborníků a vědců v oboru lesního hospodářství, ale i některých občanských aktivit. Je proto třeba hledat cestu z tohoto patového stavu a pokusit se o dohodu a odstranění bariér. Evropská úmluva o krajině (Florencie 2000) ve svém článku 5 zaručuje všem zúčastněným stranám společné sdílení přírodního a kulturního dědictví jako základu identity prostředí člověka při jeho zapojení do naplňování krajinných politik. Kde jinde, než v největším národním parku a přiléhající chráněné krajinné oblasti, jako je Šumava.

Jan Zahradník, bývalý hejtman Jihočeského kraje charakterizuje stav státní správy na území NP Šumava takto: „*Správa NPŠ se stala organizací, která sama stanovuje způsob ochrany přírody, sama sobě v něm povoluje výjimky, rozhoduje ve správním řízení o stížnostech obyvatel na svoji činnost a v neposlední řadě na Šumavě hospodaří a přitom utrácí obrovské státní dotace*“ (Zahradník, J., 2012).

Člověk žijící na území Národního parku Šumava se stává zločincem, pokud chce využít své svobody a pohybovat se v krajině jako její obyvatel (Mazín, 2005).

1.2.3. Správa NP Šumava a zemědělec (situace bezlesí)

Aby bylo možné pochopit současný konflikt mezi státní správou ve věci ochrany přírody a obyvateli, obcemi, návštěvníky, rekreanty či podnikateli na území NP Šumava, je nutné konstatovat, že po roce 1989 ztratila lesozemědělská krajina ČR svoji poslední jistotu – důležitost produkční funkce a soběstačnosti ve výrobě potravin. Stále více v podmínkách evropské krajiny přebírá zemědělec úlohu pečovatele o krajinu, nikoli toho, kdo zajišťuje potraviny společnosti. Podobně tato změna role platí i pro lesníky. Obyvatelé Šumavy, kteří jsou vzhledem k dřívějšímu vývoji krajiny potomky zemědělců a lesníků, byli společnou agrární politikou EU a především jednostrannou politikou Správy NP Šumava vytlačeni z krajiny jako nežádoucí.

Představa řízené pastvy na horských loukách jako diferencovaný management je pro zastánce bezzásahovosti a „divočiny“ nepředstavitelná. Tím dochází k tomu, že státní správa se v oblasti NP Šumava soustřeďuje především na konzervační ochranu přírody a alternativní programy dotační politiky útlumu nahrazující tradiční zemědělství a lesní hospodářství, kterými pacifikují některé z velkopodnikatelů, žijících na území NP Šumava.

Stav mezi státní správou a místní komunitou žijící v NP Šumava se tak zákonitě dostal do napětí, kdy státní správa chrání přírodu před přirozeným způsobem využívání, a tím jakoby před člověkem samotným. Přitom podobu a přírodní hodnotu současné krajiny vytvořily právě předchozí generace menších zemědělců a lesníků. Komunikace mezi státní správou a obyvateli krajiny se tak za posledních dvacet let stala jednostrannou diktaturou. Pozice venkova, zemědělce a místní komunity včetně podnikatelské sféry je v defenzivě a jen slabě argumentuje ve prospěch svých legitimních zájmů (Maxa, J. 2002).

Z hlediska agroenvironmentální politiky patří západní část Šumavy do marginálních oblastí, čemuž odpovídají i přímé dotace na půdu. I na území bezlesí jsou I. zóny NPŠ, které však leží ladem, bez potřebné péče a speciálního managementu, který by zajistil dlouhodobou existenci chráněných společenstev rostlin a živočichů. Nálet smrků neúprosně a rychle postupuje na tyto plochy postagrárních lad dříve trvalých travních porostů luk a pastvin.

Tyto plochy byly všechny po roce 1990 administrativním zásahem převedeny v katastru nemovitosti do ostatní plochy. Zajímavé je, že diametrálně odlišný přístup k péči o bezlesí má Krkonošský národní park, který od vlastníků zemědělské půdy vyžaduje řádné

kosení a pravidelné využívání. Pokud tuto povinnost „ze zákona“ vlastníci a nájemci nedodrží, provede údržbu trvalých travních porostů orgán ochrany přírody sám a postoupí vlastníkově fakturu za provedenou práci.

Krajinný ráz a obraz celého pohoří Šumavy je tak tvarován a směřován jen podle představ ochrany přírody a ideologií radikalizovaných ekologů a vyznavačů hlubinné ekologie. Přitom řada autorů (Vicena 2011, Sádlo 2000) upozorňuje na to, že ochrana přírody bez poznání historického vývoje konkrétních lokalit a konkrétních společenstev je koncepčně nesprávná. Předmět a důvod ochrany je nutné na konkrétní lokalitě jasně definovat a nezahalovat do obecných prohlášení o ochraně biotopů, ekologické stability nebo původní přírody, kterou si nikdo nedovede představit, natož rekonstruovat. Původní příroda v současnosti na území NP Šumava bohužel neexistuje.

Typické jednání státních orgánů na úseku ochrany přírody, ale i některých profesně deformovaných přírodovědců je historická naivita v chápání původní krajiny, kdy dočasná ochrana jednoho druhu rostlin nebo živočichů, byť zvláště chráněných, cenných a vzácných, zaniká z důvodu invaze jiného druhu. Například spontánní zarůstání vlhkých a zamokřených luk náletem smrků nebo bezzásahovost na geneticky významných hřebenových partiích lesa postiženého kalamitou kůrovce. Úředně aplikované přístupy bezzásahovosti v NP Šumava zničily už několik přírodních rezervací (např. Trojmezí, Modravské a Weitfällerské slatě, Čertovo jezero – rozvodí), tvrdí Vicena 2011.

Autoři Vicena a Sádlo se shodnou na tom, že se jedná o **romantický pohled na reálný historický vývoj krajiny bez vědeckého základu**. Bohužel tito autoři se opírají o vědecké poznatky v oboru lesního hospodářství, ale nezabývají se ideologizovaným až spiritualizovaným pozadím postojů a názorů ekologů a úředníků, kteří ve jménu Matky země bojují za přírodu pro přírodu bez člověka. „Problém“ těchto odborníků je mimi jiné také v tom, že oproti přírodovědcům, zabývajícím se dlouhodobě problematikou Šumavy, nemají množství a významnost publikací v impaktových mezinárodně uznávaných časopisech, ani dostatečný index citace svých publikací. V tomto směru je obtížné argumentovat na odborné úrovni.

Podobně až komicky působí aktivity NP Šumava při odstraňování náletu dřevin na plochách bezlesí, pro vytvoření prostoru k letu některých chráněných ptáků (Plzeňský deník 2011). Buď suksese se vším, nebo řízená, cílevědomá výchova a péče jak na lesních společenstvech, tak na společenstvech luk a pastvin. Je všeobecně známo, že biodiverzita krajiny, která neustále v Evropě klesá a nedá se tento trend zastavit, je závislá na přiměřených antropogenních vkladech. Bez pastvy a sečení louky s chráněnými druhy nemohou existovat (Reich, P., 2012, Mazín, V., 1995).

Většina biosférických rezervací zahrnuje jak přírodě blízká území, tak i území narušená lidskou činností člověka. To umožňuje studovat konflikty mezi člověkem a přírodním prostředkem a podporovat zvyšování biodiverzity v narušených oblastech. **Management biosférické rezervace by měl být založen na rovnocenné, komplexní spolupráci vědců přírodovědných, včetně lesnických a společenských oborů, ochranářských a rozvojových skupin, zástupců státní správy a samosprávy a především místních obyvatel (Valtr, 2012).**

1.2.4. Těžební lobby lesníků

Zvláštní stranu celého konfliktu okolo Šumavy tvoří zájmová skupina těžařů a podnikatelů. Vždy tomu tak na Šumavě bylo a to zvláště v situacích kalamit. Velmi výstižně tuto situaci popisuje Klostermann ve svých románech. „Zlatý brouk“ po vichřici přivedl chudé rolníky a lesní dělníky k bohatství. „*Nenasytnost lidská je větším nepřitelem Šumavy, než vichřice, kůrovec, chlad a vlhko...*“ (Váchal, 1931, Šumava umírající a romantická). Je

zřejmé, že lidé jsou stále stejní, i když se změnila doba a před sto lety nebyla Šumava národní park s mezinárodním statutem.

Pravda je, že v uplynulých dvou desetiletích byly těžebními organizacemi odvezeny ze Šumavy miliony m³ dřeva. Kolik takto získaných finančních prostředků z těžby státních lesů zůstalo v ČR nebo na Šumavě už asi nelze zjistit. V tomto směru bylo podáno několik trestních oznámení.

Je velmi problematické najít hranici vlivu zájmových skupin a stran, kterým jde o kácení pro zisk z kubíků dřeva a aktivistů podporovaných různými mezinárodními organizacemi prosazující rigidní bezzásahovost.

1.2.5. Místní komunita a občan

Místní komunita je cílovým příjemcem výkonu úředníků, na které je přenesena zákonem moc. Takže nikoli příroda nebo krajina jsou příjemcem výkonu úřední moci, tyto věci jsou objektem ochrany kulturních a historických hodnot, ale příjemcem výsledku rozhodnutí správních úřadů je občan, a to především ten, který žije v územně správní jednotce, ale i návštěvník tohoto území.

Lidé, žijící v krajině, jsou historickými spoluvůdci a správci krajiny. Toto tvrzení platí jak v územích, která nejsou vyhlášena jako chráněná, tak v chráněných územích ČR, kterých je cca 16% rozlohy státu. V současnosti je možnost vykonávat správce a řádného hospodáře v krajině omezena nejen ochranou přírody, ale i ekonomickými podmínkami a agroenvironmentální politikou EU a ČR. Tvůrčí sepetí a přirozená role místní komunity je dnes na území NP Šumavy narušeno od roku 1938 tragickým selháním lidské společnosti, válkou a pak následky „studené války“ 1948 – 1998 a po roce 1989 přechodem na vyhlášení NPŠ, kterému nepředcházelo seriózní posouzení. Dělo se tak v době revoluční, kdy vznikl rezort životního prostředí a komunistickým režimem potlačovaná ekologie dostala prostor v legislativě a politice. To je jedna z hlavních příčin neúměrně rozsáhlého území a hranic vymezeného Národního parku Šumava.

To vše způsobuje nedostatečnou identitu místní komunity, která je ovlivněna novou funkcí a rozměrem krajiny ve prospěch cestovního ruchu, rekreace i nepřiměřeného tlaku ze strany invaze zbohatlých podnikatelů, kteří nejsou domorodci.

Celá situace se stala nepřehlednou po roce 2004, kdy se zemědělství podnikatelé na území NP Šumava stali příjemci dotací, které zdeformovaly nejen vztah k půdě, ale i trh se zemědělskou půdou a její cenu. V tomto směru sehrál Pozemkový fond České republiky nevhodnou roli v privatizaci státní půdy, která mohla být využita pro veřejné zájmy a využita pro pozemkové úpravy, umožňující převod státní půdy na pozemky I. zón a zvláště chráněných území rezervací a přírodních památek.

Komunita na území NP Šumava, byť by se jednalo o pouhých 1000 trvale bydlících lidí, a to převážně potomků tzv. přídělců po 2. světové válce, ztratila přirozené propojení s krajinou a historickou kontinuitu, tradici a tím i identitu se zemí, domovem a odkazem otců. Lze tvrdit, že jí vlastně nikdy neměla, protože se jedná převážně o přistěhovalce po roce 1945 až 1948 a několik vln osídlení z měst v období socialismu i obnoveného kapitalismu po roce 1989. Do této neutěšené situace je třeba zahrnout i nedořešený a přetržený etnický problém Němců a Čechů. Je proto důležité respektovat tento zmatený stav v místní komunitě na území NP Šumava, dovršený politickým převratem v roce 1989, který přetrvává i dvacet let po obnovení demokracie západního typu.

Argumentace některých zastánců znepřístupnění rozsáhlých území NP Šumava, vycházející z diskriminace přistěhovalců (přidělců) po roce 1945, je z dnešní politické situace uprostřed EU velmi nebezpečná. To, že se jedná o potomky Maďarů, Volyňských Čechů,

Rumunských Slováků a dalších národností, neopravňuje některé vědce předpokládat, že k půdě a krajině nemají po šedesáti letech osobní vztah.

Cesta vpřed je iniciací nové generace osídlenců po roce 1990 a podpora jejich pravdivého a kulturního vztahu k obývanému místu NP Šumava.

1.2.6. Neziskové organizace a občanské iniciativy

Občanská sdružení jako dobrovolná nevládní organizace a sdružení občanů mají v participačním procesu a veřejné činnosti roli konzultanta, ale i účastníka řízení. Jejich vliv na rozhodovací procesy a tvorbu krajinných, územních a rozvojových plánů a projektů je limitován jednak ochotou a angažovaností a na druhé straně odbornou úrovní nebo znalostí problematiky.

Je třeba vědět, že občanská sdružení jsou v podmínkách volné krajiny ČR poměrně novým jevem. Klíčovým problémem pro úspěšnost neziskových organizací je získat pro věc místní komunitu a zároveň předkládat fundovaná, správního řízení znalá řešení, která jsou akceptovatelná pro státní správu. **Občanská sdružení se tak mohou stát jakýmsi mostem mezi státní správou, obcemi a místní komunitou. V některých případech však mohou působit proti zájmům místní komunity a obyvatel. Jedná se o iniciativy sledující „vyšší cíle“ nebo ideologie přesahující region a samotnou jeho problematiku (např. Hnutí Duha na Šumavě).**

Předpokladem propojení místní komunity se státní správou přes neziskové organizace je vhodné stanovení cílů v programech a získání místní komunity pro vymezený cíl. Další podmínkou je komplexnost nebo zarámování cílů do celostního pohledu a dostatečný stupeň odborné erudice při definování problému.

Tato komplexnost a konsensualita předkládaných programů „neziskovek“ je často neakceptovatelná pro státní správu. Podceňovaným v tomto hledání konsensu není ani tak nezisková organizace, jako místní komunita (Maxa, J. 2002). Státní správa tak svým přístupem může podporovat proces dalšího odloučení místní komunity od krajiny a přetržení zbytků tradice, protože **vznik občanského sdružení je vždy reakcí na problém mezi místní komunitou a státní správou.** Možným řešením konfliktu všech stran je proto přístup právě těchto místních neziskových organizací, které jsou schopny nastartovat participaci.

1.2.6.1. Místní občanská sdružení a iniciativy

Na území NP Šumava působí několik nových občanských sdružení, které se snaží o změnu koncepce nepřístupnosti a bezzásahovosti: o. s. Otevřená Šumava, o. s. Šumava 21, o. s. Zachraňme Šumavu, Euroregion Šumava – Historický spolek Schwarzenberg a další. Také na straně Bavorského parku vznikají takto orientované občanské iniciativy.

Také již existují petice, např.: Závěry konference Šumava na rozcestí, Petice za zdravou Šumavu, Prohlášení Euroregionu Šumava – JZ Čechy. Podobně jsou dokladovány otevřené dopisy lesníků, přírodovědců a univerzitních učitelů ministrovi ŽP. Tato občanská sdružení vznikla až později, když už byly zřejmé negativní dopady nekonceptnosti státní správy a prokazatelných škod na Šumavě, způsobené ideologickými přístupy k ochraně přírody pro přírodu, nikoli člověka. Jedná se o opravdová občanská sdružení, která nejsou podporována žádnou vládnoucí nebo nevládnoucí institucí a jejich členové jsou občané, žijící nebo nějak spjatí s regionem Šumavy.

Bohužel jsou postoje, prohlášení a názory těchto sdružení méně zajímavá pro média a ze strany státní správy, samosprávy a SNP Šumava přehlížena a podceňována.

1.2.6.2. Mezinárodně organizované lobbistické organizace

V případě NP Šumava je třeba upozornit, že aktivity neziskových organizací hájících „nezávisle“ zájmy ochrany přírody (Hnutí Děti země, Hnutí Duha, Zelený kruh apod.) jsou mezinárodní, nikoli místní organizace, dokonce finančně podporované až do roku 2011 MŽP ČR milionovými částkami. Nejedná se proto o aktivitu, která by propojovala místní komunitu se státní správou, ale spíše účelově založenou lobbistickou organizací až ideologicky a spirituálně zaměřenou. V tomto směru je nutné zmínit nebezpečné potenciály, ale také již reálné dopady fundamentalistických ideologií, pronikajících do života společenství lidí, ale i státní správy a samosprávy na území NP Šumava přes některé vědecké pracovníky a občanská hnutí. Například Hnutí Duha je součástí mezinárodní organizace Greenpeace, která používá kampaně a nenásilně kreativní konfrontace či lobbying (www.greenpeace.org).

Aby bylo možné pochopit, proč se aktivisté Hnutí Duha přivazují ke stromům, které mají být pokáceny, a přitom obdrží na práci s turisty NP Šumava 1,6 mil. Kč (blokáda na Ztraceném, J. Marková, 2012) je třeba vědět, co je to *hlubinná ekologie*. Internetové stránky Greenpeace, Hnutí Duha, Děti země nebo Zeleného kruhu se o hlubinné ekologii jako o filozofii nejradikálnějšího environmentalizmu nezmiňují, ale veškeré demonstrace, blokády, kampaně a výzkumy podporující bezzásahovost vychází z tohoto světového názoru. Gradace těchto iniciativ s ideologickým až náboženským pozadím bývá na počátku konfliktu obvykle s obtížemi postřehnutelná. Naopak působí zpočátku často na neangažované velice emotivně až inspirativně (Valtr, 2012).

Hlubinná ekologie odmítá antropocentrický názor, kapitalismus, patriarchát a je kritická k celé západní civilizaci, včetně její „měkké“ ekologické politiky. Je proti jakékoliv dominanci včetně člověka nad přírodou. Člověk podle této filozofie by měl na Zemi žít s minimálním vlivem na ostatní formy života. Toto mezinárodní hnutí vzniklo v 70. letech v USA jako reakce na stále výraznější zasahování člověka do přírodního prostředí, a protože je v rozporu s oficiální politikou západního světa, vycházející z konzervativních hodnot, ujal se tohoto hnutí nevládní organizace, které mají výhodu, že mohou působit jakoby nezáužaté a ve jménu občanů (Jeleček, 1994). Ještě větší prostor pro uplatnění pak tyto jakoby občanské iniciativy mají v České republice, kde je mladá demokracie a duchovně vyprázdněný prostor pro mladé lidi.

Hnutí Duha ve svých propagačních materiálech „Šumava národní park rašelinišť, pralesů a kůrovce“ (2004, 2011) představuje široké veřejnosti Šumavu jako plíce kontinentu, nepropustný prales, který se samovolně mění a obnovuje s přispěním kůrovce, a kde žije ohrožený rys a objevuje se vlk. Hrozí ztrátou statutu mezinárodně uznávaného národního parku, pokud nebude dodržena bezzásahovost a nezvýší se I. zóna na 40% rozlohy NP Šumava. Ve svých úvahách se nevrací ani do roku 985, kdy rys byl uměle na Šumavu vysazen a ignoruje historickou zkušenost současného „pralesa“, který byl uměle obnoven po vichřicích. Dokonce autor tohoto propagačního materiálu uvádí, že ředitel NP Šumava Jan Stráský nechal v roce 2011 a 2012 odstranit suché napadané stromy podél turistických stezek a cest, které ohrožovaly životy lidí. To je typický způsob uvažování zastánců dlouhodobé radikální hlubinné ekologie, kdy příroda jeví, než člověk. Dokonce jde ve svých vědecky podložených prognózách tak daleko, že slibuje čtenatelům obnovení mrtvého lesa za 30 let.

Jistěže nelze vylučovat a opomíjet přirozenou obnovu lesů a je možné také souhlasit s tím, že se jedná o finančně nejvhodnější způsob, ale nikoli samospasitelný akt mocné přírody, kterému člověk jen přihlíží, bez zodpovědnosti za širší souvislosti a dopady do života lidí.

Tragédie je, když občanská iniciativa tohoto typu má vliv na výchovu mladých lidí na univerzitách, narušuje život obcí, je příčinou protizákonných blokád (lokalita Na Ztraceném, Modrava 2011 – Krajský soud v Plzni) a ovlivňuje i výkon státních úředníků ve SNP Šumava a v důsledku je spoluodpovědná za vzniklé škody na životním prostředí. Paradoxem je, že

kancelář ombudsmana tvrdí, že kácení stromů na Modravě bylo nezákonné, protože SNP Šumava neměla příslušná úřední povolení. Tato prohlášení veřejných osob byrokraticky orientovaných ještě více podporují zmatek a eskalují již tak rozjitřenou atmosféru.

1.2.7. Vědecká obec a její vliv na geopolitickou situaci

Současná situace na univerzitách podléhá honbě za body, akreditací oborů, počtem studentů se státním příspěvkem a hlavně vedlejším příjmem různých výzkumných projektů vyhlašovaných národními agenturami nebo i EU. Aplikaci výsledků do života společnosti, výkonu státní správy a legislativy všech těchto projektů není věnována vyhlašovatelů grantů řádná pozornost. Návrhy výzkumných záměrů a témat podléhají různým tendencím bez ohledu na souvislosti a bez dostatečného vyhodnocení předpokladů uplatnění dosažených výsledků do praxe.

Vyhrocená situace v přístupu k ochraně přírody na Šumavě z pohledu vědecké obce zřejmě vyplývá z různého profesního přístupu dvou hlavních odborností a disciplín:

- Aplikovaní biologové a ekologové (lesníci, zemědělci, vodohospodáři) se svým inženýrským přístupem a zkušenostmi v oboru
- Teoretičtí přírodovědci, specialisté vzdělaní v určité jedné disciplíně (ornitologové, dendrologové, zoologové a další), kteří vycházejí z pokusných ploch, experimentů a hypotéz výzkumných projektů

Zcela však chybí odborníci, zabývající se komplexním vyhodnocením a interdisciplinárními znalostmi, kteří by byli schopni propojit jednotlivé odbornosti a systémově navrhnout nebo alespoň analyzovat krizovou situaci, trendy nebo prognózu nebezpečí prohlubující se kalamity a kolapsu.

Tabulka č. 3 Schéma přístupu k současně uskutečňovanému modelu ochrany přírody

	Teoretičtí biologové	Aplikovaní biologové (lesníci, zemědělci, vodohospodáři)
Základní axiom	Bezzásahovost k zajištění „divočiny“	Ekosystémové asistenční intervence k zajištění udržitelného rozvoje
Vymezení a provádění systému ochrany	Statické – vymezení územní trvalé území ochrany	Dynamické – racionální extenzivní využívání cenných území k udržení a rozvoji biodiverzity
Přístup ke chráněnému území	Pasivní ochrana, nadřazovány přírodní procesy nad přírodními hodnotami	Aktivní ekosystémová pomoc lesním, travním i vodním plochám
Přístup k obyvatelům a návštěvníkům	Obyvatelé zcela žádoucí, návštěvníci max. omezení	Obyvatelé využívání k pomoci na zajištění předmětu ochrany, návštěvníci vychovávaní k citlivému vnímání chráněných hodnot
Přístup ke chráněným organismům	Preferováno několik taxonů, které jsou (zástupným) důvodem k zamezení přístupu lidí do území (tetřev, rys, vydra), preferování návratu predátorů (vlci a medvědi)	Biotopová ochrana včetně potřeby zajištění bezlesí se škálou nejvíce ohrožených taxonů a postupného zajišťování přírodní skladby lesních ekosystémů
Sledování dopadů a udržitelného vývoje	Odmítání, protože přírodní cesty jsou „posvátné“, jiná legislativa kromě ochrannářské zde neplatí	Snaha o praktické zajištění biodiverzity a ekostabilních společenstev, sledování environmentální, sociální i ekonomické udržitelnosti

V důsledku prosazované ideologie bezzásahovosti a přístupu jeho protagonistů k obyvatelům a návštěvníkům se předmět ochrany přírody stává „experimentální exbáriovou laboratoří přírodních procesů“ a virtuální divočinou pro zvířata, s přístupem pouze pro vybrané stejnověrce. Díky „správným lidem“ na správných místech ve státní správě (MŽP, AOPK) se tak předmět ochrany přírody jaksi „privatizuje“ ve prospěch skupinky

jedinců, kteří si ho zajišťují vysíláním „nesmyslných vzkazů prostým lidem“ (podle jejich pokynů), např. prostřednictvím výše postavených osob:

- Doc. RNDr. Ladislav Miko, ředitel odboru přírodních zdrojů Generálního ředitelství pro životní prostředí EU
- Nikiota Lopoukhine (Lopuchin), předseda Světové komise pro chráněná území Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN)
- Janez Potočnik, komisař pro životní prostředí Evropské unie

Dochází tak k pokračování **totalitního vnucování iracionální ideologie bezzásahové divočiny na Šumavě**, při zvyšování napětí ve společnosti, za aktivní účasti neobjektivních a neodborných informací mediálních prostředků.

Druhá ochrana je jedním ze stěžejních úkolů Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, která uvádí ve svém prohlášení (Zpráva o stavu přírody a krajiny ČR 2009): *Erudovaná ochrana Šumavy nespočívá pouze v ochraně tetřeva, rysa, rašelinišť, „kulturních, případně polokulturních“ smrčín a zamezení přístupu člověka, ale zejména v pomoci zachování biotopové i druhové diversity. Racionální ochrana musí mít celostní pohled, který se v současné situaci úzce specializovaných pracovníků vytváří* (Miko, L., Hošek, M., 2009).

Pokud se přírodovědci, zabývající se výzkumem jednotlivých problematik Šumavy (brouk, smrčiny), dostanou do diskuse s jinými stranami konfliktu, působí dojmem, jakoby se obávali o svůj objekt bádání, a tím i o profesní existenci, či společenskou prestiž. Jedinou překážkou pro bádání jsou jejich strany obyvatelé krajiny.

A tak existuje řada výzkumných projektů, studií a zpráv, zabývajících se ochranou motýlů s jejich pasekami, což zase nevyhovuje ornitologům, které vyžadují staré až mrtvé porosty. Tyto výsledky výzkumu však nevyhovují ochráncům mravenců, kteří v rámci akce FORMICA zakrývají sítěmi mraveniště proti datlovitým ptákům, pro které jsou mravenci záchranou v zimních měsících. Rozpor vedle rozporu (Mantberger, J., 2012).

Protože však chybí dlouhodobá koncepce a strategie ochrany NP Šumava, je **pro vyhlásovatelé a řešitele výzkumných projektů snazší zabývat se jednotlivostmi a úzkými okruhy problematik, přičemž chybí komplexní situační studie, srovnávací případová studie, a to nejen přírodovědecké povahy, ale třeba sociologické a geopolitické, zabývající se NP Šumava jako regionem**. Je pravdou, že je obtížné dojít k seriózním výsledkům výzkumu, když srovnání nebo odkazy na zahraniční zkušenosti nejsou, protože ani být nemohou. V současnosti nebo v blízké minulosti totiž v Evropě nedošlo k tak rozsáhlé kalamitě, která je pouze na počátku. Nejde argumentovat pouze dosaženým citačním indexem v recenzovaných časopisech.

Přesto jsou na výzkum jednotlivých parciálních problematik na Šumavě věnovány univerzitám (JČU České Budějovice) milionové finanční prostředky (Marková J., 2012). To samotné by nebylo špatné nebo neúčelné, ale jde o racionální implementaci výsledků výzkumných záměrů a projektů do výkonu státní správy a politiky na komunální a státní úrovni. O způsobu a míře ochrany totiž nerozhoduje akademická obec, ale politici. Vždy tomu tak bylo, a je. Z reakcí tzv. „stínové vědecké rady“ NPŠ však je zřejmé, že tito renomovaní vědci s vysokou akreditací a citačním indexem v mezinárodně uznávaných vědeckých časopisech by chtěli rozhodovat o stupni ochrany sami.

Dalším aspektem, který stojí za povšimnutí, je rozdílný přístup ke stupni ochrany přírody a k celému pojetí tohoto fenoménu v jiných chráněných územích, jako jsou Krušné hory nebo Krkonoše (viz Lesy, rašeliniště 2012).

Je třeba si uvědomit, že vědci, ani aktivisté nenesou přímou zodpovědnost nad dopady zavádějících výsledků výzkumu, ani nad škodami životního prostředí. Tuto zodpovědnost mají kompetentní orgány státní moci a politici. Emeritní profesor R. Mrkva z Mendelovy univerzity v Brně se k této zvláštní situaci průniku ideologií a demagogií do života Šumavy vyjadřuje takto: *Argument aktivistů Hnutí Duha, ale i některých vážených přírodovědců, je*

neměnný: „v národním parku se přece nekácí“. Tím zaniká oponentní hlas SNP a jiných vědců, kteří mají celou řadu argumentů, proč početnost kůrovce tlumit, a proto kůrovcem napadené stromy kácet, nebo jim alespoň oloupat kůru ... Lesníci nejsou jen „dřevožrouti“, ale byli první, kdo navrhl chránit zachovalé části lesa. Díky politické konstelaci a účasti ministrů životního prostředí ze Strany zelených ve vládě ČR bylo dosaženo, že NPŠ byl zařazen mezi parky II. kategorie IUCN, tedy po boku rozlohou nesouměřitelných amerických národních parků, které však nepoznaly „ruku člověka“ a vše je zde přírodní (Mrkva, 2012).

Závěr:

Z hlediska celospolečenských zájmů se situace okolo stavu přírodního prostředí západní části NP Šumava dostala na úroveň, kdy nelze jednostranně upřednostňovat ochranu přírody před ochranou životního prostředí. Ve srovnání s jinými velkoplošně chráněnými územími ČR (např. Krkonoše, Krušné hory) byly dlouhodobě prosazovány názory vědecké rady NP Šumava pouze ochrannářské aspekty problematiky bez komplexního, racionálního přístupu, který by reflektoval zhoršující se situaci životního prostředí Šumavy.

V současnosti bohužel převládá jednostranně mediálně hlásaný názor, prosazující ideje přírodních procesů, které lidem navrátí původní přírodní biotopy a dokonce přemění i v současnosti kulturní krajinu na divočinu. Věda a výzkum se nezabývá negativními dopady do geopolitické a sociální situace regionu západní části Šumavy.

1.2.7.1. Neoficiální pojem „divočina“ nebo „divoké srdce Evropy“

Aby bylo možné zaujmout názor na představy ekologů, radikálů, ortodoxních ochránců, naturistů a zastánců hlubinné ekologie, je třeba vysvětlit pojem „divočina“.

Otcem ideje „divočiny“ byli Aldo Leopold a John Muir. Spojené státy americké byly první zemí na světě, která „divočinu“ definovala zákonem. Definice divočiny je dána zákonem „The Wilderness Act (Public Law 88-577, 88 th Congress, Second Session, September 3, 1964). Pokud definici divočiny zjednodušíme, lze napsat, že je to člověkem nedotčené přírodní území, mající minimální rozlohu 5000 akrů.

Než v roce 1872 vyhlásily Spojené státy americké první rezervaci a národní park, stanovili odborníci kritéria, a to: že se jedná o odlehlé, rozsáhlé území divočiny, které nelze hospodářsky využít ani zemědělsky, ani pro lesní hospodářství, vzhledem k nízké hodnotě porostů. Další rozhodující kritérium bylo to, že území je neobyvatelné. Zároveň s vyhlášením přírodních parků se přiměřeně rozvíjel fenomén ekoturistiky.

Z toho vyplývá, že žádnou lokalitu, nacházející se v ČR, nelze označit za divočinu (Reich, P., 2012). (V rámci ČR se jedná jen o malé přírodní lokality typu suťovisk, reliktní bory, rašeliniště apod.).

Někteří ekologové ve střední Evropě, píše dál Pavel Reich, dobrovolný strážce přírody ČR, předseda o. s. FOREST, člen a podporovatel ochrannářských organizací v USA, Kanadě a Austrálii, si však vysvětlují pojem divočina po svém. Veterinář Jaromír Bláha z Hnutí Duha o ní napsal: „*Divočinu můžeme začít obnovovat v lese stejně, jako v centru města prostě tím, že vybrané plochy ponecháme svému osudu bez lidských zásahů*“. Když se J. Bláha z Hnutí Duha snaží mnoha svými nesmyslnými výroky pošlapat ideje divočiny, jsem tím jako člen The Wilderness Society, organizace, která stála u zrodu myšlenky ochrany divočiny, velmi pobouřen (Reich, P., 2012).

Je možné tvrdit, že v případě výroků ze strany Hnutí Duha nejde ani tak o nesmysl nebo nedostatek odbornosti a vzdělání, jako o zneužití pojmu „divočina“ k prosazování ideologií hlubinné ekologie a nebezpečných spiritualit, které jsou spojeny s radikálními směry Greenpeace.

Pojem divočina využívají také někteří z vědeckých pracovníků, pracujících na státních univerzitách (např. JČU České Budějovice, UK Praha), kteří jsou členy takzvané stínové vědecké rady NP Šumava a byli jejími členy až do roku 2011. Možná by bylo třeba připomenout, že Šumavu jako lesní krajinu zachránil vynález parního stroje a těžba uhlí, které zastavily těžbu lesů. Podobně dnešní podobě lesů Šumavy nevďčíme brouku, ale dřevorubcům, kteří napadený les po vichřici odstranili a zalesnili.

„Na přírodu v původním slova smyslu v nezkrocené podobě již jen ztěžka narazíte, nanejvýš jako na demonstrační objekt v nákladně chráněných rezervacích. Velkoplošně pak už jen v nitru opracované zvalchované krajiny jako na užitnou plochu, která má za úkol přinášet výnos“ (Wulf Kirsten).

„Mistrem je lesmistr, nadlesní nebo lesní rada a les vybudoval tak, že by se oprávněně hněval, kdyby člověk okamžitě neviděl, že je to dílo jeho zkušené ruky. Postaral se o světlo, vzduch, výběr stromů, příjezdové cesty, polohu možností k přespaní, odstranění podrostu a stromům přiřkl to hezké učesané umístění v řadách, které nás tak uchvacuje, když přijdeme z divoké nepravdivosti velkoměst“. Robert Musil (1880 – 1942).

Tyto citáty velmi dobře objasňují, že v celé daleké Evropě již neexistují žádné původní lesy, nýbrž narazíme skoro výlučně na výsadby, lesy, které byly vysazeny lesníky a v kterých vládne smrk „chlebovník“ (Scheffler, 2012). Přesto je veřejnost v současnosti konfrontovaná s názorem vědců z JČU v Českých Budějovicích a Centra výzkumu globálních změn Univerzity Karlovy v Praze, které v citaci uvádí: *„To, co je označováno jako kulturní krajina, je možné na základě příslušného rozhodnutí vytvářet kdekoliv – na libovolném území ... skutečně přírodní krajina s přírodními procesy však může existovat pouze tam, kde jsou k tomu vhodné podmínky ... takových území je ve střední Evropě velmi málo a jedním z nich, navíc snad nejvýznamnějším, je právě Šumava“ (Kindlmann, 2012).*

Občanské sdružení Otevřená Šumava upozornila předsedu vlády ČR na obavu různých iniciativ vyhlášení tzv. „Divokého srdce Evropy“, které se snaží o uzavření velké části Šumavy, a to na obou stranách Čech i Bavorska. Dne 18. 3. 2011 se k této věci předseda vlády P. Nečas vyjádřil dopisem č. j. 03804/11-OSV, ve kterém rozptýlil obavy tohoto občanského sdružení s tím, že omezení přístupu na nějaké území je možné pouze na základě zákona či zákonného zmocnění, nikoli jen deklarace nebo myšlenky přeshraniční divočiny. V tomto směru, tvrdil předseda vlády, nebude MŽP ČR připravovat zákon o NP Šumava, ale naopak vláda chce stabilizovat situaci na Šumavě i ku prospěchu všech obyvatel a návštěvníků.

1.2.7.2. Problematika I. zón NP Šumava (horské smrčiny a brouk)

Ve své publikaci „Co vyprávějí šumavské smrčiny“ (Šantrůčková, Vrba, 2010) vychází z hypotézy, že smrk roste i bez pomoci člověka už 8000 let a bude růst na Šumavě, pokud mu to dovolí klimatické a půdní podmínky. Viníkem stavu rozvrácených smrčín v 8. vegetačním stupni je podle nich člověk, který způsobil acidifikaci, zasahoval hospodářsky do těchto lesních porostů a špatně vymezil zóny I. Podobně zaměření autoři Kindelman, Wichmann a Raun (2012) navrhuji po porovnání následků aktivního a pasivního managementu horských smrčín, aby minimální doporučená plocha jednoho bezzásahového území měla několik set hektarů. Představa takto rozsáhlých jader (I. zón) neodpovídá racionálním přístupům k současnému kolapsu bioregionu.

Zastánci této pracovní hypotézy sází na regenerační potenciál horských smrčín jako přírodní sílu a tvrdí, že žádné lidské zásahy nezastaví brouka. Předkládají jako důkazy drobné případy lokalit, kde nedošlo k žádným zásahům a je již výskyt semenáčů. Zastávají přitom evoluční teorii, podle které by kůrovec nepřežil jedině tehdy, kdyby sežral všechny lesy. Příroda podle nich nespěchá a kůrovec je klíčový druh, který vlastně udržuje biodiverzitu

(někteří chránění ptáci jako lýkožrout smrkový potřebují tlející dřevo). Brouk podle těchto teorií zmizí, až všechny lesy sežere, a pak se teprve rozvine dynamika celého systému.

V rozporu s těmito vědci ve stínové vědecké radě NPŠ (v současnosti žádná vědecká rada SNPŠ neexistuje) jsou vědci z řad lesníků, nikoli přírodovědců, kteří tvrdí, že z historie není známo, aby se kůrovec zastavil sám, a že už nejde o horské smrčiny, které už dávno padly, ale kulturní les. Samovolné obnovení je podle nich potřebné podpořit výsadbou a odstraňováním nejvíce napadených jedinců. Z historie, např. před 140 lety po vichřici obdobné jako Kyrill, bylo během 8 let vykáceno a vysázeno, co bylo třeba a díky tomu má Šumava dnešní podobu. Jako srovnávací studii uvádí případ Židovského lesa, který se neobnovil ani za 160 let. Prognóza obnovy divočiny bez zásahů by mohla podle nich trvat 200 let, což je 8 generací lidí (diskuse 6. 3. 2011 při prezentaci JČU Městská knihovna Plzeň). Zároveň tato strana vědecké obce poukazuje na další funkce lesů zvláštního určení, především vodohospodářskou. Již v roce 1991 po vyhlášení NP Šumava bylo vydáno ministrem ŽP Dejmallem a ministrem zemědělství Kubátem společné rozhodnutí o likvidaci kůrovce. Byly vyhlášeny bezzásahové lokality Modravské slatě, Mokřůvka a Pytlácký roh (1325 ha). V roce 1995 byla provedena revize I. zón a došlo k jejich zmenšení s představou, že odolá invazi kůrovce jako bezzásahová. Již v roce 1997 bylo jasné, že bez asanačních zásahů je stav I. zón a SPR neudržitelný. Zpětné prosazení zásahů však již z politických důvodů nebylo možné (www.risy.cz). Zkušenost z Bavorského národního parku je bohužel taková, že na polovině ploch suchého lesa nevyrostl koberec zelených smrčků, ale tráva a kapradí s ojedinělým náletem stromků. Ze suchých stromů žádná semínka nespádnou (www.risy.cz). Je otázka, zda tyto nové sekundární sukcesní ekosystémy jsou cílem ochrany přírody ...

Při těchto diskusích je žádoucí připomenout, že obavy z kalamity vyslovovali prorockým způsobem odborníci již před rokem 1998. Např. V. Zapletal: „*Po zkušenostech vyhlášení bezzásahové zóny o rozloze 1325 ha v příhraniční oblasti Březníku v roce 1995, kdy došlo ke kůrovcové kalamitě, lze prohlásit, že ponechání kůrovcových ohnisek samovolnému přírodnímu vývoji je zcela mylné*“ (Zapletal, 1998).

Podle lesních hospodářů, kteří pečovali o les před ekologickou katastrofou, vznikly I. zóny tím, že byly pro lesní mechanismy nepřístupné (močály, svahy apod.). Tedy se nejedná ani tak o klimaxová stadia pralesu nebo ekologicky stabilní porosty na vyhraněných půdněekologických stanovištích, ale prostě mechanizačně nepřístupné části lesa nebo bezlesí. Tady končí veškerá věda. Přesto navrhuji představitelé Přírodovědecké fakulty UK v Praze, Akademie věd a JČU v Českých Budějovicích bezzásahové, tzv. jádrové zóny kruhového tvaru o minimální výměře jedné lokality několik set hektarů. Na tato desítky až stoky hektarů rozsáhlá jádra by měly navazovat nárazníkové zóny o minimální šířce 0,5 – 1 km (Kindlmann, 2012). Je zřejmé, že tyto rozsáhlé plochy jádrových a nárazníkových zón tvoří převážně hospodářský les.

Jeden z důsledků nebezpečné mentality zastánců tzv. divočiny je znepřístupnění celého území, a to nejen návštěvníkům, ale prostě všem lidem. Pak by ale byla porušena nejen ústavní práva svobody pohybu, ale i zákony ukládající vlastníkům (NP Šumava) zajistit území před požárem (integrovaný záchranný systém) a zajistit ochranu zdraví lidí. Bývalý ředitel NP Šumava J. Stráský k tomuto vznikajícímu problému nově navržených I. zón uvádí: „S uvažovaným rozšířením I. zón v NPŠ proti současnému stavu zhruba na dvojnásobek vzniká problém. Zatímco ve II. zónách (což je většina plochy NP) se návštěvník může pohybovat po všech cestách a prakticky i mimo ně, v I. zónách se může pohybovat jen po značených stezkách. Při připravovaném zdvojnásobení I. zón se tak stanou nepřístupné všechny neznačené cesty zhruba na 9000 ha. Odtud potřeba nových značených cest (Nová Šumava č. 21, 2012).

Zvláštní teorie *koloběhu života a smrti* předkládá veřejnosti na svých naučných tabulích při turistických stezkách SNP Šumava. Vysvětluje na nich, že stovky a tisíce hektarů

mrtvého lesa jsou normální proces a odkazuje na K. Klostermanna, který ve svém nejznámějším románu popisuje, jak jednotliví přestárlí jedinci usychají, aby jejich místo zaplnily semenáči. Ano. To, co popisuje K. Klostermann je opravdu koloběh života, ale to, co se stalo a co se dál bude dít na Šumavě, je rozsáhlá destrukce celých ekosystémů a je jedno, zdali pralesních nebo monokulturních lesů. **Šumava už nikdy v těchto lokalitách a územích nemůže být taková, jako před kůrovcovou kalamitou.**

Poznámka k tendencím v Národním parku Bavorský les:

Současná politická reprezentace v Regenu je složena z představitelů zelených, kteří prosazují názor ponechat přírodu přírodě. V nové části bavorského parku (Roklan – Falkenstein) bylo proto ponecháno 100h ha vývrátů a zlomů po vichřici z 13. 7. 2011 v blízkosti státní hranice. Zároveň byla pomocí pořezaných stromů zatarasena cesta vedoucí do oblasti, aby kmeny nemohly být vyvezeny. Starostové obcí se obávají masivní kůrovcové kalamity, která by napřesrok mohla oblast zasáhnout až do Železné Rudy. Řešení cest je součástí politiky národního parku v bezzásahovém území podle F. Leibla. Současně vedení parku nechalo již vybagrovat několik cest a plánuje uzavírání dalších.

Vedle těchto zelených tendencí současných politických představitelů je projekt Divoké srdce Evropy považovaný na bavorské straně jako nezákonný. Tato koncepce Šumavy bez turistů – divočina 1B kopírující návrh I. zón MŽP ČR by znemožnila propojení turistických cest přes hranice a přístup do těchto území by byl kontrolovaný (Holub, R., 2012).

Závěr:

Šumavu nelze bezzásahovostí dalších nárazníkových zón (IIa) navazujících na genofondové plochy I. zón zdivočit, ale jen poškodit to, co se v drobných enklávách ještě dá považovat za ekosystémy přírodě blízké (dřívější pralesové rezervace, horské a podmáčené smrčiny, květnaté louky). Je zřejmé, že člověka převyšují globální přírodní procesy, ale to neznamená, že „složí ruce v klín“ a nechá vše „osudu“ nebo bude spoléhat na přírodní síly, chování brouka, případně neznámou vesmírnou energii.

Podle všech ekologických zákonitostí a ochrannářských pravidel a zákonů západní civilizace je cílem zachování biodiverzity, nikoli ponechat přírodu přírodě včetně ohně či brouka. Uzavírání celých oblastí a jejich úmyslné znepřístupňování pro návštěvníky a hospodáře může mít v dlouhodobém horizontu negativní dopad na nejcennější genofondové lokality. Dopady do oblasti mentality intelektuálů z řad laiků jsou však daleko ničivější.

1.2.8. Návštěvníci, rekreanti a sportovci (konflikt ochrany přírody a turismu a problematika tetřeva)

Tato skupina občanů je na úplném konci zájmu oficiálních struktur SNP Šumava nebo akademické obce. Přitom v některých exponovaných lokalitách, kde je přirozený konflikt obou stran, jde o zásadní věc. Turistické stezky vedly historicky vždy po hřebenových partiích přirozených smrčín, kde je zároveň prokazatelný výskyt tetřeva. Problematika je v současnosti vyhrocena do nekompromisních postojů, které se radikalizují a mohou ublížit vlastní přírodě blízkých vzácným segmentům biotopů.

Věc ochrany Šumavy dospěla do stadia, kdy je chráněna nikoli před kůrovcem, ale před člověkem návštěvníkem. Příručky pro turisty přesvědčují návštěvníky, že jezdit na kole po Šumavě je nepatřičné, že tak nelze vnímat krajinu a je lépe jít pěšky a mimo nejatraktivnější části Šumavy. To samozřejmě vyvolá napětí mezi oběma stranami, které se vyostřilo do otevřeného konfliktu. Přitom podle zhodnocení všech podmínek vykazuje západní část Šumavy velmi vysoký potenciál cestovního ruchu (bodová hodnota 101 – 200, Bína, J., 2011). Vedle toho dynamika rozvoje obcí je na nízkém stupni (Novák, J., 2011).

Je třeba vědět, že na rozdíl od většiny států EU jsou lesy ČR volně přístupné návštěvníkům a dokonce zde tito občané mohou sbírat pro svoji osobní potřebu plody. Je to zvyklostní právo již z doby Marie Terezie a můžeme říci, že svobodný občan ČR si již nedokáže představit oplocený les s cedulemi zákazu vstupu.

Tím spíše je přirozenou touhou a potřebou vstupovat na území NP Šumava, aby člověk mohl poznávat přírodní krásy a mohl žít plnohodnotný vztah s krajinou svého domova a vlasti (viz podrobněji v kap. 2.5.2.).

Místo toho však SNP Šumava účelově rozšiřuje hranice podle zákona č. 114/1991 Sb. vyhlášených PR (např. Jezerní stěna, Svaroh, Juránkova chata) a I. zón, aby znemožnila přístup návštěvníků Šumavy do hřebenových partií. Podobné zásahy se poslední rok dějí i na bavorské straně, kde jsou úmyslně pokácenými stromy zataraseny cesty nebo dokonce vybagrovány. Obce na bavorské straně uvádí, že v roce 2011 bylo vykázáno jen milion návštěvníků, což je polovina, než v minulých letech.

V souvislosti s ničením cest, zatarasováním a zákazy zpřístupnění stávajících účelových komunikací (silniční zákon) jsou nebezpečné i z hlediska možného požáru suchých stromů a zdraví návštěvníků (viz potřeba založení integrovaného záchranného systému, který v NPŠ chybí).

Argumentací pro zpřístupnění celých území NP Šumava ze strany ochránců přírody je výskyt tetřeva hlušce nebo tetřívka. Tento druh živočichů představuje „zástupce“ velkého počtu vzácných a ohrožených druhů. Všechno, co se udělá pro záchranu tetřeva hlušce a tetřívka, automaticky pomůže mnoha dalším ohroženým druhům. Sotva některý z těchto druhů byl a je natolik ohrožen lidskými aktivitami, a proto hraje tak důležitou roli (Scheffler 2012).

Je všeobecně známé, že populace ptáků v určité lokalitě indikuje míru biodiverzity. Je ale také známé a bohužel dokázané, že v rámci Evropy se nedaří tuto biodiverzitu krajiny udržet, natož zvýšit. Důvodem je to, že postupem civilizace došlo k narušení biologické rovnováhy na celém území, a to i v chráněných oblastech. Kulturní snaha chránit přírodu před člověkem je správná, ale jde o způsob této lidské aktivity a rozsah území, ve kterém je přísná, konzervativní ochrana přírody vykonávána.

Jestliže má člověk chránit tetřeva hlušce, pak před jeho přirozenými predátory, což jsou liška a kuna, nikoli turista. Moudrý ochránce přírody vstupuje citlivě do narušené biologické rovnováhy nejvzácnějších lokalit a iniciuje přírodě blízké procesy.

Zároveň moudrý ochránce přírody ovlivňuje mentalitu návštěvníků a obyvatel krajiny tak, aby se zvýšila kultura a sepjetí člověka s přírodou.

Konflikt mezi ochranou přírodu a turismu tkví v povaze věci a nejedná se o něco nově vzniklého vyhlášením NP Šumava. Přitom je zase jen přirozeností člověka a stvoření (přírody), že turistické stezky vedou po hřebenových partiích. Je tomu tak ve všech pohořích Čech obdobné geologické skladby. V Krušných horách např. jak německá, tak česká strana ochrany přírody se rozhodli využít vyšlapané stezičky a apelují osvětou a agitací na zvýšenou ohleduplnost vůči potřebám přírody. Vycházeli přitom ze zkušeností předků (Lesy, rašeliniště a divocí hrabaví opeřenci, Scheffler, M., 2012).

„Ne pospíchat, ale pobývat. Ty všechny malé přírodní radosti si žádají povšimnutí, jinak je tvá cesta bez prospěchu, tisíce krás a podnětů pro tebe zůstane nepoznaných. Zejména když tě doprovází tvé ratolesti, tak pak jim pomáhej mít oči otevřené, pozorovat, studovat, sprádat duchaplné myšlenky, obohacovat jejich vědomosti a na Boží zázrak nahlížet zbožně a s radostí. Mluv s nimi o zázračném oděvu květin, o jejím žlutém kloboučku s bílou stuhou, o pokyvující hlavičce, o mnoha ručičkách a tenkých dlouhých nožičkách. Tvoji milácci budou naslouchat, budou mít radost a budou sami vymýšlet pohádky“ (Otto Findeisen (1860-1937), učitel a vlastenec z Eibenstocku).

„Člověk potřebuje zážitky v přírodě jako protiváhu neklidu a strachu srdce, studeného, kovového třpytu strojů, stínu atomové bomby. Svět se stal nebezpečným, ale cesty, které nám ukazuje svědomí – zpátky k přírodě – nás mohou z bludného kruhu vyvést“ (Theodor Heuss 1884 – 1963).

„Neobvyklé vzrušení, v němž se pták nalézal během toku, umožňuje do jisté míry vysvětlit, že chvílemi dělá nejneuvěřitelnější ztřeštěnosti. Tak např. spisovatel Wildungen píše o tetřevovi, který se náhle vrhl na dřevorubce řezající stromy, tloukl je křídly, kousal je a nenechával se odehnat. Jiný podle údajů stejného autora vyletěl na pole a postavil se do cesty koňům a spláhl je; třetí se pustil do každého, kdo se blížil k jeho stanovišti a dokonce se pokusil rozdat si to i s koňmi lesníků“ (Alfred Brehm 1829 – 1884).

Vedle těchto zpráv o charakteru tetřeva jsou z poslední doby svědectví lesníků a turistů o tom, že tetřev se pohybuje v blízkosti lidí s určitou zvědavostí a lze jej bez větších problémů pozorovat (Železnorudský zpravodaj. P. Šebestová, ročník XII, červenec 2012). Zdá se, že zásadní pro ochranu tetřeva není ani tak jeho klid a ochrana před turisty, jako dostatek potravy, které rapidně ubývá tak, jak usychá les (Plaňanský K. autor Kerles M., Lidové noviny, duben 2012).

Závěr:

Z hlediska geopolitického a filozofického lze vyzkoušet zvláštní paradox. Ochrana přírody je přímo závislá na člověku, který je subjektem tohoto fenoménu. Nebylo by co chránit před čím, kdyby nevstupoval do přírodě blízkých území hospodář a návštěvník. Vytvořit opuštěnou krajinu přístupnou jen strážcům NPŠ a přírodovědcům je nonsens. Vždy tedy jde o hledání racionálního kompromisu. Vedle toho se nelze chovat cynicky a arogantně k evidentním potřebám přírody a je nutné respektovat řízený režim turismu (např. v lokalitách s výskytem tetřeva a tetřívka).

1.2.9. Závislá a nezávislá média

Problematika okolo Šumavy a národního parku je už dvacet let medializovaná. Po roce 1990 novináře zajímaly první informace o kůrovci, pak o těžbě dřeva a střetu ochrany přírody s těžebními lobby a v poslední době jsou pro média atraktivní a senzační nátlakové akce Hnutí Duha a jiných občanských iniciativ, prosazující fundamentální naturalismus. Také tetřev je středem pozornosti jako ikona kulturnosti národa.

Oficiální média informují také nezájmově o tom, co chystá MŽP ČR, a podávají tisková oznámení představitelů SNP Šumava. Do jaké míry však jsou všechny informace objektivní, bez účelového podání a tendencí, je obtížné vyhodnotit. **Obrázkem činnosti médií však může být převládající názor veřejnosti, který je jednoznačně zkreslený, bez hlubšího poznání pravdy.**

Neúnavná sebepropagace populistů prosazujících své osobní zájmy a představy o „divočině“ je přitažlivá pro novináře a sdělovací prostředky a dochází tak k masivní dezorientaci laické veřejnosti. Získat a utřídit informace o pozadí a skutečných ideologických a spirituálních cílech aktivistů, jako jsou dlouhodobí hlubinní ekologové, není jednoduché pro odborníka, natož laika.

Úspěšně kalamitu zvládnout za těchto okolností je velice obtížné, protože rozsah, lépe řečeno pozdní obrana, je často možná, až když rozsah škod je zřejmý všem. To již ale může být pozdě (Smith, 1963).

1. 2. 10. Stavebníci milionáři a byznysmeni

Výsledný trend posledních let jsou dodatečně povolené stavby milionářů v rozporu s dokumentací stavebního povolení. Jsou to již běžné praktiky bezzubých stavebních úřadů a SNP Šumava. Obce jako H. Kvilda, Filipova Huť, Prášily, Keply, ale i Špičák mají své milionáře, kteří staví obrovská monstra několika podlažních objektů rezidentských bytů, zapuštěná hluboko do země, nebo naopak s přistavěnými patry. Jak je možné, že tyto stavby s povinným stavebním dozorem a pod dohledem úřadů vyrostou, nikdo neví. Stavebník si

vždy najde nějakou výmluvu, proč byly (bez schválení dodatku projektu) změny provedeny a stavební úřad dodatečně stavbu povolí. A tak tato monstra hyzdí západní část Šumavy, která tak ztrácí krajinný obraz a přitažlivost pro turisty. Daně z nemovitostí však obcím rostou. Příkladem jsou stavby „vily“ Z. Bakaly na Modravě, což byl precedens, „farma“ pražského finančníka L. Franka na Horské Kvildě, „dům“ pražského architekta V. Hodana na Modravě, Zámečka na Modravě. **Tyto nelegální stavby a bezradnost úřadů snižují důvěryhodnost veřejné správy u občanů a návštěvníků Šumavy.**

1.2.11. Komunální a parlamentní politici

Obecně platí, že krajina je politikum. Vždy tomu tak bylo a bude. Země, půda, krajina jsou pojmy související s podstatou pozemského života a světa, které přesahují člověka. Je proto pochopitelné, že téma Šumavy je z hlediska politiků atraktivní, ale zároveň nebezpečné. Je jednoduché navštívit rozhlednu na Poledníku a vynést výrok: „*S tím se něco musí dělat*“ a odjet do Prahy. Podobně je snadné uspořádat seminář v parlamentu nebo senátu a popovídat si o věci. *Přesvědčení přesvědčují přesvědčené.* Také je možné dát si na billboard v rámci volební kampaně: „*Budu bojovat za otevřenou Šumavu*“.

Daleko obtížnější je změnit komunální politikou reálnou situaci v sociokoregionu Šumavy. Nepodlehnout jako politik tlaku místních podnikatelů, zájmových skupin, stranickým závazkům a spoluobčanům, kteří mají jiný názor nebo prosazují svůj osobní zájem. A to bez dostatečného vzdělání v takové kauze, jako je Šumava a s aparátem neprofesionálních úředníků profesionální úrovně.

A to vše v atmosféře druhého desetiletí druhého tisíciletí po Kristu, kdy otevřeně probíhá privatizace veřejné správy a profesní úředníci jen bezmocně přihlíží politickým rozhodnutím a ohýbání zákonů. Administrativní bariéry a korupce rostou geometrickou řadou a ministerstva ovládají podnikatelé přes poradce ministra.

1.3. Nástroje krajinné politiky a jejich možnosti aplikace v NP Šumava

Dále jsou popsány oficiální metody a obory, či vědní disciplíny, které mají v našem národě tradici a jsou využívány v krajinném plánování promítnutím do různých studií, plánů a projektů. Mohou být opomíjené v krajině intenzivně využívané nebo přeměněné, ale zrovna v podmínkách NP Šumava mohou racionálně pomoc najít východisko z konfliktní situace.

1.3.1. Krajinářské hodnocení

Ochrana složek přírody a krajiny, ať živých, nebo neživých, je v České republice svěřena různým rezortům a správním úřadům, včetně samosprávy (obcí III. Typu ORP). Roztříštěnost a počet těchto orgánů státní správy způsobuje v řadě směrů protichůdné postoje a výsledky výkonu státní správy na úkor občanů, kteří své svobody zaručené ústavou přenesli na stát ve víře, že ten je bude vykonávat efektivně a pouze v rozsahu a míře delegované občanem na stát. Ochrana přírody, půdy a vodního režimu společně s lesy je svěřena ministerstvu životního prostředí, ale i v rámci tohoto rezortu jsou protichůdné tendence od zastánců různých oborů a disciplín. Podobně v rezortu zemědělství jsou rozpory mezi agrární lobby a pozemkovými úpravami, které se snaží obnovit krajinné prvky a zmírnit erozi půdy snížením intenzity využití krajiny. Rozpory jsou i mezi vodohospodářství na ministerstvu zemědělství a zastánci revitalizace toků.

Pro strategický cíl společné krajinné politiky je nezbytný komplexní přístup, vytvářející prostor pro vzájemnou konfrontaci všech hodnot území. Pak se jako nejvhodnější odbornost realizace krajinné politiky jeví krajinářské hodnocení. Hlavní znak tohoto oboru je chápání krajiny ve vzájemných vazbách, jejich společenských funkcí při určitém a specifickém důrazu na její ekologické hodnoty. Ekologické hledisko přitom ale

musí vycházet z životního prostředí lidí, nikoli jen rostlin a živočichů. Krajinářský přístup hodnocení území pomocí institutu krajinného rázu není záležitostí odborníků či expertů, ale výsledkem povědomí, sounáležitosti a identity lidí, žijících v krajině. Vždy je však předpokladem úspěšného hodnocení znalost holistického způsobu přemýšlení.

1.3.2. Etika a krajina

Z pohledu etických pravidel je krajinářské hodnocení zvlášť vhodné právě v životním prostoru lidí, které má vysokou přírodní hodnotu a kde jsou požadavky na regulaci lidských aktivit, což je případ Šumavy. Cílem etiky (mravního chování) je dát životu vše kladné (dobré). Etika tak pátrá a usiluje o dobro občana (individuá), ale i společnosti (kolektivu). **Úkolem etiky je tedy stanovit pravdivý poměr člověk – příroda, s cílem, aby tento poměr nebyl založen na protichůdnosti, ale vzájemnosti** (Ruh, Brugger, 1990). Poznámka: Na rozdíl od hlubinné ekologie je etika v rámci ochrany krajiny a vztahu člověka k přírodě antropocentrická.

Etika si je vědoma dopadů odluky člověka od přírody a potřeby usměrňování hospodářského dění ve vyšším světovém řádu a nebezpečí sílicího individualismu a pocitu autonomie, včetně tendencí ke kořistnické exploataci. Tři principy ochrany přírody jsou:

1. Evoluce je základní axiom, spojující vše biologické
2. Ekologický svět je dynamický a většinou nerovnovážený
3. Přítomnost člověka musí být zahrnuta v ochranářském plánování (Journal of Conservation Biology 1987)

Vědní obory ochrany přírody zahrnují více disciplin než ochranu samotné bioty, a to: genetiku, krajinnou ekologii, ekologii ekosystémů, geomorfologii, klimatologii, historii, sociologii a ekonomiku (Kostka).

Nebezpečné potenciály způsobující konflikt uvnitř společnosti mohou vyvolávat jednostranné přístupy k ochraně přírody. Prohlášení, že NATURA 2000 jako ptačí oblasti vymezené v rámci Evropy chrání přírodu a nikoli životní prostředí člověka, jakoby povyšovaly přírodu, rostliny a zvířata nad člověka, což jistě pravdivé a tím etické nemůže být.

Situace rozporů a protichůdných postojů v případě NP Šumava dosáhla takových rozměrů, jak z hlediska vědy, politiky, hospodářství, návštěvnosti a výkonu státní správy, že se stále více objevují neetické projevy chování na všech stranách vzniklého konfliktu.

Výsledek krajinářského posouzení určité oblasti a krajinného celku je nejen věcí odbornou, ale také politickou. Eticky a politicky zodpovědný za výsledek hodnocení krajinného rázu před veřejností a občany je nejen MŽP ČR, ale i místně příslušný orgán ochrany přírody, který by měl zvážit argumenty všech zúčastněných stran, a expertních soudů. Etika je mimo jiné o tom, mluvit pravdu. Zákonitostí vývoje krajiny a jejích ekosystémů jsou vědecké metody všeobecně využívané v civilizovaném světě (Zlatník 1973).

Poznámka: Je přirozené a zákonité, že v současné době probíhají okolo problematiky NP Šumava veřejné diskuse, které jsou zpolitizované. Je dobré, že občanská společnost má zájem o krajinnou politiku a jak občané, tak stát hledá vzájemnost a chce odstranit protichůdnosti, které se za posledních dvacet let stále více prohlubují.

Vývoj kulturní krajiny je výsledkem permanentních střetů lidských činností s přirozenými trendy (Sklenička, P., 2003).

1.3.3. Zásady krajinné politiky implementované do stavebního řádu

Podle Evropské úmluvy o krajině je krajina definovaná odlišně, nežli v zákoně č. 114/1992 Sb. „o ochraně přírody“. Jestliže definice krajiny tohoto rezortu životního prostředí v § 2 pojímá krajinu bez účasti veřejnosti, pak Evropská úmluva o krajině vnímá tento prostor jako sdílený obyvateli, kteří se s ní ztotožní, aby se mohli podílet na správě a péči o její hodnoty. Lidské aktivity tak nezůstávají v poloze odborníka z města nebo přírodovědce. Přitom je zřejmé, že je nezbytné hlídat excesy jednotlivců, především ze strany spekulantů s půdou a bezohledných podnikatelů, ale i neukázněných návštěvníků chráněných území.

Z hlediska stavebního řádu je v rámci zpracování územního plánu povinností vymežit své vlastní typy krajiny (oblasti a místa), analyzovat je podle charakteristik, zaznamenat jejich změny a zachovat (chránit či obnovit) jejich jedinečný ráz. Přitom mají být využity prostředky od konzervačního přístupu až po ty aktivní. Krajina, se kterou se nic nedělá, nevyužívá se, tak ztrácí svoji hodnotu.

Stavební zákon § 18/4 přímo přebírá ustanovení Evropské úmluvy o krajině, kdy je nutné definovat hodnoty krajiny a zaznamenat její změny k lepšímu či horšímu (např. v NPŠ polomy, kalamity, nálety a sukcese lučňepastevních stanovišť, snížení hustoty obyvatel, snížení délky turistických tras apod.).

Vyhodnocení krajinného rázu je tak podklad pro **územně analytické podklady obce** (§ 26 zák. č. 138/2006 Sb.), které jsou součástí udržitelného rozvoje území a SWOT analýzy. Územní studie (posouzení) krajinného rázu není sice závazným podkladem pro územní plán, ale z těchto analytických materiálů může být do závazné části územního plánu něco převzato. V každém případě se jedná o stanovené podmínky.

1.4. Odborné a politicko- správní kompetence k hodnocení krajinného rázu a rozporuplné tendence v rámci NP Šumava

1.4.1. Odborné kompetence a procesní předpoklady

Krajinářství jako disciplína nebo metoda používaná pro hodnocení krajinného rázu není samostatný vědní obor. Z hlediska povahy je nejbližší krajinnému plánu a především krajinné ekologii, zabývající se vztahy člověka k přírodním systémům.

Jedná se tedy o intermediální obor, který v oblasti přírodní struktury využívá *krajinné ekologie*, v oblasti sekundární využívá agronomii, lesní hospodářství, vodohospodářství, ale i racionální hospodaření, péči a šetrné způsoby péče o krajinu a v terciární struktuře pak znalosti v historii, demografii, cestovních ruchu, kultuře, tradicích, umění, ale i duchovní oblasti vnímání krajiny a domova.

Velmi vhodné procesní prostředí při správním řízení a participaci všech správních úřadů, institucí, samospráv a místní komunity se děje při *územním plánování* na úrovni obce a ještě více při *komplexních pozemkových úpravách*. U obou procesů však je zásadní předpoklad multidisciplinární znalost (Mazín, 2010). V současnosti probíhá na území západní části NPŠ devět komplexních pozemkových úprav (viz subkapitola B. 2. 2. 3.).

V tomto směru komplexního vyhodnocení stavu přírodního prostředí a krajiny NP Šumava však přírodovědci neubírají. Výzkum univerzit (např. JČU České Budějovice, Biologické centrum) a granty za období 2003 – 2011 řeší biologický průzkum a výzkum jednotlivostí nebo okrajových problematik ve výši 1,3 miliardy Kč, a to z národních zdrojů (Marková, J., 2012).

„Poeta rozumí přírodě lépe než vědec“ (Novalis 1772 – 1801).

1.4.2. Kompetence a zodpovědnost z hlediska výkonu státní správy

Krajinný ráz jako institut je speciálním, nadřazeným zákonem č. 114/1992 Sb. svěřen do rukou orgánů ochrany přírody, což je velmi problematické z hlediska kvality vyhodnocení. Podstata věci totiž vyžaduje zapojení všech stran, ostatních orgánů státní správy, obcí, občanských aktivit, znalců a odborných institucí. Přesto je orgán ochrany přírody přímo zodpovědný za výkon a kvalitu zpracování, a to v případě národních parků nejen v plánech péče, ale i v jednotlivých územních plánech obcí, ke kterým NP Šumava vydává stanoviska a vyjádření. Orgán ochrany přírody je zodpovědný za aplikaci všech paragrafů a ustanovení zákona č. 114/1991 Sb. tak, aby docházelo k naplnění smyslu, ducha a preambule zákona, nikoli účelovému využívání jen některých pasáží pro skupinové zájmy nebo názory jedné ze zúčastněných stran.

Kromě toho by měl orgán ochrany přírody, tedy Národní park Šumava, vykonávat průběžnou správu krajinného rázu od hodnocení jeho typických znaků a jejich dochovanosti, která se může vlivem přírodních katastrof dramaticky měnit, přes dozor nad dodržováním ustanovení a návrhů na změny.

Orgán ochrany přírody tak vykonává státní moc nejen směrem k jednotlivcům pomocí donucování pravomocí, ale je zodpovědný před občany a společnostmi dbát principu předběžné opatrnosti a předcházet ztrátě krajinného rázu nepřizpůsobivým omezováním přirozených aktivit nebo pasivit lidské společnosti, ať již v sekundární struktuře krajinného rázu tím, že pasivně sleduje rozšiřující se následky kalamit nebo omezováním vstupu návštěvníků do historicky přístupných míst s kulturní hodnotou.

Nelze totiž bránit přirozené potřebě lidí pečovat o zem a spravovat ji jako řádný hospodář, ani si přisvojovat zem nad rámec přenesených občanských svobod a svěřených kompetencí státního orgánu, v tomto případě SNP Šumava. Podobně je nemoudré a v rozporu s občanskými svobodami bránit návštěvníkům Šumavy poznávat krajinu a vytvářet si tak k ní pozitivní vztah (viz návrh NP Šumava na uzavření 50 km turistických stezek v roce 2010 nebo iniciativy tzv. „Divokého srdce Evropy“).

Princip předběžné opatrnosti (Nař. vlády č. 262/2007 Sb.), ale i ustanovení Občanského zák. § 415 – předcházení hrozcím škodám na přírodě a životním prostředí nemohou být opřeny o představy a vize, že si příroda pomůže sama, ale naopak využívá historických zkušeností z živelných událostí, ze kterých se společnost poučila.

Jan Čermák uvádí příklad srovnání epizody kalamitní situace ve Švýcarsku, kdy podle tradiční zkušenosti lesníků byly na postižených porostech lesních společenstev dlouhodobě uplatňovány výchovné a asanační zásahy, vedoucí na holinách ke změně druhové a věkové skladby porostu bez změny krajinného rázu oblasti. Teprve u takových společenstev lze spoléhat na jejich samoregulaci. Dále Jan Čermák pokračuje v úvaze o výchovných opatřeních a krajinném rázu Šumavy: *sama oblast pro svůj krajinný ráz ještě plně zasluhuje ochranu. Do vedení NP Šumava však koncem 90. let se bohužel postupně dostali lidé, kteří opustili původní ideu krajinného rázu ...* (Čermák, J., 2012).

1.5. Shrnutí a vyhodnocení geopolitických a kulturně sociologických přístupů k ochraně krajiny západní části NP Šumava (SWOT analýza)

1.5.1. Silné stránky

a) závazné právní normy a veřejná správa

- vybudovaný právní rámec pro výkon státní správy jak v oblasti ochrany přírody, tak v oblasti ochrany životního prostředí (od ústavy přes zákony, vyhlášky a nižší právní normy)
- dostatečně strukturovaný institucionalizovaný státní aparát spravující NP Šumava (SNP Šumava), včetně dostatečného počtu zaměstnanců
- převážně funkční samospráva obcí na celé západní části NP Šumava

b) stav partnerského prostředí

- zdánlivě udržovaná představa o demokracii (vládě lidu) ve výkonu Správy NP Šumava a možnost zachování zbytku důvěryhodnosti zúčastněných stran
- existující základní síť osídlení a komunikací, které splňují předpoklad pro racionální hospodaření a diferencovanou péči o krajinu v NP Šumava
- zvyšující se zájem veřejnosti o prohlubující se konflikt

c) uplatnění nástrojů krajinné politiky

- zpracované územní plány obcí, které řeší podmínky pro trvale udržitelný rozvoj území
- zákonodárná iniciativa Plzeňského kraje ve věci zákona o NP Šumava

→ vznik nových občanských iniciativ podporujících racionální přístup k problematice

1.5.2. Slabé stránky

a) závazné právní normy a veřejná správa

- vytvoření nepřekonatelných administrativních bariér při žádostech a záměrech podávaných orgánům ochrany přírody (krajský úřad, SNP Šumava, MŽP ČR)
- zneužívání právních norem a jejich jednostranné výklady při výkonu státní správy (§ 22 (1) zák. č. 114/1992 Sb.), nevyvážené úsudky, nerozhodnost, změny v koncepci, nepořádek v katastru nemovitostí
- vysoká koncentrace státní moci v jednom správním úřadě a nevhodné sloučení ochrany přírody a lesnických činností
- nevyvážený výkon kompetencí v rozsahu ústavy a zákonů o ochraně životního prostředí (lesní, vodná zákon a další) ve prospěch ochrany přírody

b) stav partnerského prostředí

- stupňující se napětí mezi státní správou, komunální politikou a občany
- participace na rozhodovacích procesech na nejnižší úrovni
- manipulace s veřejným míněním ve prospěch zájmů a výhod jedné či druhé strany, v některých případech až arogance moci
- tendence nezasvěcené veřejnosti městských intelektuálů a levicově orientovaných občanů k přijetí ideologií „divočiny“, „přírody pro přírodu“ a další iracionální přísliby aktivistů z Hnutí Duha a přírodovědců

c) uplatňování nástrojů

- nesprávně pojaté některé cíle a záměry územních plánů obcí (nevhodné a nelegální stavby nerespektující zásady územního plánování)
- měnící se koncepce a plán péče, včetně návrhu zonace ze strany SNP Šumava, chybějící monitoring, nerespektování principu předběžné opatrnosti
- nerespektování souvisejících zákonných ustanovení o ochraně životního prostředí a podmínek udržitelného rozvoje území ze strany SNP Šumava
- neetické postoje části vědecké obce, politiků a médií, vedoucí k individuálně vykonstruovaným hypotézám, vizím a nereálným modelům, dokonce k doktrínám

1.5.3. Příležitosti

a) závazné právní normy a veřejná správa

- návrh a schválení zákona o NP Šumava, který chybí dvacet let, s racionálním přístupem k zonaci a souvislostech zachování trvale udržitelného rozvoje území
- vytvoření reálné koncepce ochrany a přístupů ke konkrétně definovanému předmětu ochrany na jednotlivých lokalitách
- návrh rozumného návštěvního řádu a plánu péče v NP Šumava i CHKO

b) stav partnerského prostředí

- postupné odstranění napětí a averze jednotlivých stran
- zvýšení participace občanů a obcí na rozhodovacích procesech
- usměrnění nátlakových akcí „zelených“ aktivistů
- zkvalitnění informovanosti veřejnosti prostřednictvím médií a kultivace vztahů

c) uplatňování nástrojů

- odstranění byrokracie SNP Šumava
- komplexní, integrovaný monitoring území podle vymezených zón, jejich předmětu ochrany a asistenční péče
- zvýšení úrovně celostního přístupu a komplexního využití všech legislativně právních nástrojů v území včetně stavebního řádu, územního plánování a pozemkových úprav

- návrat k exaktním výsledkům vědy a její aplikace k racionální ochraně přírody na území NP Šumava

1.5.4. Rizika

a) právní normy a veřejná správa

- nedostatečná vůle a odpor státní správy a jejích organizačních složek ke změnám
- pozastavení legislativy a zakonzervování stávajících právních norem a organizační struktury institucí
- přetrvávající nekoncepčnost a prostor pro neřád a nelegitimní chování úřadů a občanů

b) stav partnerského prostředí

- prohloubení nepřátelských postojů všech stran
- zhoršení soužití a soudržnosti společenství obyvatel území
- narůstající projevy občanské neposlušnosti ze strany „mlčící většiny“
- zvýšení nátlaků a agresivity aktivistů a zastánců hlubinné ekologie
- ztráta důvěry občanů ve státní a veřejnou moc, radikalizace nebo naopak apatie

c) uplatňování nástrojů

- ztráta důvěryhodnosti a závaznosti všech dokumentů plánujících rozvoj území a jeho zachování pro budoucí generace
- nízká úroveň rozhodovacích procesů, vyvolávající potřebu neustálých změn a doplňků
- prohloubení neznalosti pravdivé situace a zkreslení ze strany médií.

2. Analýza ochrany krajinného rázu v západní části NP Šumava

2.1. Vyhodnocení závazných podkladů orgánu ochrany přírody a obcí v NP Šumava

Aby bylo možné stanovit skutečnou ochranu terciární struktury krajinného rázu, je nutné zjistit, jak je tento institut zákona č. 114/1992 Sb. deklarován v Plánu péče NP a CHKO Šumava, ale také závazných dokumentech jednotlivých obcí, což jsou územně plánovací dokumenty.

Předem tohoto vyhodnocení je třeba si uvědomit, že rozhodujícím kritériem kvality částí hodnotících krajinný ráz je jejich komplexnost a vyváženost všech tří struktur. Snahou výchozích dokumentů závazných pro život lidí v Národním parku Šumava by mělo být hledání spojitosti změn krajiny s dobovou kulturou jednotlivých vývojových etap. Přitom je třeba znovu si uvědomit, že terciární struktura krajinného rázu a její změny se mnohdy liší od vědeckých přístupů hodnocení krajinné ekologie, biologie, ale i lesního hospodářství či agroekologie sledovaných v primární a sekundární struktuře krajinného rázu.

Vypovídací hodnota a úplnost hodnocených dokumentů byly srovnávány s náležitostmi metodických zásad grantu VaV/640/1/99/6 „Krajinný ráz“.

2.1.1. Plán péče NP a CHKO Šumava

Oficiální Plán péče NP a CHKO Šumava není zpracován.

2.1.2. Územní plány obcí

2.1.3. Pozemkové úpravy a úbytky zemědělské půdy bezlesí

V rámci západní části území NP Šumava jsou již rozpracovány nebo ukončeny v 10 k. ú. komplexní pozemkové úpravy. Tyto návrhy nových uspořádání pozemků obsahují veřejně prospěšné stavby a opatření, převzatá z územních plánů obcí, ale i stanovené podmínky od všech správních úřadů, včetně SNP Šumava. Zároveň jsou zaměřeny veškeré skutečné hranice a provedena delimitace druhů pozemků, tedy i krajinných prvků, přírodních památek a hranic

lesů. Ze zjištěných číselných údajů vyplývá, že stát se podílí na výměře nelesní části Šumavy cca z 23%.

Velmi rozsáhlé nesoulady pozemků směřem k trvalým úbytkům zemědělské půdy z důvodu absence energeticko-materiálových vstupů a šetrné péče o trvalé travní porosty lze zaznamenat v západní části NP a CHKO Šumava. Dokladují to následující výsledky šetření nesouladů mezi evidencí katastru nemovitostí a skutečným stavem deseti pozemkových úprav v tomto území.

Tabulka č. 5 Nesoulady v druzích pozemků v deseti KPÚ na území NP a CHKO Šumava (západní část) (Mazín, 2012)

Zdroj: Pozemkový úřad Klatovy 2012

Katastrální území	Údaj o druhu pozemku v katastru nemovitostí / ha	Skutečný způsob využití / ha		Ochrana									
	Orná půda	TTP	Ostatní plocha (nálet)	Lesní pozemek	Zastavěná plocha	Vodní pl./zamokř. plocha (močál, mokřad)	Orná půda	TTP	Ostatní plocha (nálet)	Lesní pozemek	Vodní pl./zamokř. plocha (močál, mokřad)		
Svojše	4,713	18,109	4,456	5,723	3,174	9,357	0	9,597	0,32	15,63	7,289	NP	
Filipova Huť	0	14,74	48,03	18,25	2,5805	98,35	0	0,7027	22,22	0,0266	5,49	NP	
Vchynice – Tetov I.	10,60	32,60	7,14	24,89	2,131	15,66	0	68,74	28,42	0,1703	0	NP	
Vchynice – Tetov II.	0	7,36	16,95	5,51	1,4693	2,47	0	0,2234	11,24	4,28	0	NP	
Hamry na Šumavě	7,9642	389,5771	103,1203	365,3951	0	0	0	315,2079	172,1689	373,1606	0	CHKO	
Zhůří u Rejštejna	2,05	12,408	12,409	0,639	0,144	0,802	0	12,657	0,296	10,778	4,867	NP	
Kozí Hřbet	9,63	59,28	85,75	0,488	0	2,16	0	8,79	2,87	77,22	22,26	NP, CHKO	
Skelná Huť	8,8	12,8	0	0	0	0	0	8,8	12,8	0	0	CHKO	
Kundratice I., II.	0	13,5	0	0	0	0	0	0	13,5	0,6	0	CHKO	
Kochánov III.	50,67	48,97	3,33	46,34	0	0	0	144,58	3,04	0,27	0	NP, CHKO	
Celkové nesoulady (ha)	94,4272	609,3441	281,1853	467,2351	9,4988	128,799	0	569,298	266,8749	482,1355	39,906	NP a CHKO	

Tabulka č. 6 Dlouhodobé trendy úbytků zemědělské půdy a postagrárních lad směrem k ostatní ploše a lesním pozemkům (Mazín, 2012)

Změna druhu pozemku a jeho způsobu využívání	Úbytek zemědělské půdy		
převod TTP do lesa nebo ostatní plochy	z 609 ha TTP	vyčleněno ze zemědělské půdy	40 ha
převod ostatní plochy (nálety dřevin) do lesa	z 281 ha ost. ploch	převedeno z postagrárních lad do lesa	14 ha
z mokřadů, močálů a vodních ploch převod do lesa a ostatních ploch	Ze 128 ha mokřadů	z postagrárních lad (mokřých luk) převedeno do lesa nebo ostatních ploch	88 ha
celková bilance prověrky nesouladů z hlediska dlouhodobého úbytku zemědělské půdy	1018 ha dříve zemědělské půdy	z důvodu sukcese a nedostatku energomateriálových vkladů převedeno a vyčleněno mimo zemědělský půdní fond	142 ha

Z dlouhodobého pohledu období let 1945 – 2012 ubylo na deseti vyhodnocených katastrálních územích o celkové výměře 1018 ha zemědělské půdy cca 142 ha ve prospěch lesů a ostatní neplodné půdy. Důvodem je absence energomateriálových vstupů do luk a pastvin a progresivně postupující invaze náletu především smrků.

4. Závěr

Ze shromážděných údajů získaných terénním šetřením v roce 1994 a 2012 vyplývá, že geobiocenózy trvalých travních porostů bezlesí západní Šumavy ubývají jak do plošné výměry, tak do druhové diverzity. Tyto horské a podhorské agroekosystémy vznikaly dlouhodobě v závislosti na přírodních podmínkách, ale také na vložení lidské práce zemědělce. Na těchto květnatých loukách a pastvinách je kauzálně závislé velké množství chráněných rostlin a živočichů a závisí na nich celková biodiverzita bioregionu Šumavy.

V současných podmínkách ochrany přírodních hodnot NP a CHKO Šumava jde tedy o to, zabezpečit monitoring vývoje těchto agroekosystémů a zajistit asistenční podporu v podobě extenzivního zemědělského využití. Obojí však v NP a CHKO Šumava chybí. Pozornost se soustřeďuje především na problematiku horských a podmáčených smrčín, které nedosahují takové druhové diverzity, jako louky a pastviny bezlesí.

Tento neblahý stav souvisí se strategií „bezzásahovosti“ a ideologií „hlubinné ekologie“, které jsou v přímém rozporu jak se zemědělstvím, tak se samotnou ochranou přírody a udržitelným rozvojem regionu, který se nachází v počátečním stádiu kolapsu jak přírodního prostředí, tak civilizace a její kultury.

2.1.4. Shrnutí a závěr

2.2. Primární krajinná struktura (ochrana přírodních hodnot)

2.2.1. Využité podklady na celostátní úrovni

Většina metod hodnocení krajiny a přírody je z hlediska typologie a regionalizace zaměřena na původní stav přírodních společenstev, případně způsobů využívání krajiny a jejího osídlení a kultury. Touto typizací je vytvořena srovnávací rovina potenciálu určitého regionu, který je reprezentován jedinečnými veličinami. Co je však důležité a odborně náročné, je zajištění aktuálního stavu a lokálních odchylek od typizace. Je zřejmé, že

například geologická nebo geomorfologická typizace krajiny je stále stejná, ale charakteristiky týkající se bioty, způsobů využívání nebo osídlení podléhají změnám.

Nestačí proto vyhodnotit krajinný ráz z hlediska stavu před 100 nebo 500 lety, ale zhodnotit reálný stav a stanovit vývojové trendy, které jsou pozitivní nebo negativní pro udržení jednotlivých potenciálů a ochrany krajinného rázu z hlediska aktuální současnosti.

2.2.2. Primární krajinná struktura a ochrana přírody

Primární krajinnou strukturu Šumavy jako součásti NP nelze objektivně vyhodnotit bez vlivu ochrany přírody, kterou vykonává stát. Podobně je nutné přihlídnout k antropogenním vlivům na toto přírodní prostředí a dopady kalamit.

2.2.2.1. Biografická charakteristika

Z hlediska této základní vrstvy krajinného rázu je rozhodujícím znakem výšková členitost v rámci České republiky, ale i Evropy. Potenciální přirozenou vegetaci tvoří podmačené horské smrčiny, místy rašelinné smrčiny, smrkové bučiny (Neuhäuslová, 2011) v 5. – 8. Vegetačním stupni (Culek, M., 2011). Aktuální vegetace je však převážně monokultura smrkového lesa v rozsáhlé ploše v kalamitním stavu vytěžených holin, popadaných stromů nebo pokácených stromů v různém stupni rozkladu, případně stromů stojících, ale zcela uschlých po napadení kůrovce.

Podle podkladu CULEK IM LÖW ET AL., 1991 patří západní část Šumavy do regionu **hornatin až výrazných hornatin**. Rozhodujícím faktorem pro geologický a biologický vývoj území české části Šumavy je převládající expozice svahů vůči slunci, která je severovýchodní. To způsobilo pomalejší zvětrávání geologického podloží, vývoj mělkých, studenějších půd a celkové chladnější klima oproti německé či rakouské straně Šumavy. Tento významný faktor je potřebné zvažovat i při současném posuzování kalamitního stavu ekosystémů smrčín a celých komplexů lesů.

Velmi vzácné jsou v rámci tohoto regionu vysoko položené plošiny, které umožňují výskyt unikátních společenstev, především podmačených lesů a náhorních rašelinišť. Zvláštností pak jsou také glaciální reliktů několika ledovcových jezer, která byla člověkem v minulosti částečně upravena. Celkový obraz krajiny není dán jen výškovými poměry a geomorfologií, ale i zvláštním klimatem charakteristickým vydatnými srážkami, přicházejícími od jihozápadu.

Na území západní části Šumavy v NP Šumava jsou evidovaná dvě nadregionální biocentra územního systému ekologické stability, a to č. 78 Královský hvozd a č. 76 Modravské slatě – Roklan. Tato biocentra mají přeshraniční význam pro existenci, migraci a komunikaci bioty.

Na tomto geosystému existují území a lokality se vzácnými glaciálními reliktů chladnomilných druhů. Rozsah těchto neobyčejně vzácných lokalit, především na náhorních rašeliništích, s potřebou zvláštní a přísné ochrany, je v porovnání s rozlohou celého pohoří poměrně malá. Bavorský národní park pak svojí velikostí působí coby appendix české části.

Na tomto místě je třeba upozornit na to, že lesní smrkové monokultury byly vysázeny na Šumavě již před 250 lety. Tyto porosty, tvořené stejně starými stromy jednoho druhu, nedokážou bez pomoci člověka přírodním živlům dlouhodobě vzdorovat (Soják 1983, Valtr 2012).

Z hlediska dynamiky vývoje primární struktury krajinného rázu, tedy přírodního nebo přirozeného prostředí, bylo rozhodující období konec 18. století a předně 19. století, kdy došlo k závěrečné expanzi kolonizace a dotvoření osídlení Šumavy v podobě, která se dochovala do roku 1938, respektive 1948. V první polovině 19. století však již došlo k vykácení téměř všech posledních souvislých ploch pralesů s výjimkou některých nejvyšších poloh, strmých svahů a extrémně podmačených lokalit (Burian, S., Valtr, 2012).

V tomto směru nelze opomenout významnou součást geosystému západní části Šumavy, a to takzvané bezlesí. **Tyto agroekosystémy jsou z hlediska počtu druhů a chráněných společenstev významnější, než samotná lesní společenstva včetně horských smrčín.** Výčet chráněných a vzácných, ohrožených druhů bylin jde do desítek. Tyto agroekosystémy jsou závislé na velkých býložravcích. Přestože lokality a enklávy bezlesí jsou pro NP Šumava rozhodující z hlediska zachování toho přírodě nejcennějšího, tedy biodiverzity Šumavy, zůstávají na okraji zájmu ochrany, péče a velmi rychle ustupují progresivnímu náletu monokulturního smrku (více v kap. B. 2.4.3.).

2.2.2.2. Dopady kalamit na stav přírodních složek (teorie kolapsu a regenerace)

Pro pochopení toho, jak a proč vypadá příroda současné Šumavy, je možné využít *teorie kolapsu a regenerace komplexních společenství* (Bárta, Kovář, 2011). Vědci pozorující historický vývoj civilizací kultur zjistili, že zánik, zvrát a obnovení či znovuzrození těchto sociálních a přírodních komplexů se promítá do stavu krajiny dotyčné země, geomorfologického celku, či geosystému. Zájem o fenomén kolapsu je dnes čím dál větší. **Svět se prokazatelně jeví jako méně stabilní jak ekonomicky, sociálně, ale i ekologicky. Zmizel pocit bezpečí a kalamity a přírodní katastrofy jsou čím dál více nepředvídatelné, přestože člověk disponuje stále dokonalejším poznáním a technikou.**

Poznámka: Toto vědecky podložené tvrzení se mimo jiné shoduje i s knihami proroků jak starozákonných, tak novozákonných, které obsahuje Bible.

Nezbývá nic jiného, než se vydat cestou mezioborového studia, interdisciplinárních oborů a celostních přístupů. Kolaps nemusí být totální nebo konečný, ale většinou transformuje systém, ale vždy dochází ke ztrátě komplexnosti. Proces kolapsu není lineární, ale vše se děje skokově. To, že nastává kolaps (zhroucení) systému, si lidé obvykle uvědomí až v jeho konečné fázi, kdy je pozdě na záchranné akce.

Pokud tuto teorii aplikujeme na současnou geopolitickou a sociální situaci západní Šumavy, je nutné konstatovat, že **došlo ke snížení původní ekologické stability a biodiverzity geosystému, ztrátě dochovanosti krajinného rázu a porušení etniky území. To vše v relativně krátkém období dvaceti let. Jedná se tedy o kolaps, který snížil komplexnost jak přírodního prostředí, tak sociální sféry.** Vedlejší otázkou je, do jaké míry je tento kolaps zaviněn přírodními procesy a do jaké míry lidským přičiněním.

Jako evidentní důkaz kolapsu západní části Šumavy není ani tak kalamitní stav horských smrčín, což je faktor spíše extrémních klimatických jevů, ale zarůstání kulturních agrosystémů bezlesí lesem a jednoznačné snížení retenční schopnosti rozvodí přirozené akumulace vod, zrychlený odtok, iniciační fáze vodní eroze a zvýšené povodňové nebezpečí v nižších částech velkých povodí. Tyto faktory patří do sekundární struktury krajinného rázu a vychází z postoje společnosti, civilizace a její kultury.

2.2.2.3. Fenomén ochrany přírody a jeho vlivu na krajinný ráz

Vzhledem k jedinečnosti přírodního prostředí je na území NP Šumava řada zvlášť chráněných území. Ochrana šumavské přírody byla cílevědomě státem zřízena již v roce 1933 Ministerstvem školství a národní osvěty. Naši předkové moudře rozpoznali, že pokud má stát a občané chránit nejcennější části přírody, které jsou vzácné, je třeba začít u výchovy a vzdělání mladých lidí.

Tehdy vznikly státní přírodní rezervace, jako je Černé a Čertovo jezero, Buková slat', Jezerní slat', Lipka, Trojmezna hora, Boubínský prales, Mlynářská slat' a Rokytská slat'. Ochrannářské snahy lze však pozorovat už roku 1721, kdy A. F. Schwarzenberg chrání nařízením medvědy a jeho potomci vyčleňují roku 1858 Boubínský prales z vodohospodářských lesních plánů. Ochrana nejcennějších území a lokalit Šumavy je tedy záležitostí společnosti, která má tradici a kontinuitu kultury do dnešní doby.

Dnešní tendence výkonu státní správy na úseku ochrany přírody je však úzce zaměřená na primární strukturu krajinného rázu a je rozšiřovaná až na 40% území s požadavky na bezzásahovost (názor některých přírodovědců). Je také možné sledovat určitou nekonceptnost v zónaci ochrany, která se účelově mění včetně zásadního dokumentu plánu péče NP a CHKO a návštěvního řádu Šumavy. Také chybí jednoznačná podpora obcí pro tento dokument, což lze podle řady odborníků, zastupitelů místních samospráv a občanských aktivit přisuzovat postupům ochrany přírody výlučně z hlediska samotné přírody, tedy ryze konzervační přístup s vyloučením péče a výchovných zásahů člověka, což je v zásadním rozporu se samotnou ochranou životního prostředí (Krečmer, 2009).

Katastrofální dopady II. světové války na etnikum Čechů a Němců, žijících do té doby ve stabilizované, vyvážené zemědělsko-lesní krajině, nelze považovat za iniciaci živelné denaturalizace přírodní krajiny 18. století. **Jedinečný fenomén opuštěné krajiny, která je zneprístupněna v některých místech i turistům, má prokazatelně pouze jeden rozměr krajinného rázu, což je v rozporu s aplikací § 12 zák. č. 114/1991 Sb. do života společnosti. Pokud by měl být podle některých názorů zákon č. 114/1992 Sb. nadřazen jako speciál ostatním složkovým zákonům týkajících se životního prostředí, pak včetně § 12, který chrání krajinný ráz.**

Závěr:

Ze všech dochovaných informací a podkladů je možné dojít k závěru, že krajina Šumavy byla od 19. století převážně krajinou kulturní, ve které člověk žil, pracoval a o kterou pečoval v souladu s jejími přírodními dispozicemi a hodnotami. Výjimku tvořily komunikačně nepřístupné enklávy horských smrčín nejvyšších hřebenů pohoří a podmáčené smrčiny rašelinišť.

V současnosti je geosystém západní části Šumavy v kolapsu způsobeném jak přírodními vlivy, tak člověkem. Došlo ke snížení ekologické stability, biodiverzity a porušení etniky území.

Z hlediska vyhodnocení institutu krajinného rázu, který byl formulován teprve v 60. letech minulého století, je racionální vzít za srovnávací rovinu, nikoli stav přírodní lesní krajiny z 1. až 2. století před Kristem. Autoři Löw a Míchal uvádějí, že optimální časový úsek pro objektivní vyhodnocení krajinotvorného působení člověka na přírodní podmínky z hlediska způsobu využívání se pohybuje v rozmezí 50 – 100 let (Löw a Míchal, 2003).

Nelze totiž chránit něco, co již zaniklo, jako například medvěd nebo vlk, kterého člověk neuváženě vyhubil. Šumava je sice v rámci střední Evropy rozsáhlým územím s relativně zachovanými ekosystémy přírodě blízkých společenstev, ale není přírodní odlehlou končinou divočiny, ve které probíhají přirozené autoregulační procesy.

Postoj státní správy na částech území NP Šumava záměrné nečinnosti, především II zón se nabízí otázka, zda nedošlo ke škodám na přírodě a životním prostředí podle § 415 zák. č. 40/1964 Sb. (Občanský zákoník). To, že došlo ke zhoršení ekologické situace (vodní bilance na rozvodnici Evropy, ohrožení biotopů a další) je prokazatelné, ale zanedbání nebo porušení určité povinnosti správce území je problematické. Je totiž vždy možné vyložit následky kalamity jako vyšší moc nebo vis maior.

Podobně nesprávné by bylo považovat za srovnávací rovinu stav v období po roce 1948 do roku 1989, které sice vytvořilo prostor pro denaturalizaci přírodních a přirozených společenstev, ale jen na základě chyb, omylů a zločinů našich předků, jak na německé, tak na české straně. (Tvrdit o současných obyvatelích NP Šumava, že nejsou původní hospodáři, ale „náplavy“ přídělců, kteří nemají žádný vztah k přírodě, je od některých „odborníků“ přinejmenším arogantní.)

Zvláštní pozornost při hodnocení komplexnosti a souladu všech struktur krajinného rázu je třeba věnovat rozporuplné až nekonceptní ochraně nejcennějších

částí přírody NP Šumava v podobě zonace. Zóny jsou v průběhu posledního období měněny, jejich počet je vysoký, tvoří ucelené biocenózy a chybí jim tak jádro nejcennějších biocenóz. Jiné návrhy ze strany fundamentálních naturalistů jsou naopak megalomanské v podobě zneprístupněných bezzásahových zón o stovkách hektarů. Vzhledem k těmto nekonceptním a jednostranným postojům státní správy a nevhodné aktivitě některých občanských iniciativ a přírodovědců je obtížné dojít ke shodě s obcemi, místní komunitou a jinými občanskými sdruženími. Tento neuspokojivý stav se negativně promítá také do ochrany sekundární a terciární krajinné struktury NP Šumava.

Poznámka:

V současnosti probíhá diskuse „u kulatých stolů“, kde jednotlivé strany předkládají návrhy, a to Plzeňský kraj 18% I. zón, MŽP ČR a NPŠ 24% I. zón a občanské iniciativy na státní úrovni 40% I. zón celkové plochy NPŠ. Přírodovědci z Centra výzkumu globálních změn České Budějovice navrhuji k jádrovým zónám přidat 26% území NPŠ tzv. nárazníkových zón. Jedná se nejen o horské smrčiny, ale velká území na ně navazující, kde by byl bezzásahový režim (např. Modravské slatě s okolím).

V současné době je 135 lokalit I. zón, což z hlediska jejich funkce je nevyhovující z hlediska odbornosti. Návrh MŽP ČR je 5 lokalit I. zón a dalších 26 lokalit satelitů, které by měly být potenciální I. zóny pro bezzásahové sukcesy v horizontech 15, 30 a 45 let.

2.3. Sekundární krajinná struktura (interakce člověka a přírody)

2.3.1. Krajinářská typologie regionu a skutečný stav využívání krajiny

Tato vrstva krajinného rázu je daná způsobem využívání území v historickém kontextu. Typizaci území z tohoto pohledu je možné objektivně vyhodnotit pouze na regionální a lokální úrovni. Jde totiž o prostorově funkční skladbu přírodních zdrojů v kombinaci s historickým vývojem života lidí a v případě Šumavy jejím osídlením, které se stabilizovalo v období 1. republiky.

Z hlediska metodiky regionální typologie rámcové sekundární krajinné struktury jde o to vyhodnotit dva zásadní typy vrstev, a to:

- a) vrstva daná poměrem a rozložením lesů a bezlesí, která vychází z přírodních predispozic území
- b) vrstva daná typem osídlení krajiny a tedy přítomností člověka hospodáře, hustota sídel, aktuální využívání a historický kontext

Z hlediska celostátně závazných podkladů je sekundární struktura krajiny Šumavy **krajina lesní s rozptýleným osídlením se segmenty plužin** (Culek, Löw, 1999). Jiní autoři uvádějí typologii osídlení struktury Šumavy jako **krajinu novověké kolonizace** Hercynského okruhu (Dohnal a kol., 2011). K tomu je žádoucí dodat, že se jedná o charakteristiku spíše z období vrcholu kolonizace až do roku 1948, nikoli současný stav osídlení a demografie, který je zcela jiný. Na území NP Šumava žije dnes cca 1000 trvalých obyvatel, podíl narozených v obcích je 0,0 – 35,0%, což je nejnižší v rámci územní stability obyvatelstva v ČR (Čermák, Z., 2011) a celá rozsáhlá území jsou opuštěná a bezlesí luk a pastvin leží ladem, nebo je již v sukcesním stadiu lesních, bohužel nepůvodních, společenstev. Z území zcela vymizela orná půda, která dotvářela tak typický krajinný znak plužin. Lze tvrdit, že na území NP Šumava došlo k úplné likvidaci a ztrátě sítě polních cest na území bezlesí a byla nahrazena dnes nesmyslnými pozůstatky vojenských komunikací. Národním příkladem pravdivého stavu současné sekundární struktury je území bývalého vojenského újezdu Dobrá Voda (Znalecký posudek č. 002/002/1993, Mazín, V.).

Z hlediska celostátní rámcové typologie rázovitosti je západní část Šumavy zařazena do **lesních krajin** ve vyšších polohách pohoří, na které u hranic CHKO (Strážný, Prášily, Srní) navazují **krajiny lesozemědělské** (Dohnal a kol., 2011). K tomuto je také žádoucí dodat, že u krajinného rázu především sekundární a terciární struktury je rozhodující individuální členění, protože základní tezí krajinářského hodnocení je neopakovatelnost a

originalita krajinářských celků. Pak lze tvrdit, že v rámci typu lesní krajiny vyšších poloh západní části Šumavy existují rozsáhlé náhorní plošiny, které jsou charakteristické zemědělským využíváním (Hůrka, Zhůří, Špičák, Hojsova Stráž a další).

Pro objektivní regionální typizaci sekundární krajinné struktury je třeba konstatovat, že vývojové stadium 1948 – 1989 mělo přes omyly a zločiny předků příznivé dopady na určité typy ekosystémů blízkých přírodě, jako jsou rašeliniště a trvale zamokřené půdy (gleje) v depresích a údolnicích, které přestaly být zemědělsky využívány. Jedná se o zonální lokality většinou ve stádiu pedoklimaxu s neřízeným vývojem. Co se však týká stavu bývalých agroekosystémů pluzin, luk a pastvin, došlo za toto období k nepříznivému posunu směrem k nekulturní, ekologicky méně hodnotné sukcesi, která progresivně pokračuje do současnosti a snižuje biodiverzitu celého geosystému na úkor bylinných druhů a lučních společenstev, které se zde vyvinuly.

Z hlediska krajinného rázu je nežádoucí, aby se tímto způsobem nečinnosti lidí a neracionálním přístupem k adekvátním, diferencovaným způsobům zemědělského využívání ztrácela a poškozovala rázovitost bezlesí Šumavy. Nepřirozená absence trvale žijících lidí, kteří by obhospodařovali zemědělskou půdu jako dědictví po předcích, degraduje kulturní krajinu NP Šumava na pustinu, nesoulad, rozpor a neřád. Paradoxně v důsledku relativně krátkého období šedesáti let dochází rozšiřováním náletu smrku na vlhké horské louky, dříve vysoce diverzifikované, k zániku cenných společenstev a druhů, které sem byly vytlačeny z nižších poloh intenzivně využívaných krajinu z období kolonizace. Srovnáním výsledků znaleckého posudku č. 002/002/1993 a současného stavu k dubnu 2012 lze dokázat, že nálet nepůvodního smrku v území bývalého vojenského újezdu Dobrá voda pokročil v některých místech o desítky hektarů dříve zemědělské půdy, využívané do roku 1990 Vojenskými lesy a statky (Mazín, 1993). Například I. zóna NPŠ v k. ú. Zhůří, která je chráněná jako louka s výskytem lilí, je již z ¼ zarostlá náletem nepůvodního, hospodářského smrku.

V posledních 60 letech dochází k totální likvidaci bezlesí Šumavy, takže podíl bezlesí se z někdejších více než 30% rychle snižuje pod 5%, přičemž na ně je ale vázáno největší bohatství květeny, které činí cca 1300 druhů cévnatých rostlin (Mackovič, P., Sedláček, P., 2003, Valtr 2012). Dokonce i vědci zastávající bezzásahovost v NP Šumava navrhuji změnu od pasivní ochrany spočívající v zakonzervování současného stavu a vyloučení rušivých vlivů lidské činnosti směrem k ochraně aktivní (Kindlmann, 2012).

Postoj NP Šumava k problematice zarůstání bezlesí náletem nepůvodních dřevin je řešen pouze lokálně, nikoli systémově. Jednak je povolena pastva jen na omezené části agroekosystémů dříve využívaných a odstraňování nežádoucího náletu, který evidentně snižuje biodiverzitu přímo uprostřed NP Šumava, a když už je přistoupeno k likvidaci nežádoucího náletu, pak pouze ve prospěch zvlášť chráněných druhů rostlin a živočichů, jako například v území Prášil druhu kapradí hadilka obecná nebo vratička měsíční.

Podle uveřejněného názoru vedoucích představitelů NP Šumava při této redukci náletů není cílem mít pozemky bez stromů, ale odborný podrobný plán ochrany rostlin a živočichů (Plzeňský deník 1. 12. 2011 k i). Jde tak bohužel o setrvačnost vnímání krajiny bez člověka, ve prospěch přírody, což odporuje institutu krajinného rázu a jeho preventivní ochrany.

Podobně jako u bezlesí je možné najít studie, které dokazují, že neřízené přírodní procesy v rámci kulturní krajiny lesních společenstev mohou vést k přirozenému klimaxovému stádiu. Příkladem toho je lokalita Židovského lesa poblíž Roklanu, kde byl les vytěžen před 165 lety a vznikla tak holina, která je dnes paradoxně I. zóna ochrany (Vicena, I., 2011). Je diskutabilní a skoro nezodpovědné formulovat péči a ochranu jako ponechání kalamitního stavu lesních společenstev, které vysázel člověk, přirozené sukcesi. Obnovní zásahy a výběr sazených stromů byly vždy prováděny z hlediska odolnosti proti kalamitním vlivům, jako se přihodily např. v roce 1870 (Martan, P., 2008). Představa, že stačí 20 – 30 let na samovolnou obnovu ekosystémů lesních společenstev nemůže platit obecně.

Závěr srovnání typologie regionu a skutečného stavu:

Přístupy ochrany přírody v NP Šumava v sekundární struktuře krajinného rázu, která vychází se sejetím člověka hospodáře a krajiny, nerespektují historický vývoj konkrétních lokalit a společenstev, které vznikly soužitím obyvatel krajiny a přírody. Bez poznání historických souvislostí toho, co je předmětem ochrany přírody, se konzervační postoj bezzásahovosti a nečinnosti dostává do postoje obecné ideologie, tajuplné představy přírodních sil, které vše samy zařídí bez přičinění člověka. Samotná ochrana bioty se tak stává koncepčně nesprávná, naivní a v důsledku škodí přírodě samotné (Sádlo, J., 2000).

Výše uvedené platí obecně o části odborné veřejnosti na úseku ochrany přírody v ČR a NP Šumava. Konkrétní důkazy o negativních dopadech konzervačního přístupu k ochraně přírody, bez respektování sekundární struktury krajinného rázu Šumavy jsou v západní části tohoto pohoří znatelné pouhým zrakem návštěvníka, ale lze je také exaktně prokázat jednak úbytkem lesních společenstev v horských smrčínách a naopak zarůstáním náletu bezlesí.

2.3.2. Srovnání krajinářské typologie a typologií ekologickou

V rámci vyhodnocení a posouzení sekundární struktury krajinného rázu západní části Šumavy je vhodné provést ekologickou interpretaci charakteristiky typů. Ekologická typizace krajiny vychází totiž z kombinace zralosti (vypěstlosti) ekosystému nebo jeho dynamičnosti a zároveň povahy energomateriálových toků v nich převažujících (Odum E. P., 1969).

Podle míry ovlivnění krajiny lidskou činností v rámci katastrálních území (KES) je západní část Šumavy typizovaná jako **krajina relativně přírodní, s převahou stupně ekologické stability 3,5 – 5 (nejvyšší)**. Tomu odpovídá typ převažujících ekosystémů podle hodnocení (Odum 1969), podle kterého lze západní část Šumavy zařadit do ekosystémů relativně zralých, přírodě blízkých, vyznačujících se vysokým objemem biomasy, složitými potravními řetězci a vysokou autoregulační schopností (lesy a trvalé travní porosty). Energetický příkon na jednotku plochy těchto ekosystémů je nejnižší, zvláště u lesů (látková výměna rostlin s fixací slunečního záření) a potřeba vkladu lidské práce je nízká. Stačí extenzivní využívání.

Závěr srovnání oficiální typologie a skutečného stavu:

Ekologická interpretace a hodnocení západní části Šumavy se shoduje s krajinářským hodnocením v tom smyslu, že se jedná o supersystém přírodě blízkých ekosystémů a agroekosystémů s nízkou náročností na energomateriálové vklady, ale nikoli ryze přírodní ekosystémy se schopností absolutní autoregulace bez potřeby jakéhokoli vkladu lidské práce.

Z hlediska celostátní kategorizace sekundární struktury krajinného rázu a krajinářské typologie je jednoznačné, že na území NP Šumava je krajina lesní, kde lesní porosty tvoří více jak 70% plochy, ale nelze již plně souhlasit s tím, že se jedná o území s rozptýleným osídlením. Z hlediska hledání souladu mezi krajinou a společností lidí, kteří ji využívají, se jedná o vysídlenou opuštěnou zem, kde obyvatelé ztratili osobní vztah k půdě. Stupeň ochrany primární krajinné struktury ze strany státu je nepřiměřeně vysoký a ponechání vývoje celých ekosystémů sekundární sukcesí se paradoxně obrací proti chráněné přírodě, především v lokalitách bezlesí (10 000 ha, cca 15% NPŠ).

Bezlesí není přírodní krajinou vznikající neřízenými přírodními procesy, ale naopak s potřebou energomateriálových vstupů, cílevědomé péče a výchovných zásahů (Mazín, 1993). V tomto směru je možné kvalifikovat sekundární krajinnou strukturu západní části Šumava jako postiženou, se ztrátou typických znaků rázovitosti a nedostatečné, diferencované péče člověka.

2.3.3. Sukcese bezlesí 1994 – 2012 a jeho klíčové postavení na příkladu bývalého vojenského výcvikového prostoru Dobrá Voda

Druhotné bezlesí vytvořené generacemi obyvatel Šumavy je dnes typickou kulturní a krajinnou dominantou. Bezlesí vzniklo v místech, kde byla příhodná expozice svahů vůči slunečnímu záření a byly dispozice pro zemědělské využívání především jako trvalé travní porosty, louky a pastviny, ale do nadmořské výšky i jako orná půda.

Na území NPŠ je cca 15% plochy bezlesí, což je zhruba 10000 ha. Z hlediska udržení biodiverzity, které je hlavním cílem národních parků a biosférických rezervací, je bezlesí klíčový agroekosystém Šumavy. Nachází se totiž na něm největší počet rostlinných a živočišných druhů, oproti méně diverznímu lesnímu společenství. Přesto je pozornost aktivistů a skupiny přírodovědců ovlivňující SNP Šumava a médií obrácena na horské smrčiny a kácení, či nekácení lesů. Mezitím květnaté louky bezlesí rychle zarůstají monokulturním smrkovým porostem a biodiverzita Šumavy progresivně klesá, včetně stability a dynamiky jejích ekosystémů.

Jako příklad tohoto degradačního procesu lze využít území bývalého vojenského výcvikového prostoru Dobrá Voda. V roce 1993 byl na žádost NPŠ zpracován znalecký posudek, který kategorizoval bezlesí VVP Dobrá Voda z hlediska možnosti zemědělského využití. Na území se v roce 1993 vyskytovaly tři obce (Prášily, Hůrka, Dobrá Voda a Keply) a tři objekty živočišné výroby (Keply, Pustiny, Sedlo). Z dvaceti identifikovaných enkláv bezlesí bylo devět extenzivně využíváno. Celkem posudek vyhodnotil plochy bezlesí, které podle zák. č. 334/1992 Sb. „o ochraně zemědělského půdního fondu“ odpovídaly svými parametry zemědělské půdě, na 1928 ha s následující charakteristikou:

Tabulka č. 4 Kategorizace a delimitace bezlesí bývalého VVP Dobrá Voda (Mazín, 1993)

Kultura	Intenzita využití	Výměra (ha)	Návrh na management nebo delimitaci
Přírozená louka	využívaná	626	dále využívat
	leží krátkodobě ladem	381	zapojit do využití
Extenzivní pastvina	suchá	597	dále využívat
	vlhká	325	půdní rezerva, péče o travní společenstvo
Postagrární lada	bez náletu dřevin	116	ekostabilizační plochy, jen údržba a péče
	s náletem dřevin	1150	ekostabilizační plochy, jen údržba a péče
Celkem výměra bezlesí		3195	

Z celkové výměry všech agroekologických celků bezlesí „VVP Dobrá Voda“, která činí 3194 ha, bylo znaleckým posudkem doporučeno 1929 ha využívat jako přírodní horské louky a pastviny (lučně pastevní využití) a zbylých 1265 ha bývalých luk a pastvin s různým stupněm zamokření a náletu dřevin využít na diferencovanou péči a pasivní ochranu s výchovnými zásahy prořezávání náletu. Je třeba vědět, že v roce 1993 byl stav chovaného dobytka 10x nižší než v roce 1930.

Bohužel ani po dvaceti letech nebyla tato navržená aktivace citlivou, diferencovanou péčí o horské louky a pastviny akceptována. Plochy květnatých luk, které již tehdy v roce 1993 byly v I. zónách NPŠ, jsou dnes na řadě míst zarostlé hustým náletem dvacetiletých smrčů a chráněné druhy rostlin a živočichů již na těchto lokalitách nemohou být (např. Zhůří, Hadí Vrch a další).

Administrativním rozhodnutím byly po roce 1990 všechny zemědělské pozemky v kultuře louka a pastvina převedeny do kategorie ostatní plocha, kde je katastr nemovitostí eviduje dodnes. **Jedná se o účelově zavedený nesoulad do katastru nemovitostí na výměře 3195 ha příslušnými státními orgány. Zároveň na území západní části Šumavy neprobíhá katastrálním zákonem předepsaná prohlídka skutečného stavu (§7) a z hlediska lesního zákona delimitace a převod do lesního fondu včetně rozhodování v pochybnostech (§...).**

Obrovský rozsah nesouladů katastru nemovitostí se skutečným stavem lze dokumentovat na výsledcích deseti komplexních pozemkových úprav.

Tabulka č. 5 Nesoulady v druzích pozemků v deseti KPÚ na území NP a CHKO Šumava (západní část) (Mazín, 2012)

Zdroj: Pozemkový úřad Klatovy 2012

Katastrální území	Údaj o druhu pozemku v katastru nemovitostí / ha	Skutečný způsob využití / ha		Ochrana									
	Orná půda	TTP	Ostatní plocha (nálet)	Lesní pozemek	Zastavěná plocha	Vodní pl./zamokř. plocha (močál, mokřad)	Orná půda	TTP	Ostatní plocha (nálet)	Lesní pozemek	Vodní pl./zamokř. plocha (močál, mokřad)		
Svojše	4,713	18,109	4,456	5,723	3,174	9,357	0	9,597	0,32	15,63	7,289	NP	
Filipova Huť	0	14,74	48,03	18,25	2,5805	98,35	0	0,7027	22,22	0,0266	5,49	NP	
Vchynice – Tetov I.	10,60	32,60	7,14	24,89	2,131	15,66	0	68,74	28,42	0,1703	0	NP	
Vchynice – Tetov II.	0	7,36	16,95	5,51	1,4693	2,47	0	0,2234	11,24	4,28	0	NP	
Hamry na Šumavě	7,9642	389,5771	103,1203	365,3951	0	0	0	315,2079	172,1689	373,1606	0	CHKO	
Zhůří u Rejštejna	2,05	12,408	12,409	0,639	0,144	0,802	0	12,657	0,296	10,778	4,867	NP	
Kozí Hřbet	9,63	59,28	85,75	0,488	0	2,16	0	8,79	2,87	77,22	22,26	NP, CHKO	
Skelná Huť	8,8	12,8	0	0	0	0	0	8,8	12,8	0	0	CHKO	
Kundratice I., II.	0	13,5	0	0	0	0	0	0	13,5	0,6	0	CHKO	
Kochánov III.	50,67	48,97	3,33	46,34	0	0	0	144,58	3,04	0,27	0	NP, CHKO	
Celkové nesoulady (ha)	94,4272	609,3441	281,1853	467,2351	9,4988	128,799	0	569,298	266,8749	482,1355	39,906	NP a CHKO	

Obcím tato situace vyhovuje, protože za druh pozemku ostatní plocha přijímají větší daň z nemovitosti, než by tomu bylo u trvalých travních porostů a zemědělským podnikatelům to ani tak nevádí, protože na půdu, kterou pasou a sekají, dostávají velmi dobré a vysoké dotace od státu a EU (až 7000,- Kč/ha/rok).

Orgán ochrany ZPF a SNPŠ vyřešili problematiku sekundární sukcese bezlesí NP Šumava tak, že vytvořili pracovní skupiny, které již začaly na některých lokalitách redukovat nálet (např. na 30 ha lokality Hejha nebo k. ú. Prášily). Zemědělci s touto redukcí pomáhají štěpkováním a pastvou, ale **degradační proces zarůstání bezlesí náletem dřevin je možná rychlejší, než kůrovcová kalamita v lesích NP Šumava.**

Veškerá pozornost některých přírodovědců a aktivistů je účelově usměřovaná na otázku smrčín a brouka, případně tetřeva, přitom však klíčové postavení pro udržení biodiverzity Šumavy, což je hlavní cíl druhové ochrany, má bezlesí, které mizí rychleji, než les. V tomto směru chybí na území NP Šumava potřebný monitoring biotopů, populací a ekosystémů. Většina botanických hodnot je vázaná na udržení tradičních způsobů obhospodařování, které na Šumavě dlouhodobě chybí. Druhotné bezlesí luk a pastvin vytvořené v průběhu kolonizace Šumavy je základní podmínkou biodiverzity Šumavy. Bez bývalých luk a pastvin by Šumava ztratila svou tvář, krásu i přírodovědeckou hodnotu, která je srovnatelná s lesy a primárním bezlesím (Štech, M., Beneš, J., Silva Gabreta 1/1996).

2.3.4. Cestní síť a zpřístupnění krajiny

Ze závazné krajinářské typologie území NP Šumava a CHKO Šumava vyplývá, že k osídlení a údržbě lesní a zemědělské části krajiny musí existovat přiměřená síť polních a lesních cest. K těmto účelovým pozemním komunikacím (silniční zákon), které navazují na silnice III. Řádu, patří i turistické stezky a pěšiny jako periferní ukončení cestní sítě.

Je logické, že hustota cestní sítě odpovídá typu a hustotě osídlení, které je na území NP Šumava velmi nízké, ale *ze zákona stavebního, silničního a ostatních vyplývá povinnost zpřístupnění všech nemovitostí (pozemků).* V tomto směru chybí v celém území generel cestní sítě, který by jednoznačně posoudil současný stav účelových pozemních komunikací jako sítě a stanovil jejich kategorizaci, ať již v lesní části nebo části zemědělského bezlesí. SNP Šumava na dotaz, zda tento generel a pasport účelových komunikací má, odpověděla, že ano, ale při komplexních pozemkových úpravách žádný takový podkladový materiál Pozemkovému úřadu Klatovy při správním řízení pozemkových úprav nepředložila.

Představa přírodovědců a zastánců bezzásahovosti je naopak cesty rušit, včetně těch, které jsou vymezeny v katastrálních mapách. Podobná snaha je u orgánu státní správy lesů a Lesů ČR, kdy nemají zájem o zaměření a zavedení pozemků lesních cest do katastru nemovitostí při komplexních pozemkových úpravách.

Zvláštní fenomén týkající se znepřístupnění krajiny je na několika větších lokalitách bývalých vojenských újezdů, kde se nachází nevybuchlá pěchotní, dělostřelecká a ženijní munice (Hůrka, Stodůlky, Vysoké Lávky). V prvních turistických mapách byly tyto lokality zakresleny po roce 1990, ale pak došlo k prohlášení, že k žádné ekologické zátěži zde nedošlo a dodnes k žádné pyrotechnické očištění nedošlo ... (Valtr, 2012). Naopak v roce 2012 byly tyto životu nebezpečné plochy označeny výstražnými cedulemi ... Pokud návštěvník Šumavy, cyklista nebo turista vstoupí jen o krok mimo vojenské asfaltové cesty, riskuje svůj život.

Ke kvalitě života, což je jeden z hlavních cílů agroenvironmentální politiky EU, patří právo na pobyt v krajině a přírodě. K tomu patří i obecné právo používat veřejné polní a lesní cesty. Je to základní lidská a občanská svoboda, deklarovaná mimo jiné i silničním zákonem, ale i ústavou.

Neopodstatněný fundamentalismus SNP a CHKO Šumava lze ilustrovat zákazem opravy účelové komunikace- historické cesty z Děpoltic na Prenet, kde došlo k vodní erozi

s rýhami přes 1,5 m (Valtr, 2012). Podobně došlo k znehodnocení přírodní památky Šumavy při erozi na lesní cestě, kdy náplavy jemnozemě a šterku ve výšce 20 – 50 cm zakryly povrch části chráněného unikátního rašeliniště (Mazín, 2012).

2.3.4.1. Potřeby Integrovaného záchranného systému

V současnosti je SNP Šumava nucena pod tlakem veřejnosti založit jednotku integrovaného záchranného systému, aby byl v tomto směru dodržen zákon. Podle vyjádření současného ředitele SNP Šumava v horizontu tří let budou nakupovat požární auta a další protipožární techniku.

Nejde totiž jen o zpřístupnění lesa pro hospodářskou činnost a těžbu, ale také o zabezpečení pro případ požáru a ohrožení zdraví lidí. Z hlediska turistického ruchu pak jde také o to zachovat ústavně zaručeného práva na svobodu pohybu (čl. 14 (1) Ústavy).

S tím ovšem souvisí potřeba posouzení a návrhu na integrovanou síť účelových komunikací v celém území. Tuto potřebu by mj. měl řešit územní plán obcí. Postoj některých přírodovědců a občanských aktivit, že „oheň je příroda“ nebo „tak ať to shoří“ by pro stát a obce měl být nepřijatelný až zločinecký.

Poznámka: Vedle toho je zarážející postoj bavorské strany, která nemá zájem o propojení cest a komunikací, když nebezpečí požárů na rozsáhlých komunikačně nepřístupných plochách uschlého dřeva, které se nesmí vytěžít, je evidentní (Holub, 2012).

2.3.4.2. Problematika omezení a zákazu vstupu na vymezená území NP Šumava podle § 64 zák. č. 114/1992 Sb. (území s omezeným vstupem)

Správa NP Šumava může ve smyslu § 64 zák. č. 114/1992 Sb. omezit nebo zakázat vstup do určitých území. Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 Ao6/2010 však je nutné, aby byla přesně určena **míra rušení nebo ohrožení určitých druhů** (tetřev). V případě rozsudku se jednalo o lokalitu „Modravských slatí“ na stezce z Březníku na Luzný, ale i další. Soud v tomto případě byl postaven do pozice rozhodnutí, zda jsou omezena práva návštěvníků v přiměřené míře. I když soud nepopřel možnost Správy NP Šumava využít ustanovení § 64 zák. č. 114/1992 Sb. a zrušil vydaná opatření, omezující vstup do několika území v roce 2008 – 2009, ale pouze proto, že nebyla řádně odůvodněna.

Zajímavá je argumentace navrhovatele zmíněného případu, týkající se porušování tzv. Schengenského systému, neboť zákaz vstupu brání dostat se přes uzavřená území k hranicím Bavorska, přestože v těchto místech jsou stávající nebo historicky existující cesty. Velmi nebezpečně argumentoval odpůrce – SNPŠ s tzv. „průvodci divočinou“, kdy tato území se zátarasy a omezením vstupu je možné navštívit v doprovodu zaměstnance SNP Šumava. Jedná se tedy o výjimky a možnost prostoru pro korupci úředníků. Zároveň je třeba se zamyslet nad pojmem „průvodci divočiny“, který dokazuje infiltraci ideologického postoje úředníků k výkonu státní správy, což je nepřijatelné a proti kodexu úředníka.

Poznámka: Ve srovnání se stejnými přírodními podmínkami je na bavorské straně omezen vstup do lokalit s výskytem tetřeva, a to jen v době tokání. Podobně je možné se inspirovat přístupem německých ochranářů v Krušných horách, kteří ponechali vyšlapané pěšinky pro turisty svému účelu (Scheffler, 2012). Snaha o obnovení historických turistických cest v oblasti Královského hvozdu (CHKO Šumava) ze strany občanského sdružení Otevřená Šumava je po opakovaných žádostech a jednání na Krajském úřadě v Plzni a MŽP ČR Praha bezvýsledná.

Geneze případu zasláná Markovi

2.4. Terciární krajinná struktura (duševní a duchovní rozměr)

Terciární struktura krajinného rázu je sice metodicky poslední srovnávací vrstvou pro vyhodnocení krajinného rázu, ale nikoli zanedbatelnou nebo méně významnou. Terciární struktura krajinného rázu vychází sice z primární a sekundární struktury, není však jen pouhým odrazem těchto identifikovaných veličin, ale hmotnými i nehmotnými procesy ovlivňuje a dokonce přetváří přírodu a způsoby využívání krajiny. Mentalita lidí, žijících

v krajině, jejich historické kořeny a kulturní tradice i duchovní potřeby a estetické vnímání obrazu se tak jako nehmotné veličiny zhmotňují do reálné podoby aktuální krajiny.

Na základě výsledků rozboru a situační analýzy geopolitických a kulturně sociologických přístupů současného konfliktu okolo NP Šumava lze dojít k poznání, že právě terciární struktura krajinného rázu je pro vyjasnění situace rozhodující. Není totiž jen otázkou kulturní, historickou a estetickou, ale střetem dvou odlišných světových názorů, které se promítají do přístupů nejen ve vědecké obci, ale bohužel i do výkonu státní správy a komunální politiky.

Z hlediska celostátně vyhodnoceného podkladu (Culek, Löw, 2003) patří Šumava ve své terciární krajinné struktuře do **krajiny osamělých dvorců a sídlišť s dominikální pružinou**. Tato základní rovina nebo rámec hodnocení je vztažena k historickému potenciálu z období let 1400 – 1600. I když se půdorysy těchto plužin zachovaly v různém stupni dochovanosti znaků dodnes (např. Debrník). Tato struktura osídlení však doznala značného posunu jak vysídlením Němců, tak nálety dřevin a konzervativním ochranářským přístupem. Pro objektivní posouzení je proto nutné vyhodnotit aktuální stav.

Přestože posuzování terciární struktury krajinného rázu podléhá ze všech struktur nejvíce individuálnímu posouzení konkrétního místa, lze vycházet z regionálního rámce. Přitom je třeba sledovat roviny (vrstvy), které vychází z historických souvislostí, sdílených hodnot obyvatel a předků a jejich kulturního odkazu.

Prvky přírodní paměti vznikající opakováním interakcí mezi geologickým prostředím včetně reliéfu a substrátu, klimatem a biotou. Jsou to sakralita, druhy posvátnosti již od pohanských dob, krása krajiny, kontinuita, vědomí historie, uspořádání přírodních a kulturních ploch, archeologické, stavební a urbanistické památky (Valtr, 2012).

2.4.1. Typy venkovských sídel a krajiny z hlediska historického vývoje a osídlení

Tato vrstva terciární struktury krajinného rázu vzniká v západní části NP Šumava teprve po roce **1650**. Do tohoto období jsou vrcholové partie a nejvýše položené náhorní planiny porostlé lesy a neosídleny. Hlavním impulzem kolonizace území německými osadníky z Bavorska a Rakous bylo zakládání nových sklářských hutí a postupný prodej půdy. Neosídlené zůstaly jen příhraniční hřebeny nad 1000 m n. m. Vedle sklářských a dřevařských vsí vznikaly plužiny zemědělských pozemků jako základ dnešního bezlesí (Dohnal a kol., 2011). Také zanikají obchodní stezky a rozvíjí se pašeráctví.

V období 1750 – 1880 expanduje kolonizace do nejvyšších poloh (až 1200 m n. m.) a větších ploch vykloučeného lesa, a to nejen v podobě rozvolněného a rozptýleného osídlení, ale i do hloubky neosídleného hvozdu (Březník, Roklanská hájenka). V této době vznikají různé typy plužin (polní tratě), mezí, kamenných zídek a teras, snosů (kamenic), které jsou dnes zarostlé náletem dřevin nebo již uvnitř lesa. Vzhledem k neřízené těžbě dřeva je v rámci celé rakouské monarchie zavedeno systematické těžení dřeva a umělé obnově lesa (od 40. let 19. století). V tomto období také vznikají první iniciativy ochrany přírody (Schwarzenberg). S objevem průmyslového využití uhlí koncem tohoto období naštěstí těžba dřeva na palivo klesá a jen částečně se oživí po vichřici a následné kalamitě kůrovce v letech 1868 – 1870.

V období 1880 – 1939 je krajina na území dnešního NP Šumava nejintenzivněji využívaná a nejhustěji osídlená. Jednotlivá sídla a osady jsou propojeny cestami. Zvláště plužiny jsou využívány k pastvě, pěstování brambor (zornění) a význam zemědělství vzrůstá. Tento kulturní lesozemědělský ráz si osídlená krajina udržela až do konce II. světové války (Dohnal a kol., 2011). Do konce 19. století spadá i počátek organizované turistiky na Šumavě. Se vznikem Československa 1918 došlo k příchodu Čechů na území a také nově vybudovaná železnice podpořila rozvoj turistiky.

Osídlení Šumavy před II. Světovou válkou bylo svérázné nejen tím, že zde žili pohromadě Němci s Čechy, ale také hustota osídlení byla poměrně vysoká, což ještě dnes lze dokladovat mapami katastru nemovitostí.

Současný stav demografického vývoje je takový, že na území CHKOŠ (cca 2700 km²) žije cca 75000 obyvatel, což je polovina oproti roku 1930. Zároveň je zaznamenáván trvalý regresivní vývoj.

Závěr:

Pokud má být chráněn krajinný ráz v terciární struktuře z pohledu typu osídlení, tak právě ve znaku hustoty, rozptýlení a rozvolnění osad včetně propojení těchto sídel a chalup cestami, tak jak tomu bylo před II. světovou válkou, a to včetně komunikačního propojení mezi českou a bavorskou stranou.

Současný stupeň osídlení západní části NP Šumava však ustrnul a omezil se pouze na aktivitách zbohatlých podnikatelů v lukrativních místech (Horské Kvilda, Železná Ruda, Prášíly a další). Naopak aktivity drobných podnikatelů v menších sídlech nejsou podporovány a rozvíjeny (např. Nová Hůrka a další).

Z celkového pohledu došlo ke snížení komplexnosti jak přírodního prostředí, tak sociální sféry, což jsou symptomy kolapsu. Demografie zaznamenává regresivní vývoj.

2.4.2. Fenomén turistického ruchu v období 1890 – 1948 a dnešní podoba odkazu předků

a) tradice turismu

V tomto období dostává Šumava nový rozměr v podobě turistického využití krajiny, který postupně získal zásadní vliv a význam na život obyvatel. Krajina Šumavy, která byla do konce 19. století domovem dřevorubců, sklářů a zemědělců, se stala prostorem pro návštěvníky, obdivující její krásu a tajemnost ve spojení s dobrodružstvím a romantikou. **Turistika byla vždy chápána nikoli jako sportovní výkon, ale jako touha být v přírodě, kterou člověk obdivoval jako stvoření.**

Je pochopitelné, že přirozenou touhou člověka, který obdivuje krajinu jako součást stvoření svého životního prostředí, je vystoupit na nejvyšší místa, aby mohl získat rozhled. A tak v roce 1888 byla postavena na Trístoličnicku turistická chata. Tehdy už ale stála chata na nejvyšším vrcholu západní části Šumavy Javoru (1884). Následovaly stavby dalších turistických ubytoven na hřebenech Šumavy, jako je chata na Ostrým (1897, Můstku (1935), Pancíři (1923), Jezerní stěně (Juránkova chata), Roklanu (1934) a další (Neumann, J., 2009). Je pochopitelné, že tyto chaty na hřebenech šumavského pohoří byly propojeny turistickými stezkami, využívanými jak pro pěší turistiku, tak pro lyžaře.

Javor byl na lyžích pokořen již 26. 3. 1892 a o tři roky později bylo dosaženo Roklanu a Luzného (Kintzl, E., 2008). V roce 1896 v Želené Rudě a v roce 1903 Svaz lyžařů v království českém byl založen sportovní klub lyžování, což byl po Skandinávii druhý lyžařský svaz v Evropě. Lyžařská tradice na Šumavě přesahovala hranice nejen tohoto regionu, ale i Čech, kdy se závodů po roce 1913 zúčastňovali Němci, ale i Norové.

Sportovní lyžování a turistika se však staly součástí kultury i usedlíků. Venkovští kantoři učili žáky lyžovat a i zde se později zakládaly lyžařské oddíly a sportovní jednoty (Sokol Špičák, Tatraň Železná Ruda). **Rok 1896 se obecně považuje za přelomový rok, kdy turistika se na obou stranách Šumavy stává řízenou a organizovanou záležitostí, základem výchovy k vlastenectví, a to jak mezi Němci, tak mezi Čechy. Návštěvníci Šumavy byli prozíravě vyzýváni k ochraně přírody i stavebních památek (Neumann, J., 2009).**

V období třicátých let minulého století docházelo k rušení skláren a již tehdy podnikatelé využívali zvýšený zájem o cestovní ruch a objekty bývalých skláren byly přeměňovány na penziony a ubytovny pro turisty a lyžaře (Roučka, Z., 2006).

b) období 1945 – 2011 (železná a zelená opona)

Autoři Dohnal a kol. (2011) rozdělují období 1945 – 2011 na dvě vývojové fáze, a to 1945 – 1989 jako ochranu (myšleno z hlediska vojensko-politického) a 1989 – 2011 jako environmentálně – rekreační. Je pochopitelné, že období po II. světové válce muselo negativně ovlivnit terciární strukturu krajinného rázu, kdy převážná část Šumavy byla pro návštěvníky, turisty a lyžaře znepřístupněna. Řada míst byla po roce 1989 veřejnosti zpřístupněna (např. bývalý vojenský újezd Dobrá Voda). Přesto však existují dodnes místa bývalých turistických tras, která nejsou obnovena a kde ze strany NP Šumava je upřednostňovaná ochrana přírody nad ochranu kulturního dědictví v podobě turistických stezek (např. Juránkova chata, Špičák, Modrý sloup – Březník – Luzný apod.).

Nevyvážené, jednostranné postoje NP Šumava v tomto směru je možné doložit návrhem uzavřít 50 km turistických stezek koncem roku 2010 na základě § 64 a § 4 zák. č. 114/1991 Sb. Výklad pojmu „rušení“ a údajného výskytu tetřeva je věcí diskutabilní nejen pro laickou veřejnost, ale i odborníky. (Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. Ao6/2010-44 navrhol RNDr. V. Ř., MBA, odpůrce SNP Šumava). Podobně nepochopitelné je zrušení (stržení) lávkové cesty na jezerní stěně, kterou vybudoval Český svaz turistů a přežila celé období 2. světové války a socialismu, aby po roce 1991 byla odstraněna CHKO Šumava.

Bohužel podobné tendence rušení turistických cest jsou za současného vedení národního parku i na bavorské straně. Návštěvnost Šumavy klesá každým rokem cca o 4%. Příjem z turistického ruchu tak zaznamenává desetimilionové ztráty.

Občanské sdružení Otevřená Šumava, Špičák 187 se v roce 2011 obrátilo na předsedu vlády ČR a informovalo jej dopisem o postoji k současné situaci v NP Šumava, který inicioval tzv. Divoké srdce Evropy, a vyjádřilo své obavy o uzavření velké části Šumavy. Předseda vlády P. Nečas si nechal předložit od MŽP ČR podklady a vyjádřil se následujícím způsobem:

Hlavním cílem MŽP je v současné době nové vyhlášení národního parku zákonem, který by nahradil nařízení vlády č. 163/1991 Sb. V září 2010 byla zřízena pracovní skupina z pracovníků MŽP, nezávislých odborníků na legislativu v oblasti životního prostředí, zástupců Plzeňského a Jihočeského kraje i místních obcí. Cílem těchto jednání je připravit takové vymezení zón a způsobu péče, které bude nejen odborně doloženo a zdůvodněno, ale bude i akceptovatelné pro zástupce regionu a širokou veřejnost.

MŽP ani SNP Šumava nepřipravuje podle ministra životního prostředí T. Chalupy žádný záměr, který by omezoval přístup návštěvníků na území NP, případně rušil turistické trasy. Je potřebné si uvědomit, že omezení přístupu na nějaké území je možné pouze na základě zákona či zákonného zmocnění, nikoli na základě jakékoliv deklarace, v tomto případě myšlenky přeshraniční divočiny ... (č. j. 03804/11-OSV, 18. 3. 2011).

Občanské sdružení Otevřená Šumava v rámci své aktivity usiluje o obnovení několika původních turistických cest v území údolí Svárožné a Královského hvozdu (Horní Dámská cesta, Rendlova cesta, Arnova cesta, Cesta k Juránkově chatě a Cesta údolím Svárožné). O toto obnovení o. s. požádalo 21. 7. 2011 a od té doby nebylo ještě zahájeno správní řízení z důvodů vyjádření SNP Šumava 08830/2011, kdy podle § 45i (1) zák. č. 114/1991 Sb. „nelze vyloučit významný vliv záměru na předmět ochrany Evropsky významné lokality Šumava a Ptačí oblasti Šumava“.

Toto vyjádření znamená v podstatě zákaz nebo další lidsky nepřekonatelnou bariéru dalších administrativních postupů, včetně pořízení znaleckého posudku úředně oprávněnou osobou ve věci NATURA 2000, který žadatel záměru musí financovat s nejistým výsledkem. Přitom je všeobecně známo, že pokud se jedná o české zpracovatele znaleckých posudků, je výsledek předem známý. Předpoklad fragmentace území a vytvoření takzvaných nových lineárních zdrojů rušení lidskou přítomností, která je zde již několik desítek let regulovaná na minimum. Je pochopitelné, že pokud SNP Šumava vydá předem stanovisko k záměru v podstatě zamítavé, že znalec objednaný žadatelem jako úředně oprávněná osoba ve svém

posudku vyloučí významný vliv záměru na Evropsky významnou lokalitu Šumavy a Ptačí oblast Šumavy.

Výroční zpráva Občanského sdružení Otevřená Šumava za rok 2011 uvádí: *Ta odvěká touha vylézt na kopec a rozhlédnout se. Dostat se blíže Bohu, tak jako kdysi Mojžíš na hoře Sinaj a nechat si od Stvořitele zprostředkovat alespoň na chvíli Jeho nadhled a odstup od každodenního pachtění ... To platilo dnes, tak za období komunistické totality, tak období 1. Republiky, ale i monarchie. To je to, co máme společného s předky. Proto naši dědové stavěli lyžařské chaty na nejvyšších bodech hřebenů Šumavy ...* (Mazín, 2012).

Závěr:

I když došlo po roce 1989 k zpřístupnění převážné části bývalých pohraničních pásem a vojenských újezdů, existují dodnes tradiční turistické stezky jako kulturní dědictví národa, které nejsou z důvodů rigorózní ochrany přírody, účelovému výkladu § 64 zák. č. 114/1991 Sb. a nepřiměřenému upřednostňování primární struktury krajinného rázu obnoveny.

V důsledku je tak omezován rozvoj cestovního ruchu a konkurenceschopnost regionu jak obcí, tak podnikatelů na území západní části NP Šumava. Zároveň tato omezení přístupnosti občanů a milovníků Šumavy do míst, kam chodili jejich otcové a dědové, působí na veřejnost jako nově vznikající „zelená totalita“ vládnoucí moci.

2.4.3. Etnická diferenciacie a stav před a po II. světové válce a dopady na demografii

Předem je třeba konstatovat, že z hlediska vývoje národnostních etnik má západní část Šumavy svojí autonomii, která se sice nezachovala dodnes, ale katastrofální dopady jejího zmaru jsou znatelné dodnes. Aby bylo možné se pokusit aspoň o částečné obnovení těchto hodnot krajinného rázu, je nutné znát pravdivou historii.

V období 1880 – 1939 se kulturní a národnostní situace na Šumavě stabilizovala tak, že převládal lesozemědělský ráz. Po roce 1918 přibýlo mezi převážně německé obyvatelstvo Čechů, kteří žili až do roku 1938 v souladu. Díky obrovské pracovitosti a dlouholetým zkušenostem zdejších Němců, potomků kolonizátorů, byly přes drsné klima dosahovány poměrně dobré výnosy z luk a pastvin, brambor, ale i žita a veškeré výrobky masa, mléka a chleba obyvatelé produkovali sami (Roučka, Z., 2006). Snosy kamenů na hranicích kultur byly důkazy pracovitosti a pachtění těchto rolníků a lesáků. Dnes jsou tyto pomníky práce zemědělců rozebrány na stavby rekreačních objektů.

V roce 1938 došlo k okupaci československého pohraničí a odsunu českého obyvatelstva do vnitrozemí. Pak následovala II. světová válka a v roce 1946 první vlny vystěhování Němců jako původních obyvatel, kteří tuto krajinu nejvyšších partií Šumavy zkulturnili. Následovalo osídlení vystěhovaných sídel a hospodářství přídělci z Čech, Volyně, ale i Rumunska. Mnohdy přídělci vybydleli první a druhý příděl, a protože neuměli hospodařit, nakonec v padesátých letech odešli.

Ničivý konec demografie území dovršilo vytvoření pohraničního pásma a vojenského újezdu Dobrá Voda. Došlo k likvidaci desítek vesnic, chalup, malých stavení a samot z důvodů ochrany státní hranice s Německem (cca 130 vesnic zaniklo). Z větších osad zcela zanikly: Horní Hůrka, Vysoké Lávky, Zhůří, Knížecí Pláně, Stodůlky a další. Z některých vytvořila socialistická armáda střelnice s dopadovými plochami.

Nejen, že se snížila hustota osídlení, která byla základem pro terciární krajinný ráz, ale převážná část území západní Šumavy byla zbavena lidské přítomnosti. Na opuštěných plužinách byly buď autodromy, nebo je extenzivně využívaly Vojenské lesy a statky. Malá část osad (Prášily, Špičák, Hojsova Stráž) byly osídleny přistěhovanými přídělci, kteří se později stali zaměstnanci státních statků a přenechali svoje hospodářství s poli státu.

Místní obyvatelé a obce, vycházející ze zdravého selského rozumu, obohacující „přírodu pro lidi“, jsou jako jedna ze základních složek tvorby krajiny Šumavy obvykle přehlíženi a občas umlčováni dílčími finančními dotacemi (Valtr, P., 2012).

Došlo tak k totální ztrátě historické paměti obyvatel Šumavy. Nová poválečná populace převzala od bývalých německých obyvatel jen některé archetypy života v krajině. Někde došlo k nahrazení hodnot kulturní obhospodařované krajiny za hodnotu krajiny domněle přírodní (Löw, J., Míchal, I., 2003). V této ideologii socialismu lze možná hledat zárodky mentality nepřiměřené akcentace primární struktury krajinného rázu a spoléhání až uctívání přírody místo řádu křesťansky orientovaných původních obyvatel.

Reálným výsledkem těchto nehmotných veličin krajinného rázu, způsobených totální ztrátou historických a kulturních souvislostí, jsou nostalgicky působící torza domů, zanedbaná postagrární lada, rumiště z bývalých staveb, to vše vyvolávající v člověku smutek až tíseň. Krajina je komunikačně nepropustná, bez funkční cestní sítě a přiměřeně trasovaných turistických stezek (např. Hůrka, dříve Česká Hůrka), působící zmatečně nejen pro návštěvníka, ale i trvalé obyvatele.

Závěr:

Národní park Šumava je z hlediska etnického, demografického, ale i politického produktem historického vývoje. Na odsun původního německého obyvatelstva z území dnešního NP Šumava navázalo uzavření klíčových částí území z vojenských a politických důvodů komunistického režimu, které bohužel plynule přešlo do izolace těchto ploch od nového osídlení a normalizace vztahu lidí ke krajině.

V regionu české Šumavy o rozloze téměř 2700 km² žije dnes cca 75 tisíc obyvatel (při lidnatosti 28 obyvatel na km²), což je poloviční množství oproti roku 1930, s dlouhodobě regresivním demografickým vývojem, ve vazbě na nadměrnou a nevhodnou pasivní ochranu přírody. Nevhodný management chráněné Šumavy zásadně nepříznivě ovlivňuje osídlení a ekonomiku Pošumaví (Valtr, 2012). Lze konstatovat, že došlo jak k narušení kontinuity historického vývoje regionu, tak ke ztrátě paměti krajiny.

2.4.4. Kulturní místa, památky

Zvláštní, poslední vrstvou hodnocení celého komplexu faktorů krajinného rázu je postižení dochovanosti duchovního odkazu předků. Jedná se o *nehmotný rozměr* věcí, které přesahují jak primární struktury přírody, tak sekundární strukturu způsobů využívání, ale i tu část terciární struktury krajinného rázu, týkající se vývoje osídlení, demografie a etniky. Možná právě přes tuto poslední posuzovanou hodnotící vrstvu krajinného rázu lze hledat všeobecnou shodu všech stran. Ochránců přírody i zemědělců a lesníků, obyvatel i návštěvníků, Němců i Čechů, věřících křesťanů i ateistů, konzervativců či levicově orientovaných politiků.

I když zdroj tohoto rozměru je nehmotný, projevuje se zhmotněním v podobě literatury, mentálních map kulturních míst, míst klatých i svatých, poutních míst, sakrálních staveb, kapliček, křížových cest, obrázků, křížků, božích muk, stezek a podobných symbolů. Také příběhy, tradované vyprávěním, kroniky, báje a mytologie dotvářejí kulturní obraz krajiny na regionální a lokální úrovni.

Pro překlenutí etnické a demografické tragédie, způsobené předválečným a poválečným obdobím na Šumavě, je právě tento duchovní rozměr krajinného rázu. Z hlediska zák. č. 114/1991 Sb. není možné ignorovat historické příběhy s přesahy do dnešní doby, jako jsou: Klostermannovy příběhy z Březníku, záhady Dobré Vody, příběh vyrabované hrobky Abelů na Horní Hůrce, příběh na Zhůří mezi americkými a německými vojáky, legenda okolo Pustiny na Stodůlkách, ale i pochody smrti z Rejštejna do Horní Kvildy nebo příběh lyžařské chaty Juránka na Jezerní stěně.

K zamyšlení vybízí aktivita odsunutých Němců ze západní části území NP Šumava, kteří obnovují sakrální stavby zničené v období totality socialistického státu (např. Horní Hůrka). Zdá se, že osobní vztah ke krajině, tradici a kontinuitě historického odkazu původních obyvatel Šumavy mají více Němci, než Češi.

2.4.5. Duchovní a kulturní aspekt problému a střet světonázorů na Šumavě

V celém konfliktu a neústupných postojích zneprátených stran zastánců bezzásahovosti a racionální péče o ekosystémy NP Šumava je v pozadí skryta rozlišnost světonázorů. Naše ústava, vycházející z deklarace lidských práv, zaručuje všem občanům náboženskou a politickou svobodu, ale i svobodu pohybu (čl. 14, odst. 1) (viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7Ao6/2010-44). Na druhé straně tato ústava stanovuje povinnosti, které zavazují jednotlivce a skupiny lidí. Například vlastníky půdy starat se o svůj majetek tak, aby nebyl ničen a znehodnocován a nebylo poškozováno životní prostředí člověka (čl. 11 odst. 3).

RNDr. Jan Zahradník, vysokoškolský pedagog a bývalý hejtman Jihočeského kraje o střetu ideologií a světonázorů okolo současné situace v NP Šumava uvádí: *V současné době se jedná o zásadní střet dvou přístupů ke světu kolem nás. Ekologičtí aktivisté jsou nevyrazně přesvědčeni o tom, že mají „lidské právo“ na neomezené prosazování svých idejí o tom, že přírodu je nejlépe ponechat jejímu samovolnému vývoji, když ne všude, tak alespoň ve státem chráněných územích. Na Šumavě byla tato ideologie zhmotněna v pojmu „divočina“, tedy stavu, ke kterému prý dospěje příroda ponechaná samovolnému vývoji.*

Proti tomuto pojetí fungování lidské společnosti stojí naprosto početně převažující, avšak v podstatě mlčící skupina lidí, kteří jsou přesvědčeni, že člověk má přirozenou odpovědnost za přírodu na území, které lidská společnost po staletí obývá a má se o ní starat podle svého nejlepšího vědomí, svědomí a víry (Zahradník, J., 2012).

Současná situace názorových střetů okolo problematiky poničené a degradující Šumavy vyúsťuje ve své podstatě a koncentrované podobě v diametrálně odlišných světonázorech: netradiční ideologii hlubinné ekologie a tradiční křesťanské filozofie. Jestliže první skupina konfliktu vychází z nereálných představ a neověřených hypotéz, druhá strana má k dispozici argumenty dvatisíce let křesťanství a dalších dvatisíce let vývoje civilizace židovského národa.

Problém zastánců tradičních křesťanských hodnot, na jejichž straně je i zákon, je v tom, že nedokážou jasně formulovat duchovní východiska pro svůj přístup řádného hospodáře a správce, kterému byla svěřena tato Zem včetně Šumavy.

2.4.5.1. Křesťansko- demokratické hodnoty západní části civilizace

Úvodem je potřebné připomenout duchovní a kulturní tradice Evropy a našeho národa, které mají kořeny v křesťanství a z hlediska okolního světa se pozitivně promítají do života západní civilizace. Tři pilíře dnešní Evropské kultury stojí na židovsko-křesťanských základech a řecké moudrosti, ať se to někomu líbí, nebo nelíbí. (Poznámka: Tyto duchovní pravdy nelze směřovat s církvemi, v jejichž historii jistě došlo k pochybení).

Pokud připustíme, že patříme k této části civilizace a světa, pak normy chování, etika, právo a i demokracie jsou odvozeny od Tóry a Evangelia, tedy Staré smlouvy a Nové smlouvy. Vždyť i Řekové akceptovali Tóru a později Evangelium a principy desatera a Mojžíšových zákonů jsou patrné dodnes ve psaném právu. Kniha Genesis poskytuje všechno, co je třeba vědět o skladbě všehomíra ... (Binke, 2008). Demokracie, kterou vymyslel původně Platón, byla německými filozofy naroubovaná v 19. století na křesťanské hodnoty zanikající monarchie. Tyto hodnoty nebyly zničeny ani renesancí ani revolucemi ani komunismem a jsou obsaženy v základech práva a životních hodnotách západní kultury. Proto také zůstává západní demokracie vládou lidu, které ve srovnání s východními státy prosperuje. Západní civilizace má svým psaným právem, ať již podle římského nebo

zvykového způsobu, upraven vztah společnosti a jednotlivce k přírodě. Lidé se musí chovat jen tak, aby nepoškozovali přírodu a neohrožovali zdraví druhých (Ústava čl. 11).

Problém je určit míru nebo mez a rozsah nepřipustného poškozování jednotlivých složek přírody a dopady na celé životní prostředí. **Levicově zaměření purističtí naturisté, prosazující utopistickou ideu divočiny na Šumavě, jsou přesvědčeni, že příroda si pomůže sama, protože je mocnější než člověk. Tento světonázor však je v rozporu s křesťanskou tradicí, která vychází z víry, že tento svět stvořil Bůh a On určil člověka zodpovědného za správu Země.**

Nejde o to se vymezovat nějaké historicky mladé ideologii či spiritualitě a obhajovat křesťanské hodnoty společnosti žijící v České kotlině. Tyto hodnoty jsou zakotveny v právním řádu celé evropské společnosti.

Vedle toho z Božího slova vyplývá, že celá Země od svého stvoření úpí ke svému konci, tedy že tento pozemský svět je konečný. Je zřejmé, že žít na této Zemi bez toho, aby docházelo k negativním dopadům civilizace a globalizace, je de facto vyloučeno. Jde tedy o to chovat se tak, aby dopady našeho života a činění (bytí) na stvoření byly pokud možno minimalizovány. V tomto duchu psaného práva, morálního kodexu a dědictví po generacích předků funguje západní civilizace.

Kdybychom chtěli rozklíčit vzniklý konflikt znesvářených stran okolo současné situace na Šumavě, je možné z Mojžišových zákonů (kniha Genesis) odvodit základní pravdy o vztahu člověka k přírodě, promítnutých do dnešního práva a mravního kodexu:

- 1) Člověk (Adam) byl původně stvořen do Země jako správce nad celou přírodou (Gen 1:26-30). To je základní kompetence člověka, byť by se to zdálo někomu troufalé tvrzení. Jedná se totiž o delegovanou autoritu (moc), ze které se člověk vůči Stvořiteli nemůže vymanit, i kdyby chtěl. Bůh stvořil člověka ke Svému obrazu a tak se Mu má podobat i ve způsobu panování na této Zemi. **Obsah Božího panování je služba lásky. Člověk má rovněž „panovat“ láskou včetně vztahu ke svěřené přírodě a jen tak se podobá Bohu. A tak Bůh nestvořil člověka k zahálčivému způsobu života, kdy by jen pozoroval přírodu, jak se sama vyvíjí a samovolně přetváří Zem, ale uložil člověku úkol obdělávat a střežit Zem.** Pokud nechá člověk ležet ladem tuto svěřenou správu nad přírodou, zodpovídá se za tuto nečinnost před Stvořitelem.
- 2) Stvořitel potom, co delegoval svoji autoritu správy nad Zemí člověku, vytvořil kulturní část přírody a z divočiny převedl člověka do této zahrady. Zahrada byla ohrazena a střežena anděly. Bylo to místo svaté, zaslíbené, kde se setkával Bůh s člověkem. Dokonce dal Bůh vyrůst ze země stromoví žádoucím na pohled (Gen 2:9) jakoby upřednostňoval krajinný ráz nad zbytkem divoké přírody. V zahradě Bůh vysázel nejen stromy ovocné, jako jablň, fíkovník (Gen 3:7), ale i cedr, cypřiš a platan (Ez 31:8), což jsou stromy ozdobné. V zahradě stály ale i dva zvláštní, důležité stromy. Strom života a strom poznání dobrého a zlého. **Jestliže se drží člověk v Boží zahradě, kterou obhospodařuje, je blízko života, ať už je kdekoliv na Zemi.** Pokud se vzdálí od zdroje života, odumírá. Na hranici zahrady a pustiny (rozmezí života a živoření) pak Bůh vysadil strom poznání. Je to strom zkoušky. Strom, na němž se má ukázat, zda člověk Boha respektuje, nebo se ubírá cestou svévolníka mimo zahradu. Zahrada nebyla a není místem bez činnosti a společenství s podobnými tvory a s rostlinami, ale místem, kde se člověk setkává se Stvořitelem na rozhraní mezi poslušností, vírou, láskou a požehnáním a mezi neposlušností, svévolí a z toho vyplývajícím prokletím (Gen 3:17). Pro neposlušnost člověka je zlořečena zem a s ní i místo a příroda, kde žije (živoří). (Žák 1990)

- 3) Potom, co člověk zhřešil, byl Stvořitelem vyhnán z kulturní části krajiny a Země i člověk byli Stvořitelem prokleti. Země se vrátila do podoby původní krajiny s trním a hlozím, a muž byl postižen věčným pachtěním v podobě odstraňování těchto nekulturních rostlin a kultivací krajiny. A to proto, aby mohl dobývat chléb ze země (Gen 3:17-19). A tak první synové Adama a Evy byli agronom a pastevec. Nikde v Bibli není uvedeno, že by toto prokletí člověka Bůh v dějinách lidstva zrušil, a to ani po příchodu Ježíše Krista z Nazaretu. Od pravěku, starověku až po novověk žily tisíce generací lidí, kteří dobývají v potu tváře chléb ze Země a musí kvůli tomu odstraňovat hloží a trní. Zároveň ale platí, že celé stvoření úpí a spěje ke svému konci. V poslední době vývoje lidské společnosti a světa se tomuto úpění říká globalizace. **Ti z lidí, kteří jsou schopni bytostně vnímat to, co je přesahuje vertikálním směrem, se nenechají odradit zhoršujícím se stavem přírodního prostředí, snižující se biodiverzitou ekosystémů, erozí a kalamitami, ale dál pracují a pečují o svěřenou část Země, tak kde žijí a v zodpovědnosti, kterou jim svěřil Stvořitel.** S každodenní vírou, že výsledky jejich práce mají svůj význam a s nadějí, že to vše má smysl.
- 4) Kontinuální konflikt mezi člověkem a přírodou byl Bohem ustanoven po světové Potopě, kdy zahynulo celé lidstvo a tvorstvo, kromě Noeho a jeho rodiny. Bůh zničil zkažené lidstvo, ve kterém se rozmohlo ve velkém zlo, a vytvořil nový řád světa založený právě na vztahu člověka k obnovené Zemi. (Poznámka: zde shoda s teorií kolapsu a regenerace). Člověk se tak stal opět správcem a hospodářem, ale už to není to poklidné správcovství bez konfliktů se Zemí, rostlinami a zvířaty. Dokonce Bůh dovolil člověku mít za potravu zvířata. Živé bytosti se tak stali partnery v konfliktu člověka se Zemí. Zároveň však **Bůh požaduje na člověku toto ekologické násilí na přírodě minimalizovat. Lidé mají uznávat právo živých organismů na život** (Gen 9:4). V podstatě toto omezení bezohledného způsobu hospodaření nebo podnikání a chování člověka k přírodě je dnes profilově zakotveno ve všech zákonech civilizované části světa. Otázkou však je míra a způsob implementace těchto zákonů do života společnosti. A tak **klíčovou otázkou dnešního vztahu společnosti a jednotlivce k přírodě je hledání nové role v přirozeném konfliktu člověka se Zemí.**
- 5) Současnou situaci společnosti a jednotlivce z hlediska vztahu k přírodě charakterizuje zhoršující se zmatek, rozpory a nejasnosti, které lze pozorovat na příkladu Šumavy. Filozofové, ekologové a sociologové vymýšlejí různé teorie a hypotézy, jak popsat prohlubující se konflikt. Vymysleli teorii kolapsu a regenerace civilizací a kultur, projevující se na stavu krajiny, ideologii hlubinné ekologie, při které se lidi staví pod vládu přírodních živlů, ale také bezohledné cynické postoje kořistníků technokraticky orientovaných na exploataci přírodních zdrojů, podnikání a tvorbu největšího výnosu a zisku. Mezitím jsou desítky, možná stovky či tisíce teorií, ideologií, hypotéz, náboženství či dogmat. I když je těžké se orientovat v této názorové směsici mnohdy protichůdných myšlenek a slov, **povinnost minimalizovat konflikt mezi člověkem a přírodou z pozice správce Země je svěřena každému jednotlivci a celé společnosti.** Dnešní moderní člověk jako potomek renesančního obrození a vyznač občanské svobody, vlády lidu a všech výdobytků novodobé demokracie se může stavět do pozice autonomní bytosti v různých oblastech života. Ale ve vztahu k přírodě to prostě nejde. Hospodaření s půdou a přírodou totiž není cílem (Ruh, Brugger, 1990). Člověk si může přivlastnit plody Země, ale nikoliv Zem samotnou. Tu vlastní Stvořitel (Lev 25:23). **Cílem člověka není samo hospodaření nebo ochrana přírody a správa země, ale vztah ke Stvořiteli a Jeho řádu** (Ruh, Brugger, 1990). Chce se ale

vůbec dnešní člověk zařadit do vyššího světového řádu? A je vůbec reálné tento řád obnovit nebo udržet tam, kde přežívají jeho zbytky?

2.4.5.2. Ideologie dlouhodobého hnutí hlubinné ekologie

Na druhé straně názorového střetu a filozofického přístupu v konfliktu Šumavy stojí vyznavači hlubinné (radikální) ekologie, reprezentující se z aktivistů nevládních organizací (Hnutí Duha), ale i některých vědců (JČ univerzita). **Základní tezí hlubinné ekologie je ekologický směr, jenž zastává názor, že abiotická a biotická příroda, tedy i člověk jsou si rovni a mají stejná práva (www.priroda.cz).** Tato filozofie je tedy v přímém rozporu s hodnotami západní civilizace, demokracie a křesťanství.

Hlubinná ekologie jde ale ještě dál než ke vztahu člověka k přírodě, ale její autor Naess uvádí: „*Pokud se naše já v širokém významu tohoto slova objímá s ostatními bytostmi – včetně řek a hor není k vyjadřování naší lásky k druhým bytostem třeba žádného moralizování, ani dogmatického hlásání ekologické etiky*“. Naess klade tento přístup, kdy se stává ochrana přírody skutečným osvětleným zájmem člověka. Někteří lidé toto vnímají jako ztotožnění se s Matkou Zemí či s biosférou, případně ekosférou. Tím, že se stále více lidí bude podle představ příznivců „dlouhodobého hnutí hlubinné ekologie“ zapojovat do ozdravného procesu zkoumání ekologického já, začne docházet ke vzniku ekologicko – spirituálních kultur ...“ (Binka, 2008).

Pak ale **máme co do činění nikoli s občanskou iniciativou, ale s velmi sofistikovaným nově vzniklým náboženstvím, které nemá nic společného s vědou a výzkumem.** Celá motivace a mentalita vyznavačů hlubinné ekologie se tak posouvá do oblasti okultismu, který preferuje místo nepodmíněné lásky selektivní lásku, místo systému autorit rovnostářství a místo spoléhání na Stvořitele obracení se do svého nitra, které v důsledku působí rozklad osobnosti. Dochází tak k tomu, že předmětem uctívání není osoba Stvořitele, který učinil vše živé a mrtvé, ale uctívá se samotné stvoření jako matka země, neřešící energii vesmíru.

Binka Bohuslav (MU Brno 2008) analyzuje pět interpretací hlubinné ekologie:

- 1) Původně vznikla tato filozofie jako **poselství náboženství reprezentované Gándhím**, kdy hlubinná ekologie představuje organické spojení humanistické eko-filozofie. Otázky etiky, sebeuvědomění biocentrické rovnosti jsou obsaženy ve všech náboženstvích (buddhismus, hinduismus, toismus, křesťanství) a stačí provést syntézu. Výsledkem však je nepřehledná, zmatená směs názorů a pohledů na člověka a svět, na jejímž konci je nitro člověka, většinou vyprázdněné od lásky a rozumu.
- 2) Hlubinná ekologie dává důraz na **mentální návrat do prvotní jednoty všeho živého**. Každý, kdo jí dosáhl, se stává semínkem budoucího harmonického ráje. Proto (podle Erazima Koháka) oslovuje tato filozofie vzdělanější vrstvy. Proto také jde hlubinným ekologům více o vlastní duševní rovnováhu, než o skutečný stav přírody (viz bezzásahovost).
- 3) **Současný stav přírody nelze podrobit racionální analýze**. Kdo by se pokoušel o tuto analýzu, je buď naivní, nebo má mocenské ambice (biocentrický pohled).
- 4) Hlubinná ekologie má snahu vývoj společnosti vrátit zpět k neolitické kultuře. Jedná se prakticky o **omezování člověka na úroveň minimálního vlivu na ostatní formy života**. V radikální formě pak jde o redukci obyvatel Země na 100 mil. (Jelecuk, L., 1994). V tomto směru radikálních až fašizujících názorů anti-humanizmu se stává hlubinná ekologie společensky nebezpečnou.
- 5) Hlubinná ekologie je v umírněné variantě především **opozicí k ekologii mělké, povrchní**, která je oficiálním programem států západní civilizace a představuje antropocentrický přístup. Zastánci této filozofie nebo spíše náboženství kritizují

vládnoucí moc za neschopnost vyrovnat se s materialismem, konzumerismem, ekonomickým růstem a technickým rozvojem.

Ústřední pojem při výkladu světa je mýtus divočiny a příklon ke všemu, co je ženské, utlačené, neracionální, tajemné a snící. Hlubinná ekologie se tak dostává mimo oblast ochrany přírody do oblasti nábožensko-fundamentálního hnutí orientované směrem k New Age nebo radikálního feminismu (Binka, 2008).

Poznámka: Aby bylo jasno mezi pojmy hlubinná ekologie a krajinná ekologie nebo ekologie jako vědní obor, je vhodné tuto kapitolu doplnit o následující definice a výklad.

2.4.5.3. Srovnání ideologií a tradičních hodnot

Po provedené analýze křesťanských tradičních hodnot a novodobých ideologií je možné přistoupit k jejich srovnání. Pokud působí tyto ideové směry odděleně tam, kde není zájem mezinárodních organizací se zviditelnit, pak probíhá na různém stupni snaha o minimalizaci přirozeného konfliktu člověka a přírody. Někde a někdy se tyto dopady lidské existence daří eliminovat, jinde a jindy nikoliv. **Kde však vstupují do konfliktu ideologie, náboženství nebo ideologizované vědní obory, tam se celý problém posouvá do vyšší duchovní roviny.**

Je známo, že diskutovat se zlými duchovními silami je zbytečné, někdy i nebezpečné. Jakoby racionální argumenty byly předem diskvalifikované z dialogu. Přesto je v případě současného konfliktu na Šumavě, který se zdá být na začátku, nikoli na konci. Je proto potřebné se do dialogu fundovaně pustit.

Jak bylo uvedeno v předchozích dvou subkapitolách, **vše se odvíjí od světonázoru vycházejícího z počátku vzniku tohoto světa. Je zřejmé, že z tohoto bazálního náhledu na svět lze vysvětlit současný vztah člověka k přírodě a Zemi, ale i současný stav přírodního prostředí a společnosti lidí.**

Jeden ze čtrnácti německých, švýcarských a amerických autorů publikace *Etika a půda* (Ruh, Brugger, 1990) se shodují na tom, že nauka o stvoření není o absolutní moci a nadvládě Stvořitele, ale o poměru pospolitosti a spolupráce člověka se Stvořitelem (bližší vysvětlení v subkapitole 2.5.5.1.). Tato spolupráce a obecenství se týká jak správy a obhospodařování země pro účely získávání potravin, tak bydlení. Člověk je na Zemi doma. Pod pojmem „domov“ je možné rozumět síť uspokojených sociálních vztahů, ke kterým patří příroda a životní prostředí. „*Příroda je pro člověka skutečným domovem, ale jen tehdy, když jí užívá a přitom ji neničí*“ (Moltan, 1985).

Toto pojetí tradičních křesťansko-židovských hodnot obsažených v Božím slově (Bibli) se paradoxně shoduje s teorií a dnes již uznávanou mladou vědou – ekologií. Celá záležitost pojetí světa se zúží na vztahové vazby nejen jednotlivých přírodních a přirozených druhů, ekosystémů a geosystémů, ale i vztahu člověka k přírodě a jeho životního prostředí.

Takto pojatý vztah člověka k přírodě a Zemi je transparentní a vychází z jediných informací, které sahají až ke vzniku tohoto světa (Bibli). Oproti tomu vyznavači hlubinné ekologie čerpají své ideje z lidských ideologií a zbožňování přírody. Jejich cílem je chránit jakéhosi „*boha přírody*“, nebo lépe řečeno „*matku přírody*“ a prožívat přitom vlastní, sobecké uspokojení. Toto zbožňování přírodních sil je staré jako lidstvo samo. Vegetativní božstvo (oheň, slunce, vítr, déšť) byly uctívány ve všech národech, kromě Izraele. Současné doktríny o zmocnění přírodních sil lze personifikovat klanění se tetřevovi.

Lidé žijící, spravující a pečující o Šumavu jsou pro dnešní uctívače přírody překážkou pro samoregulační a regenerační procesy. Zastáncům této ideologie a spirituality jakoby chybí sociální inteligence a úcta k lidské důstojnosti a člověku. (Například silnici od hraničního Modrého sloupu k Březníku chtějí fundamentalisté rozebrat a odvézt. Cíl – příroda bez člověka.)

Je zřejmé, že obyvatelům západní části Šumavy, kromě některých podnikatelů v těžbě dřeva a příjemců dotací na zemědělskou půdu a obchodníkům s půdou, jde o zachování hodnot neobyčejného přírodního a životního prostředí. Chtějí se však zúčastnit současné krize, ze které je východisko. Nechtějí pasivně přihlížet, ani opustit domov a Zem, za kterou jsou zodpovědní.

V roce 2012 se sešlo přes 100 zástupců nevládních organizací, výzkumných nadací a univerzit na konferenci, aby se poradily, jak uplatňovat program Great Transition (Velký přechod). Ten počítá s proměnou stávající ekonomiky, životního stylu a hodnot a otevřeně mluví o nutnosti proměny celého společenského systému. Zastoupení na konferenci měly i takové organizace, jako jsou WWF (světový fond na ochranu přírody) nebo Greenpeace.

Hlavním smyslem bylo analyzovat důvody, proč občanské iniciativy nejsou v otázkách vývoje společnosti úspěšné. Vyhrávají jednotlivé bitvy, ale ve válce prohrávají. Mimořádně zajímavá témata byla: realistická analýza současného stavu, program, jenž je protnutím vědeckých analýz a utopické vize a kontext, jako jsou na tom české organizace.

Podle Júlie Sokolovičové, ředitelky největšího domácího sdružení nevládních organizací Zelený kruh, je zapojení našich nevládních organizací do mezinárodních sítí slabé. (Komárek M., Literární noviny č. 32/9.8.2012).

Zajímavé na tomto mezinárodním hnutí nevládních organizací ekologicky zaměřených je to, že se vůbec nezajímají o místní nevládní organizace, podporující vládní garnituru. Zdá se, že tyto mezinárodně organizované skupiny, jako je Zelený kruh, Hnutí Duha a další, mají za cíl jen svržení vládnoucí moci a současné podoby demokracie, nikoli však udržitelný rozvoj a budoucnost společnosti lidí, byť by se jednalo o utopistickou vizi. O co jde *programu „Velký přechod“*?

Tabulka č. 2 Srovnání tradičních konzervativních hodnot a nových idejí hlubinné ekologie

Okruh problematiky	Tradiční konzervativní hodnoty	Nové ideje hlubinné ekologie
Ochrana přírody a krajiny	Asistenční péče a diferencované způsoby využívání ekosystémů	Bezzásahovost a znepřístupnění krajiny pro člověka, ztráta biodiverzity
	Aktivní přístup k ochraně životního prostředí člověka, iniciace přírodě blízkých procesů	Omezování člověka na úroveň minimálního vlivu na ostatní formy života (bezzásahovost)
	Potřeba monitoringu a kontinuálního vyhodnocování přírodních procesů a respektování paměti krajiny	Nemožnost podrobení problematiky Šumavy racionální analýze
	Zachování historické kontinuity kulturní krajiny s diferencovanou péčí a ochranou svěřeného dědictví	Mýtus divočiny na území Šumavy a strnulá doktrína pasivního spoléhání na Matku přírodu
Využívání a bydlení v krajině	Udržitelný rozvoj území a racionálně aplikovaná krajinná politika a územní plánování	Nezájem o život lidí bydlících na území NP Šumava a dogmatické sledování ideologických cílů
	Identita člověka s domovem, krajinou, pocit důvěrnosti a bezpečí, zachování kvality života lidí a faktor pohody	Odcizení člověka od přírody a místa, kde bydlí, vylidnění krajiny a zpřístupnění jen pro vyvolené vědce a jejich nedomyšlené experimenty
	Diferencované, šetrné zemědělské využívání bezlesí a lesů, udržení biodiverzity	Ponechání ekosystému samovolnému procesu neřízené sukcese, pustina
	Zachování a obnovení polních a lesních cest a turistických tras pro regulovanou návštěvnost	Zrušení cest a komunikací „ve jménu“ experimentu stoleté proměny Šumavy
Duchovní oblast, náboženství a občanské postoje	Spolupráce člověka se Stvořitelem na péči o Zem, správa Země (antropocentrický názor)	Uctívání bohů přírodních sil a spoléhání na vesmírnou energii (centrem je příroda), kritika západní civilizace a kapitalizmu
	Víra v Boha a odkaz otců ke křesťanským hodnotám	Ekologicky spirituální kultura orientovaná směrem k New Age

Respektování zákonných norem, občanských práv a povinností, etické postoje	Nábožensko-fundamentální hnutí s nátlakovými akcemi občanských iniciativ
Zodpovědnost za stav krajiny, předběžná opatrnost, plánování, mezigenerační solidarita	Fatalismus determinující i zničení Šumavy broukem nebo ohněm, zhouba
Realistická politika udržitelného rozvoje společnosti	Utopické vize „Velkého přechodu“ na nový společenský systém
Láska a snášenlivost	Nerespektování a nesnášenlivost

Srovnáním nově vzniklých ideologií s tradičními hodnotami křesťanské společnosti se lze ztotožnit s obecnými pravdami, a to že: „Kdo chce pochopit současnost, musí poznat minulost“, nebo „Všechno vědění pochází ze skutečnosti“ (I. Kant).

2.4.6. Shrnutí a vyhodnocení míry ochrany a dochovanosti krajinného rázu západní části Šumavy (závěr SWOT analýzy)

Bohužel povinnost „ze zákona“ provádět monitoring přírodních procesů na území NP Šumava není naplněna a nemůže být proto stanoven konkrétní předmět ochrany v konkrétní lokalitě nebo oblasti. Proto je během posledních dvaceti let měněna koncepce ochrany NP Šumava a vymezení jejich zón ochrany. Přesto je možné pro účely terciární struktury krajinného rázu provést obecně platné vyhodnocení sociokoregionů.

Tabulka č. 3

Sociokoregion	Míra dochovanosti typických znaků krajinného rázu a negativní dopady kolapsu regionu
Královský hvozd	• Lokální odumírání horských smrčín, ztráta pohledového horizontu a typických dominant (Ostrý, Jezerní hora) • Neobnovené turistické stezky, znemožnění panoramatických pohledů a poznání krajiny člověkem (Juránkova chata, Dámská) • Obnažené skalnaté hřebeny horských lesů s mrtvými stromy, stísněné pocity • Ztráta aktivity a přívětivosti krajiny
Šumavské pláně	• Zarůstání bezlesí náletem smrku, ztráta vizuálně vnímaných scénérií, horizontů a pohledových os • Snížení druhové diverzity a pestrosti luk a pastvin v zónách bezzásahovosti • Změna typického obrazu plužin a rozptýlené zástavby (Zhůří, Stodůlky) • Cestní síť redukována na účelově budované vojenské cesty, zlikvidovaná sídla a stavení • Ztráta faktoru pohody a identity se zemí (rušivé vjemy zpustošené krajiny) a přitažlivosti pro návštěvníky
Pošumaví	• Postupující sukcese vysoko položených plužin • Nezachované členění pozemků bezlesí, porušené měřítko krajinné struktury scelením a velkoplošným využíváním • Ztráta fotonů díky agroenvironmentální politice dotací na půdu (přiorávání krajinných prvků a remízků)

Celkově lze konstatovat, že krajinný ráz západní části Šumavy a Pošumaví je méně zachovaný s částečnou ztrátou některých typických znaků. Proces porušenosti krajinného rázu se však progresivně prohlubuje především v horských partiích území NP Šumava, a to především prosazováním bezzásahovosti na bezlesí a horských smrčínách nejvyšších hřebenu podmačených smrčín.

2.4.6.1. Silné stránky

a) primární struktura přírodního prostředí a jeho ochrana

- výjimečný typ georeliéfu vysoko položených plošin s hřebenovou partií horských smrčín a podmáčených lesů a rašelinišť
- nízká hustota osídlení s řídkou sítí pozemních komunikací a osad jako výsledek vysídlení
- neobvykle velká rozloha chráněného území s nárazníkovou zónou chráněné krajinné oblasti a nejrozsáhlejší komplex lesů ve střední Evropě
- extenzivně využívaná kulturní krajina s potenciálem relativně vysoké biodiverzity
- zatím zachovaný potenciál pro autoregulaci a regeneraci poškozených ekosystémů

b) sekundární struktura kulturně historických hodnot

- snížený počet trvale žijících obyvatel a návštěvníků a jejich možného negativního vlivu na přírodu
- potenciál rozvoje turistiky a cestovního ruchu s možností regenerace a posílení konkurenceschopnosti regionu
- zachované životní prostředí pro trvale bydlící obyvatele s možností vybudování přiměřené infrastruktury a příležitostí pro zvýšení zaměstnanosti
- možnost pro obnovení racionální péče o bezlesí a komplex lesů formou zemědělství a lesního hospodářství

c) terciární struktura nehmotných veličin

- zachovaná identita a osobní vztah k místu u převážné části obyvatel a návštěvníků regionu
- zbytky zachovaného duchovního dědictví obyvatel i návštěvníků Šumavy a zájem o obnovení těchto hodnot, které se ze společnosti lidí vytrácí
- potenciál duchovního odkazu předků a konzervativních hodnot podpořená zákonem a ústavou
- vznikající občanské iniciativy a vědecké publikace podporující křesťanské tradiční hodnoty a světonázor

2.4.6.2. Slabé stránky

a) primární struktura přírodního prostředí a jeho ochrana

- neobvykle velká rozloha NP a CHKO Šumava s vysokými nároky na administrativní aparát, legislativu a veřejné prostředky a neúměrná koncentrace výkonu státní moci bez znalosti širších územních vazeb a zpětné reflexe (důsledek zanedbané diskuse o předmětu, ale hlavně cíli ochrany před vyhlášením NP Šumava a dalších právních a ochrannářských omezení, která se vršila na sebe)
- kolaps nejceněnějších ekosystémů horských smrčín a podmáčených lesů a škody na životním prostředí (les, vodní režim, mikroklima, zemědělská půda)
- zarůstání bezlesí náletem monokulturních smrků a ztráta ohrožených druhů bylin a snížená biodiverzita, nízký stav býložravců
- dvacetiletá absence asistenčního managementu především bezlesí a nárazníkových zón nejceněnější jádrových zón lesních ekosystémů, chybějící býložravci v bezlesí a naopak přemnožená jelení zvěř, neumožňující obnovení listnáčů
- nesystémová opatření ústředního orgánu a orgánu ochrany přírody, především v dlouhodobém pasivním přístupu bezzásahovosti

b) sekundární struktura kulturně historických hodnot

- zlikvidované osady a vesnice tvořící součást kulturní krajiny včetně cestní sítě a degresivní demografický vývoj
- permanentní konflikt zúčastněných stran partnerských vztahů, se zneužíváním situace k vlastnímu obohacování nebo získání výhod
- útlum zemědělství na části bezlesí jako důsledek nediferencované ochrany přírody

- ztráta původní identity a kulturně historických hodnot trvale žijících obyvatel jako důsledek vysídlení Němců a čtyřiceti let totality
- dlouhodobá demografická krize ve vývoji regionu a stoupající nezaměstnanost

c) terciární kultura nehmotných veličin

- ztráta povědomí křesťanských postojů a hodnot v nazírání na ochranu přírody a hospodaření v krajině
- nedostatek argumentace vůči radikalizující ideologii hlubinné ekologie fundamentálních aktivistů a demagogie přírodovědců zasahující do výkonu státní správy NP Šumava
- rozhodování o lidech a krajině Šumavy jednotlivci, kteří na území nežijí, což je zneužívání svěřené moci, samovláda a uzurpování rozhodovacího práva
- nedostatečná ochrana tradic, zkušeností a stávajících hodnot čtvrtého rozměru krajiny a Země na úkor vytváření nových ideologií a dogmat
- narůstající zmatenost, neschopnost se orientovat v postojích různých stran, lhostejnost nad vývojem krajiny a vztazích lidí, ztráta pocitu bezpečí a domova, odcizení, prostor pro projevy kořistnického chování a neúcty

2.4.6.3. Rizika

a) primární struktura přírodního prostředí a jeho ochrana

- ztráta seberegulační schopnosti ekosystémů horských smrčín a podmáčených lesů pro obnovení
- zánik lučních společenstev bezlesí z důvodu chybějících vkladů lidské práce a péče
- trvalý pokles biodiverzity celého geosystému Šumavy
- výrazné snížení retenční a retardační schopnosti lesů, zrychlený, soustředěný odtok vody s následnou erozí půdy a povodňovým nebezpečím

b) sekundární struktura kulturně historických hodnot

- ztráta etniky a identity obyvatel s krajinou, znechucení a rezignace na prohlubující se kolaps (zhroucení). Ztráta sociální soudržnosti obyvatel regionu (rezignace, rozpad vazeb a společenství)
- totální ztráta estetických hodnot, tváře a obrazu krajiny pro návštěvníky a rapidní pokles cestovního ruchu
- pokles prosperity regionu a dlouhodobé udržitelnosti rozvoje, potřeba dotací, podpor a alternativních programů pro záchranu
- nebezpečné snížení kvality života, nezaměstnanost a vysídlení, především mladých rodin
- ekonomický propad a ztráta konkurenceschopnosti sociokoregionu

c) terciární struktura nehmotných veličin

- průnik a zatemnění křesťanských hodnot nejen v duchovním teritoriu Šumavy, ale i navazujících regionů a krajin
- pronikání bludných učeních a ideologií do akademického prostředí a dekadence nových generací vědců a celé společnosti
- rezignace poučenosti a projevy nihilizmu, především místních obyvatel, ztráta víry v základní hodnoty života, pocit prohry a zmaru oproti vítězství bludných nauk a ideologií, pocitu smutku až tísně
- neústupné postoje všech zúčastněných stran a občanská nesnášenlivost, projevy sobectví, spekulativního chování a kořistnického uvažování

2.4.6.4. Příležitosti k obnovení

a) primární struktura přírodního prostředí a jeho ochrana

- cílevědomá, diferencovaná péče o postižené ekosystémy, asistence a iniciace regeneračních procesů a přírodě blízké sukcese, vytvoření optimálního modelu ochrany hodnot Šumavy
- definice skutečného objektu ochrany a státního zájmu a reorganizace správního úřadu tak, aby se naplnil zákon a vůle občanů, kteří delegovali pravomoci (svobodu) ve věc i ochrany Šumavy na stát
- vyvážený přístup mezi ochranou životního prostředí člověka a ochranou přírody při respektování principů udržitelného rozvoje regionu
- střednědobé obnovení a transformace degradovaných ekosystémů, biochor a unikátních geobiocenóz do nové, regenerované soustavy přírodě blízkých společenstev, které udržuje v rovnováze člověk

b) sekundární struktura kulturně historických hodnot

- obnovení tradičních způsobů obhospodařování lesů a bezlesí včetně rozvoje diferencované péče zemědělců a lesníků
- citlivé vybudování chybějící infrastruktury účelových komunikací cest včetně založení integrovaného záchranného systému na území národního parku
- pomocí územního plánu a plánu péče při respektování všech limitů území postupně osídlit území o trvale žijící obyvatele
- obnovení krajinného obrazu původní Šumavy před kolapsem a kůrovcovou kalamitou a opětovné zatraktivnění regionu pro turismus a cestovní ruch

c) terciární struktura nehmotných veličin

- posílení identity lidí k místu a krajině Šumavy na základě srozumitelné a racionální ochrany hodnot, se kterými se může ztotožnit
- prosazení etických a mravních postojů, na kterých je založena západní civilizace a její právo
- posílení občanské společnosti a její spoluúčasti na rozhodovacích procesech, legislativě a správě věcí veřejných
- ukotvení jednotlivců, kteří přijali zodpovědnost za svěřenou zem a spolupráci s jejím Stvořitelem, komplexní vnímání problematiky v souvislostech všech rozměrů

Závěr:

V důsledku po dvaceti letech existence NP Šumava došlo k tomu, že tématu ochrany se názorově zmocnily ideologizované a mezinárodně i národně podporované skupiny ekologů, jejichž vliv neustále roste. V České republice, v regionu Jihozápad NUTS II a v území NP Šumava sílí nebezpečné relativistické názory a výrazné levicově intelektuálské směry uvažování, které jsou v rozporu s vládní politikou, ale i zákony. Rekrutují se jak ze strany některých nevládních organizací, tak z akademického prostředí.

V situaci ekologické katastrofy a kolapsu soustavy, která se vymyká lidskému chápání, nejde o to všemu rozumět vědeckými metodami a kritickým myšlením, ale o pokorný postoj, uznávající, že nás převyšuje nejen příroda, ale i ten, kdo jí stvořil. Člověk i postižená příroda Šumavy se tak dostávají do prostoru neznáma. Přesto lze formulovat pomocí SWOT analýzy rizika a příležitosti, kterými by bylo možné kolaps postupně směřovat k regeneraci a obnově. Je zřejmé, že se nebude jednat o návrat k původní podobě krajiny a regionu. Šumava už nebude nikdy taková, jaká byla před katastrofální kalamitou nastartovanou po roce 2007. Ale je možné usměrnit a iniciovat regeneraci sociokoregionu tak, aby vznikla nová Šumava, respektující odkaz našich předků a původní krajinný ráz.

Ústava (listina základních práv a svobod) zaručuje všem lidem náboženskou a filozofickou svobodu (čl. 2 odst. 1), ale státní moc lze uplatňovat jen v případech a

mezích a způsobem stanoveným zákonem (čl. 2 odst. 2). Nátlakové akce zastánců hlubinné ekologie, ale i výsledky některých výzkumných projektů zastávající tyto názory nemohou zasahovat do výkonu Správy NP Šumava a jsou proto, protizákonné (viz výrok Krajského soudu v Plzni, blokáda 2011).

Problém mlčící většiny racionálně uvažujících lidí je v tom, že nezná spiritualitu hlubinné ekologie puristických naturalistů a zelených fundamentalistů a nedovede se proti těmto duchovním silám postavit vlastní spiritualitou křesťanství, na kterém je založeno tradiční chování a vztah lidí k přírodě.

C. CELKOVÉ SHRNUTÍ A ZÁVĚRY – SYNTETICKÁ ČÁST

Po systémové analýze a jejím vyhodnocení pomocí metody SWOT a metody hodnocení krajinného rázu je možné provést syntézu. Hlavním cílem je nalézt mosty, které by mohly posloužit pro překlenutí progresivně se prohlubující krize sociokoregionu. K tomu je třeba vyhodnotit a shrnout pravdivě minulost, ztrátu kontinuity a současná kolaps soustavy přírodního prostředí a společnosti a pokusit se o prognózu vývoje.

1. Historie současné konfliktní situace a kolapsu na západní části Šumavy

K zásadnímu zlomu rovnovážného stavu člověka a přírody na Šumavě došlo v předválečném období po roce 1938, kdy došlo k vysídlení Čechů a prvním geopolitickým změnám regionu. Poté následovala 2. světová válka s veškerými dopady na Sudety, odsun Němců a studeno válku s její „železnou oponou“.

Geopolitická a sociální situace v západní části Šumavy odráží stav krajinného rázu ve všech třech vrstvách struktury a točí se v kruhu. Počátek tohoto negativního stavu lze hledat v osmdesátých až devadesátých letech minulého století, kdy vše, co se týkalo ekologie jako neoficiální, totalitním režimem tolerované vědní disciplíny, pozvolna přerůstalo v ideologii ekologizmu.

V roce 1989 při politickém převratu dostaly tyto tendence a skupiny odborníků, bývalých disidentů a politiků prostor uplatnění ideologie ekologizmu. Vzniklo chybějící ministerstvo životního prostředí, které do tohoto roku suplovalo ministerstvo kultury a zákon o ochraně přírody a krajiny včetně Národního parku Šumava s nekriticky velkou rozlohou správním aparátem. Všechny tyto „výdobytky“ sametové revoluce jsou až do současnosti zakonzervovány a ekologisty využívané ke svým skupinovým zájmům.

Poznámka: Je pochopitelné, že otevřít novelu skupiny zákonů okolo ochrany přírody a životního prostředí je vždy riskantní, protože technokratické vlivy, zájmy developerů a různých investorů podporovaných z cizích států i od vlastníků půdy stále narůstají. Politická situace po orkánu Kyril v roce 2007 otevřela prostor pro uplatnění ministerského příkazu k nezpracování polomů. Tím došlo k progresivní líhni kůrovce a kalamitě, kterou již nelze zastavit. Do současnosti padlo za oběť brouku dva a půl milionu stromů. **Teorie bezzásahovosti prosadila bývalá vědecká rada NP Šumava, zrušená až v roce 2012 ředitelem Stráským.** V tomto směru se naplnila teorie antropogenního kolapsu, a to především v sociální dysfunkci, kdy stát vládl v období 1980 – 2010 pomocí specificky vytvářené ideologie bezzásahovosti, přičemž na druhé straně probíhala těžba dřeva ve velkém. Ideje počátku ochrany přírody, které vedly k růstu kultury a civilizace v regionu, se vyčerpaly a začaly působit negativně a v kombinaci s přírodním kolapsem vedly celou společnost regionu k úpadku.

Tyto struktury ekologů a zelených postupně pronikaly do rezortu životního prostředí jako poradci nebo občanská sdružení, která byla do roku 2010 financovaná přímo ze státního rozpočtu. Vedle toho tyto názorové postoje pronikaly do Správy NP Šumava a CHKO Šumava v podivuhodném protikladu zájmové skupiny kolegů, zajišťujících státní správu lesů na tomto

území. Celou nepřehlednou situaci dovršily dva aspekty. Jednak skupina vědců parazitujících na následcích bezzásahovosti a následných přírodních kalamit a vedle toho radikalizující se občanské hnutí nemístních skupin vyznavačů naturalistického purizmu a hlubinné ekologie, navázaných na mezinárodní organizace (Greenpeace).

Města, obce, občané a návštěvníci regionu se tak pro tyto zájmové skupiny, státní úředníky a vědce stali objektem, vůči kterému se mohly vymezit „ve jménu bohyně matky přírody“. Bdělost a předvídatost, kterou se věda a ochrana přírody má označovat, se tak vyměnila za experiment na ploše rozsáhlého regionu uprostřed Evropy. Zvláště věda jako „včasný varovný systém“ má povinnost a zodpovědnost včas upozornit veřejnost na potenciální nezvratná rizika (Ruh, Brugge, 1990).

Předmět a důvod ochrany (objekt) se postupně zamlžoval a jednotlivé snahy z oficiálních a neoficiálních míst byly v čím dál větším rozporu. Tajuplné důvody ekologické stability a odvádění pozornosti od kolapsu ekosystémů směrem k jednomu představitelům přírodních systémů, tedy „původnímu“ smrku a tetřevovi, dokázalo vyhrotit sociální situaci západní části Šumavy do dnešní podoby radikálních projevů.

Oficiální vedení správy NP Šumava do roku 2011 pod vlivem své vědecké rady nevycházela z kulturních dějin území, ale zpočátku z romantických představ o kráse přírody a v důsledku ze společensky nepřijatelných ideologií. Dnes již nejde o pomatený romantismus ani historickou naivitu, ale o vážné narušení sociální a přírodní situace celého regionu.

Šumava se tak v rámci České kotliny stala obětí beránkem na oltáři ekologů, naturalistických puristů, občanských radikálů bez vzdělání a náboženských fanatiků. Díky Bohu a zodpovědným lidem, kterým není lhostejný současný stav na Šumavě, se situace začala v roce 2011 měnit k lepšímu. Na některá preventivní a nápravná opatření je však již pozdě.

2. Možnosti nápravy negativního stavu geopolitické a sociální situace západní části Šumavy

2.1. Změna ve způsobu a výkonu státní správy na území NP a CHKO Šumava

Můžeme se jako milovníci Šumavy a občané tohoto státu utěšovat známým tvrzením, že „nikdy není pozdě“. Můžeme souhlasit s tím, že příroda dokáže při moudré péči a správě člověka divy. Ale kdo je dnes schopen při využití nejnovějších poznatků vědy a přispění mimořádných veřejných prostředků garantovat zlepšení geopolitické, sociální, přírodní a životní situace lidí žijících na Šumavě?

Zdá se, že jediné, co lze za současných možností ekonomické krize světa a kolapsu regionu Šumavy udělat, je vyhodnotit politickou zodpovědnost. Některé změny v přírodním prostředí Šumavy totiž nesouvisí ani tak s přirozeným vývojem po kalamitách, ale se způsobem výkonu státní správy na této územně správní jednotce za posledních 20 až 40 let. Například zarůstání bezlesí náletem monokulturního lesa a tím způsobený zánik lučních společenstev včetně chráněných a ohrožených druhů. Tato zanedbaná péče o národní bohatství je zodpovědností politiky a výkonu státní správy. Veškeré závazné právní normy správní úřad k tomu vybízí.

K nápravě současného negativního stavu lze dojít jedině tehdy, když předmětem a centrem ochrany nebude jen příroda, ale celé kulturní a přírodní dědictví Šumavy jako veřejného statku. V tomto směru platí známá pravda, že „*ten, kdo chce pochopit současnost, musí znát minulost*“. Pak je ale nezbytné odstranit z problematiky zhoubné ideologie, ať již pramení z občanských iniciativ nebo akademické půdy. Potom teprve by bylo možné zahájit konstruktivní dialog a diskusi, jak chránit oficiálně definované hodnoty Šumavy a pozitivně změnit politiku ochrany přírody a státní správy na území NP a CHKO Šumava.

Tyto změny souvisejí se zákonem o NPŠ a reorganizací Správy NP a CHKO Šumava. Provedená analýza potvrdila, že na území NP a CHKO Šumava chybí komplexní dlouhodobě a cílevědomě pojatý management a monitoring. Zda je to ekonomicky reálné, za současné hospodářské krize na tak nekriticky rozsáhlém obydleném území, je otázkou.

2.2. Formulace etického kodexu pro chování lidí na Šumavě

Na první pohled by bylo možné říci, že etické chování správců, státních zaměstnanců, obyvatel a návštěvníků Šumavy je dostatečně zajištěné zákonem č. 114/1991 Sb. o ochraně přírody a krajiny a všemi vyhláškami, velkoplošnými a maloplošnými, významnými a méně významnými, územními, oblastními a rezervacemi. Z provedené situační analýzy však vyplývá, že způsob nebo chápání této přísné ochrany v podmínkách kulturní obydlené krajiny je kontraproduktivní a vede ke ztrátě chráněných hodnot.

Také apel vědců a občanských iniciativ, zastávající bezzásahový způsob ochrany narušených ekosystémů, je jakoby kulturní postoj civilizované společnosti, ale v důsledku se obrací proti člověku a Zemi. **Tam, kde chybí rozměr člověka spolutvůrce, participujícího na péči o přírodě blízkých nebo přirozených ekosystémech, se otevírá prostor pro neetické chování a egoistické, individualistické postoje, které působí ve výsledku kontraproduktivně a zhoubně.**

Pokud má dojít ke konsensu zneprátených účastníků sporu o Šumavu je žádoucí jasně definovat co je etické a mravní chování. Radikální postoje části přírodovědců by v důsledku vedly k uzavření celého prostoru, jeho vylidnění a ponechání zhoubě samovolných procesů invazních druhů, což lze považovat za neetické a v rozporu s dobrými mravy (občanský zákoník).

Ze všech shromážděných údajů, názorů, stanovisek a postojů vyplývá, že **mravné a eticky správné je v současné situaci západní Šumavy působit vůči krajině a přírodě jako obětavá asistenční služba a iniciační pomoc. Naopak pasivní a konzervační postoje vůči sukcesnímu vývoji a degradaci životního prostředí je neetické a proti přirozenosti člověka a přírody.**

Pokud by kompetentní orgány a politici jasně rozhodli o asistenční službě a iniciační pomoci rozpadajícím se ekosystémům lesa a bezlesí Šumavy, jsou metody a technologie těchto šetrných kulturních a asanačních zásahů lesního hospodářství a zemědělství známé. Není třeba nic zkoumat, pouze monitorovat tak, aby se mohly zásahy vyhodnotit se zpětnou vazbou.

Co je však jednoznačně prokazatelné a po dvacetileté zkušenosti vývoje ekosystémů NP Šumavy známé, že totiž **bez pomoci člověka se přírodní prostředí Šumavy přetvoří do zcela jiné podoby a hodnoty vnímané současnými měřítky.**

3. Prognóza a predikace vývoje západní části Šumavy

Jak bylo uvedeno v úvodu, jeden z dílčích cílů tohoto posouzení geopolitické a sociální situace regionu západní části Šumavy je pokusit se o shromáždění názorů odborníků na prognózu dalšího vývoje. Významnost bioregionu Šumavy by si zasloužila provést prognózu vývoje z hlediska globálních změn klimatu, které mohou způsobit posun vegetačních stupňů. Problém však je, že jedni z vědců předpovídají další oteplování (Buček, Vlčková, 2011), ale jiní ochlazování (Fišera, I., 2012). Tento posudek a pokus o prognózu se proto zaměří ne kontinuitu dosavadního vývoje v posledních sedmdesáti letech a shromážděné údaje jasně prokazující zhoršení geopolitické situace, přírodního prostředí a životního prostředí západní části Šumavy.

Výsledky analýzy a rešerše shromážděných informací a údajů jasně stanovily, že sociokoregion směřuje k celkovému kolapsu. Tento kolaps je vnímán převážnou částí občanů žijících na Šumavě negativně, ale neznamená konec nebo slepou uličku, ale transformaci. Šumava již nebude nikdy taková, jaká byla před rokem 1938, 1948, ale ani 1989 a 2002. Na

některé zásahy a záchranné akce a systémová opatření je již pozdě, některým přírodním procesům, jako jsou dálkové přenosy emisí, kyselé deště, orkány nebo kůrovcová kalamita, nemohl člověk úspěšně čelit. Je také jasné, že tlak podnikatelů a všech zájmových skupin bude sílit směrem k privatizaci půdy a rozvoji podnikatelských aktivit jak ve stavbách, tak v těžbě dřeva a celkové exploataci území. Tuto přirozenou vlastnost lidí lze jen málo ovlivnit a usměrnit. Právě tyto skupiny lidí mohou využívat rozpačitosti a nerozhodnosti státních orgánů, kterým je svěřena správa NP a CHKO Šumava.

Otázkou je, jakou další cestou se společnost lidí rozhodne jít. Zda bude dále, tak jako do roku 2011, setrvávat v pasivní roli konzervátorů a romantických představ o perspektivě „divočiny“ nebo poničené přírodě začne citlivě a rozumně pomáhat na regeneraci a zachování kontinuity historického a kulturního vývoje.

Posouzení se záměrně snažilo poodhalit duchovní pozadí těchto dvou směrů a cest tak, aby se příjemce těchto informací mohl po jejich poznání svobodně rozhodnout, ke které z cest se přikloní a projeví svůj občanský postoj. Současný konflikt Šumavy není jen problém samotného sociokoregionu a ochrany jeho bioty, ale nějakým způsobem se dotýká životního prostředí každého občana České republiky, ale i sousedního Německa a všech lidí ve střední Evropě.

Z hlediska prognózy sukcese degradovaných ekosystémů je třeba konstatovat, že zkušenosti s těmito kolapsy mají především odborníci a vědci z oboru lesního hospodářství. Není proto namístě hovořit o jejich panice z brouka, ale o oprávněných obavách. Naopak příznivci ponechání Šumavy samovolnému vývoji bez zásahů a pomoci člověka těm nejceňnějším biotopům žádnou historickou zkušenost nemohou doložit. Jedná se pouze o spekulativní výroky bez vědeckých důkazů. Po uhynulých smrčínách vzniknou nestabilní jednoetážové smrkové kultury. Současné plochy suchých lesů, které se stále rozšiřují, nebrzdí vítr, suché koruny stromů nefiltrují vzduch od prашných a plynných nečistot, neasimilují vzdušný CO₂, čímž zvyšují množství skleníkových plynů a přispívají k oteplování klimatu, nezadržují sníh a odtékající vodu, čímž dochází k odplavování humusu do vody, čímž zhoršují její kvalitu. (V roce 2007 se zvýšil obsah dusíku z odtékajícího hřebenu mezi Trístoličnickem a Smrčínou 6x). Vznikne tak suchá smrčinná tundra a v exponovaných vrcholech skaliska (Poledník, Jezerní stěna, Luzný) (Vacek, Podrázský, Vicena, 2008).

Odborníci na lesní hospodářství tvrdí, že při totální bezzásahovosti dojde k omezení genetické bohatosti, která byla zachována právě extenzivním obhospodařováním. To, že jsou některé druhy vzácných, chráněných druhů rostlin, hmyzu a ptáků vytěšňovány monokulturním smrkem, není třeba vědecky dokládat. Podobně lze z vývoje současných postagrárních lad předpokládat, že bezzásahovostí a absencí péče člověka se primárně uplatní schopnější ruderalní, invazní a expanzní druhy. Bývalé zemědělské půdy květnatých horských luk budou dále trpět zabuřeněním, náletem dřevin, celkovým převlhčením a zvýšením kyselosti, převahou redukčních pochodů v půdním profilu a ztrátou přirozené úrodnosti v humusovém horizontu (Mazín, 1993). Ojedinelé a nahodilé pokusy o vyřezávání náletu invazního smrku situaci nezlepší. Vznikne tak hustý porost smrku s vývraty, s nízkou stabilitou a druhovou diverzitou jak rostlin, tak živočichů. Na zbytcích postagrárních lad se bude prosazovat několik invazních trav (metlice trsnatá, třtina chloupkatá) a kapradin.

Jediným ekosystémem, který by měl šanci si uchovat svůj biologický původ, jsou rašeliniště a mokřady, které jsou vázány na trvalou přítomnost podzemní vody a nepropustné podloží (pedoklimax).

Není ani tak podstatné, zda podle odhadů různých odborníků by mohlo dojít k obnovení lesů do klimaxového stádia za 100, 200 nebo 300 let, ale to, zda člověk a společenství zodpovědných lidí přírodě chce, nebo nechce pomoci. Pokud nikoli, nedokázali přijmout nebo úmyslně vytlačili ze své paměti minulost, a tím nemohli pochopit, co se dnes na Šumavě odehrává.

Také nejde jen o radikální ztrátu dochovanosti krajinného rázu, ke kterému už došlo, ale o vylidnění krajiny, její zneprůchodnění, nepřitažlivosti pro návštěvníky a celkový ekonomický propad regionu. Jakoby se naplní a **již se naplňuje duchovní zákonitost, která dává do souvislosti způsob chování lidí a stav Země, na které žijí. Pokud člověk svým chováním znesvěcuje Zem, stane se pustinou a zemí zasolenou (prokletou), kde nelze bydlet (Kniha proroka Jeremiáše 17:5-6). Konečný stav je pro člověka vysídlení do cizí země.**

Jistě také platí, že Hospodin se nehněvá na člověka věčně a obnovuje zpustošenou zem, ale ne pro každého. Jestliže se lidé od Něj odvrátili a opustili zdroj živých vod, jsou zapsáni v zemi stínů ... (Jer 17:13).

Tyto biblické pravdy o zpustošení a opětovné obnově Země (viz příběh Potopy nebo Sodomy Gomory) využili mimo jiné v současnosti vědci k formulování teorie kolapsu a regenerace (viz kap. B. 2.3.2.2.). Z historie je známo, že si lidé velmi dobře uvědomovali, že kolapsem nic nekončí. *„Dnešní doba je trochu jiná, právě díky duchovnímu vykořenění, devastaci morálních hodnot, obecnému propadu etiky, ale i kolosálním ztrátám v ekonomice a bankovníctví máme pocit, že z našeho života vymizel jasný řád věcí a vztahů, že úpadek, zkáza a kolaps jsou něco definitivního, co ukončí běh světa, tok času a naší existenci“* (Bárta, M., 2011).

Je třeba se smířit s tím, že během kolapsu dochází zákonitě ke snížení komplexity soustavy, k čemuž již v případě ekosystémů došlo, dále pak k decentralizaci a despecializaci a celkovému poklesu míry organizovanosti, což se projevuje poslední dva roky ve změnách řízení SNP Šumava (zrušení vědecké rady, personální změny, post ředitele, manažera a další).

Dalším znakem kolapsu systémů je vyčerpání zdrojů, ke kterému dochází jak c lesní části Šumavy, tak v bezlesí. Typickým znakem pro situaci na Šumavě je pak nedostatečná reakce na nově vzniklé okolnosti, které se projevují v neschopnosti opustit staré konzervativní přístupy k ochraně přírody a chaotické změny v hledání záchranných akcí, bez objektivního vyhodnocení a komplexní situační analýzy.

Jeden fenomén kolapsu Šumavy se jeví jako velmi zásadní a vážný. Týká se administrativní bariéry, která byla legislativci a lobbistickými skupinami vytvořena za dvacet let existence NP Šumava a zákona č. 114/1992 Sb. V některých směrech je v současnosti blokována jakákoli změna chování nejen občanů, ale především správních úřadů na úrovni SNP Šumava, Krajského úřadu Plzeňského kraje a MŽP ČR Praha.

Podobně je příznačným rysem defenzivní postoj, bezzubost stavebních úřadů ve věci územního plánování, jeho dodržování investory a dodatečné povolování nelegálních staveb a monster milionářů, které jsou v rozporu se stavebním povolením a dokumentací stavby (Modrava, Prášily, Horská Kvilda, Špičák a další).

4. Stanovení strategických cílů a priorit záchrany regionu

Při vší široké problematice a řadě faktorů, které lze obtížně vyhodnotit a které působí mnohdy kontraproduktivně, je žádoucí stanovit základní vizi a strategické cíle, ke kterým by lidé žijící na Šumavě, spravující tento sociokoregion a bydlící na tomto území, směřovali.

Cíle všech zúčastněných stran kolapsu a konfliktu v sociokoregionu západní Šumavy by měly sledovat tyto střednědobé a dlouhodobé cíle:

- 1) Urychlené zpracování rozboru geopolitické situace a kolapsu regionu s návrhem na střednědobý plán záchrany a regenerace ve všech vrstvách problematiky, včetně etického kodexu a návrhů na změny zákonů, vyhlášek a nařízení
- 2) Změna strategie ochrany přírody ze strany státu na základě ekologických principů a zákonitostí systémové dynamiky a odstranění sociální dysfunkce a elitářských přístupů

- 3) Urychlená systémová záchrana zbytků přirozených ekosystémů lesa a bezlesí a důsledná aktivní ochrana přírodě blízkých genofondových I. zón pomocí aktivní diferencované tvorby ochranných pásem zón II
- 4) Politické jednání pro finanční podporu navržené strategie záchrany na evropské, národní a komunální úrovni

Krátkodobé cíle:

- 1) Změna mediální politiky a práce sdělovacích prostředků a pravdivá, vědecky podložená informovanost o situaci na Šumavě bez doktrín a iracionálních ideologií
- 2) Restrukturalizace SNP Šumava a zjednodušení všech právních norem, od zákona přes vyhlášky, směrnice a metodiky
- 3) Zahájení chybějícího systémového monitoringu na reprezentativních modelových územích a zónách